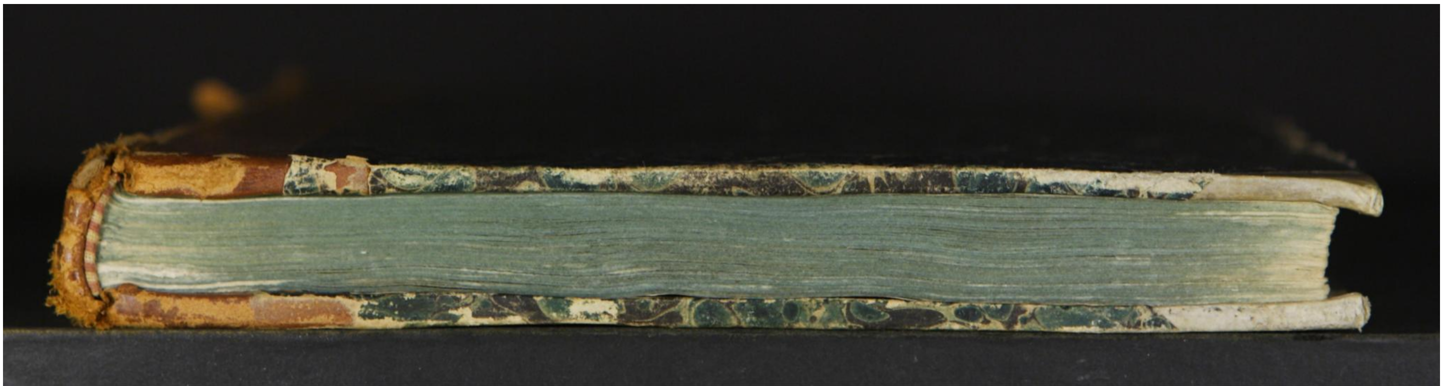
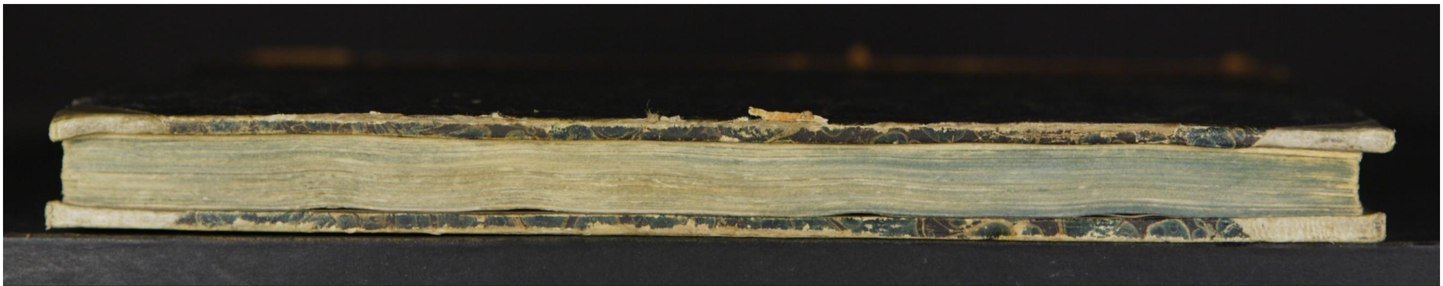

INCUNABULI
L
7
39
Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze







¶ Philippus Beroaldus Martino Boemo discipulo suo.

Collegi nuper oratiunculas nonnullas uariis a me temporibus et argumentis concinatas. easq́ te impulsore tradidi impressoribus imprimendas: quę fortassis tutius intra chartaceam meam supelectilem delituissent sicuti prius situ puluereo obrutę delitescebant. Sed mos gerendus fuit tibi id a me petitionibus prope quotidiauis esflagitanti: quem mei nominis amantissimū meaeq́ quātulacūq́ est eruditionis studiosissimum cognoui. Et sane tu unus ī primis id facis quod faciendum doctissimi scriptores preceperunt: Vt preceptorem non minus q̄ ipsa studia ames: eumq́ ad patris uicē colas: qui et ipse animorum parens merito nuncupari potest. Nam sicuti parentes filiorum corpora effigiant. Ita preceptor discipulorum mentes format. quae res tāto preciosior uideri solet quanto homo interior homine est exteriore prestantior. Tu uero perge quo cepisti mi Martine inter scolasticos trāsmontanos probatissime: et litterarum studiis prout facis uigilanter incumbe. Enimuero suauissimi tui mores. Ingenii specimen. Naturę docilitas et auiditas inexausta discendi spondēt talem te futurum: ut quandocūq́ in patriam repedare destinaueris domuitionéq́ capessere: possis tecum cum cultu nitoreq́ italicorum genuino opulētiam quoq́ litterarum in Boemiam reportare. Hic autem libellus ut opinor neq́ tibi neq́ tui similibus sordescet proter rerum quas continet non iniucundam uarietatem. Vale et dilige doctorem.

Chartacea supellex

Preceptū scriptorum

Laus martini

¶ Philipi Beroaldi Bononiēsis oratio habita ī enarratōe Georgici carminis atq́ tranquilli: qua laus rei rusticę continetur.

Prudentis litterarum professoris officiū est Viri prestantissimi Verba rebus quas tractaturus est accōmodare et orationé illis applicare scriptoribus quos est enarraturus. Vt scilicet talis sit prima oratio qualis est rerum explicādarum futura materia. Et quemadmodum ille ineptus dicitur esse precator qui aquam a libero uinum precatur a nymphis: ita preposterus ille uideri potest

ineptus precator

enarrator: qui in principio ſuarum enarrationum uagatur extra
propoſitum, et dum amphoram facere debet urceum format. Nec
immerito uetus ille uituperatur orator qui cũ diſerte diceret et uo/
lubilitate uerborum raperetur, cauſam omnino non tangebat: un
de prudens auditor et iudex bene inquit et bene. ſed quorſũ iſtud
tuum tam bene? Nos igitur ne ab officio boni profeſſoris diſcede
remus ea hodierno die dicere inſtituimus quae agricolationis Vir
gilio et hiſtoriae ſcriptori trãquillo ſint accomodata. Quae dum a
nobis explicantur Vos omnis queſo ut benigne attẽteq; audiatis:
Nec inuiti ſexquihoram officio litteratorio impertiatis: Ea enim ut
ſperamus audietis: Quae uoluptati uobis ſit audiuiſſe. Et utilitati
meminiſſe. Vite hominum tradite ſunt duae. Ruſtica et Vrbana.
Quae quẽadmodum loco diſtinctae ſunt: ita temporis interuallo
ſeparatae. Lõge enim antiquior ruſtica eſt. Cum rura diu ante ur
bes inuentas homines coluerit: et immenſo annorũ numero agri
colae urbanis antecellunt. nec mirum. Cum diuina natura dede/
rit agros: ars humana edificauerit urbes: Ipſam uero ruſticã uitã
eruditiſſimi bifariam diuiſerunt uidelicet in paſtoriciã et agricul/
turam. Alia enim ſcientia coloni eſt. alia paſtoris. neq; idem ſunt
paſtio et agricolatio: Quae ab exiguis profecta ꝑmordiis ad id di
gnitatis proceſſit ut ruſtici urbanis preponerentur: Vt apud uete/
res romanos ruſticae tribus laudatiſſimae iudicarẽtur: Vrbanae
uero ignominoſae. Et apud antiquos grecos illuſtriſſimus quiſq;
paſtor erat ex quo alios greco uocabulo polyarnas alios polyme/
las alioſ polybutas uocitarunt. a multitudine uidelicet agnorum o
uis ac boum. Romani cum uirum bonũ laudabant cũ bonũ agri/
colam bonumq; colonũ appellitabant. Ampliſſime enim laudari
exiſtimabatur qui ita laudabatur. In tãto deniq; honore tãtaq; eſ/
timatione apud priſcos fuit ruſticatio ut imperatores romanos nõ
puderet manibus Triunphalibus colere agros: Tractare ſemina
Diſponere arbuſta: et eadem diligẽtia metiri arua qua caſtra: et ea
dem cura exercere ligones et ſarcula qua gladios et pila: Ipſi
proceres urbis in agris morabantur. Et ut iquit elegiarũ ſcriptor
¶ Centum illi in prato ſepe ſenatus erat.
et cũ cõſiliũ publicũ deſiderabat a uillis accẽſebãt i ſẽatũ ex quo
uiatoribus nomẽ ẽ iditũ ſenatores ducesq; in urbẽ accerſẽtibus.

Aranti Cincinato uiator attulit dictaturam. Serranū inuenere se rentem oblati honores. Portius Cato ille Censorius et omniū bonarum artium magister agri colendi studiosissimus fuit et uilla ticis uoluptatibus i primis oblectabat. Inter externos quoq; Ab dolomino agrum colenti regimen Tyriorum ultro traditum est et ultro oblata sunt regiae maiestatis insignia. Preterea nobilissima rum familiarum non aliunde cognomenta sunt q̄ a rebus rustica nis. Nam Fabii. Lentuli. Cicerones a leguminibus quae quisq; optime serebat cognominati sunt: Pisones a pinsendo nūcupati. Multa quoq; nomina habemus ueterum Romanorum ptim a ma iore ptim a minore pecore deducta. Nam iunios bubulcos. Stati lios tauros. Pomponios uitulos cognominarūt. Et Porcii Ca tones: et Annii capre inde dicūtur. Quinetiam Italiam nuncupa tionem traxisse a uitulis quos greci antiqui italos uocabant: Et Romanorū populū a pastoribus esse ortum nemonon nouit. huc adde q͂ ex agricolis gignūt milites strenuissimi: et optimi Tyro nes ex robusta rusticorū iuuētute deligebātur. Firmiora etenim salubrioraq; sunt corpora eorum qui sub dio artus roborāt foris q; uersantur q̄ qui in urbibus intra consepta umbrosa desides cō ctant. Et hinc me hercules est q͂ greci Romaniq; Templa escula pio medicinae deo extra urbes edificabant. Quia uidelicet crede bant fideliusconstantiusq; illos ualituros qui in agris q̄ qui in ci uitatibus habitarent. hinc illa ueterum romanorum mascula pro les agrestibus operibus exercitata et subdialibus durata labori bus bellicos tumultus martiasq; exercitationes facile sustinuit et aduersus hesternos hostes semper uictrix semper inuicta surexit. Enimuero tempora illi ita ptiebantur Vt nonis tantum diebus res urbanas reuisitarent reliquis septē diebus res rusticas exercerēt. Vnde et nondinarum conuentusconstituti. Preterea cum merca torum questus sit periculosus et calamitosus cum feneratorum in honestus et dedecorosus Cum opificum sordidus et illiberalis: Sola est agricultura ex qua questus stabilissimus honestissimus q; cōseqt minimeq; iuidiosus: Quā Aristoteles i oeconomico po tissimā secūdū naturā possessionū eē cōmemorat. i qua catōis ora culū uitē q̄stuosissimā iudicauit. scropha uero pratis p̄matum bo

Cato artiu magister

Vn Fabii lentuli cicero nes pisones

Cognomina familiaru

Vn Italia italus

Tyrones sunt corpora et fortes sunt uilla q sut

Cur Templ esculap extra urbes

Vn queritus nundinaru

Catois oracalu

Vn̄ prata / locu pletes / pecunia

Alia opinio d' pecunia

Vn̄ hecatoboon
Decaboon

Oraculū apollinis
Aglaus prophodius
Dioclitianus

Atalus

homerus man

Dia

nitatis dedit: a quo antiq̄ prata pata noiauerūt. Hinc locupletes appellati loci hoc ē agri pleni. Et ipſa pecunia ipſumq₃ peculium a pecore nomen ſortiuntur quod in ruſticatione queſtuoſiſſimum ē. Quod unum diuitiarum genus apud ueteres uſurpabatur. Extāt tamen auctores inclytiſſimi qui autumant pecuniam a nota pecudis eſſe appellatam: qua ſignatus fuit ex ęre nūmus a Seruio Tullio rege romanorum. Theſeum quoq₃ apud grecos memorie proditum eſt ſignaſſe nūmum bouis nota ut ita ad agricolationem atticos prouocaret. Vnde hecatonboon quod eſt centum numorum: et decaboon quod eſt decem appellant ab eo nūmo in quo effigies bouis erat inſculpta. Quinetiam luculentiſſimi ſcriptores fortunatiorem beatioremq₃ ruſticorum uitam q̄ urbicorum eſſe dixerunt. Et olim Delphicus Apollo Aglaum prophodium dixit eſſe feliciſſimum: Qui paruum quidem prediolum colebat ſed annuiſ uictibus large ſufficiens. Ex quo nunq̄ egreſſus ferebatur. Et Diocleciamus imperator imperio imperatoriaq₃ purpura depoſitis feſtinabūdus ſe cōtulit ad Tranquilitatem rei ruſticae quietiſſimā. Illicq₃ in ocio beatiſſimo conſenuit. Et Atalus Rex omiſſa regni adminiſtratione hortos fodere cepit et gramina ſeminare. Vnde non minus uere q̄ eleganter ſcripſit Mantuanus Homerus.

O Fortunatoſ nimium ſua ſi bona norint
Agricolas. Quibus ipſa procul diſcordibus armis
Fundit humo uictum facilem iuſtiſſima tellus.

Idem ſecundum litteratam uitam qua nihil eſt excellentius nihil q₃ amabilius: Exoptat uitam ruſticanam ſcribens facundiſſime
Rura mihi et rigui placeant in ualibus amnes
Flumia amem ſiluasq₃ iglorius: Et ab Oratio decētiſſime dictū ē
Beatus ille qui procul negociis
Vt priſca gens mortalium
Paterna rura bobus exercet ſuis
Solutus omni fenore. Lucretius quoq₃ de uita ruſtica loquēs ait
Tum loca tum ſermo tum dulces eſſe cachini
Conſuerant. Agreſtis enim tum muſa uigebat. Et ab eodē ocia agricolarum dia hoc eſt generoſa nuncupantur. Merito igitur de agricultura. tam honorata tam laudata. tamq₃ frugifera non ſolū priuati ſcriptores precepta tradiderunt: Verum etiā reges opęre

tiū se facturos existimarunt si de re rustica libros cōdidisset. Nec talem scriptitandi ꝓuinciam maiestati regiae indecoram esse cre/diderūt. Siqdem Hiero. Attalus philometor: Et Archelaus Re/ges. Xenophon et Mago duces de rusticis rebus diligētissime ꝑ/scripserunt. Complures uero minori fortuna: non minori cura apud grecos negotiū istud scriptis ꝓdiderūt. Apud latinos aūt. M. Cato. q dictus est optimus orator. optimus Senator. optimus Imperator Agricolationem Ciuitate romana donauit: et eam lo/qui latine primus instituit. Cuius liber extat eruditissime conscri ptus et propter uetustatem adorandus. post hunc duo Sasernae pater et filius. deinde Tremellius scropha. Cor. Celsus Iulius atticus. Iulius grecinus Iulius hyginus. et gargilius Martialis hanc materiam ꝓsequuti sunt. Quorum uolumina Calamitate tem porum et incuria mortaliū deperdita desyderantur. Ex his uero q leguntur Terentius Varro rem rusticam expoliuit. Plinius com positissima breuitate uenustauit. Paladius decentissimo ordine di stinxit. Columella aūt tāq̄ rusticationis parens eam diligentius e rudiuit: et totū disciplinae corpus luculentis uoluminibus com/plexus est. Sed nos maxime omniū Virgilium Maronem Vene remur. Qui quasi canō fuit posterioribus scriptoribus agricultu/rae precepta petentibus ab eo uelut a lege quadam. Quo uno Co lumella precipue est usus archetypo: qui Carmine rem rusticam fecit eloquentem. Eamq; unus omniū maxime illustrauit. qui tan to maior est hesiodo ascreo in hoc scribendi genere apud grecos prestantissimo: quanto Mātua maior est ascra. Laudationibus Ma ronis i presentia supersedebimus: cum illius tāta sit gloria ut nul lius laude crescat. nullius uituperatione minuatur. Hoc unum o/biter dixisse contenti simus Virgilium tantum iter latinos poetas omnes excellere q̄tum inter minores stellas luna splēdescit. Cui non fauor principum nomen conciliauit. Sed ingeniū diuinum eximiaeq; uirtutes fauorem principum et populi comparauerunt. Qui hoc solus assecutus ē: ut appellatione poetae Virgilius apud latinos intelligatur. Sicuti apud grecos Homerus sicut nuncupa tione urbis roma significat̄. Est enim poeta haud dubie incompa rabilis et quē ceteri oēs lōgo īteruallo subsequantur. ut uerissime scripsit Quītilianus: et olim populus romanus auditis in theatro Virgilii uersibus surrexit uniuersus. et presentem spectantemq; poetam tanq̄ alterum augustum est ueneratus. Hic est ille quem

Scriptores agriculture desiderati

Scriptores latini de agri

Scrip agri q extant

Canō agricultura

Quanto uirgilius maior hesiodo

Quantū inter latinos eminet uir

Scriū de uirgilio

oẽs scriptores certatī extollūt. De quo Alcinius poeta sic scribit.

De numero Vatum siquis seponat homerum
Longe erit a primo quisq; secundus erit.
Et si post primum Maro seponatur homerum
Longe erit a primo quisq; secundus erit. Hunc etiam duo in lingua uernacula excellētissimi poetae. Franciscus petrarcha. et Dātes florentinus sūmis laudibus decorarunt. Cōsensus eruditorū est nullū latinorū poetarum. P. Virgilio esse comparandum nedū aequipandū. Qui a lactancio nostrorū p̄mus. a Seneca Vates Maximus: ab Augustino poetarū oīum preclarissimus et optimus appellatur: Quem Alexander romanus imperator platonē poetarū nuncupabat. Enarrabimus itaq; consultissimū rei rusticae illustratorē. Et diis bene iuuātibus Virgiliana georgica auspicabimur. In quibus tam emunctus tam eloquēs tā eruditus est: tam deniq; absolutus consumatusq;. Vt non pauci ingenio doctrinaq; prestātes: Georgicū Maronis carmen eneidi illi diuinae anteponere nō uereantur. Ego uero ut hoc diiudicare nō ausim: ita illud affirmare non dubitem in georgicis Maronianis tātā esse rerum uerborū q; copiam: tātam multiformis doctrinae cognitionē: quātam ī paucissimis scriptoribus nouisse meminerim. Enarratio huius poematis complecteť enarrationē columelae. Catonis. Varrōis. atq; palladii. multa quoq; plinianae eruditiōis cū Virgiliano carmīe enodabimus: quae pphanū uulgus ignorat. Eidē ēt lectiōi multa iurisconsultorū accommodabimus. apud quos tituli fūt rerū rusticarū ut de fūdo istructo. de seruitutibus prediorū: finiū regendorū: de aqua quotidiana et estiua: de fonte de riuis: et multa id genus. iter legēdū obseruabimus: q̄ curiosi lectores georgicorū fuerit diuus Augustinus diuusq; Hierony. qui sepiuscule istius poematis citāt testimōium. et ī p̄mis hieronimus ī epistola ad rusticū mōachū Versus illos decēter usurpat: Ecce supcilio cliuosi tramitis undā elicit: quorū pulcherrimorū uersuū Spectatores ēe admonemur ī decretis. Di. nouissima de consecratiōe. Lectioni maronianę copulata erit lectio suetonii traquilli scriptoris candidissimi Cui consēsu eruditorū dať palma in uitis ipatorū scriptitandis. Et q̄madmodū Virgilium rei rusticę scriptores exemplar habēt: Ita Suetoniū tāq̄ ducem posteri sequti fūt ī hoc genere scribendi. Vnde Iulius capitolinus pfiteť se illo modo et ordine scribere uelle de ipatoribus quo Suetonius tranquillus scriptitauit. Et diuus hieronimus scriptorū ecclesiasticorū Catalogū texens ducem sequiť trā

quillum. et eius uolumen de grammaticis et rethoribus uenustissi me conscriptū habet Archetypon. Idem a flauio uopisco scriptor emendatissimus et candidissimus appellat᷑. cui dicit familiare fuis se amare breuitatem. Erit opaepretium i tranquillo tanquam in lucidissimo speculo contemplari qui mores quae studia fuerit uiro rum maximorū: Quorum cognita uita sententiam illam platonis uerissimam esse cóprobabit. preclara ingenia: Quemadmodū uir tutes maximas ita uitia quoq₃ maxima ꝓducere solere. et quod nos q̄rimur id maiores nostros q̄stos esse: uidelicet illo prisco seculo e uersos fuisse bonos mores: regnasse nequitiam. et ex impatoribus plures extitisse flagiciis maculosos q̄ uirtutibus decoratos. omnis historyę iucūda cognitio est et ferme omnes historyci fauorabiles: sed tanto fauorabiliores illi censendi sunt: quanto dignioribus sūt accommodati. ꝑncipibus autem accommodatissimi sunt libri de uita et moribus ꝑncipum concinnati Qualis est Suetonius. Vn de capiant exempla quae imittent᷑: Et quae Vitanda sunt: Vitare condiscant. Hinc est ꝙ Demetrius phalereus ptolomeum regem monere solebat ut libros de ipso regnoq₃ compositos lectitaret. in illis. n. scripta documenta contineri: quae amici monere non aude ant. Et Scipio africanus laudat᷑ ꝙ paediam Cyri a Xenophonte eleganter magis q̄ fideliter scriptam nunq̄ dimittebat e manibus. Quam Cicero cum Impator esset totam legendo contriuit. hoc duces. hoc ꝑncipes maxime decet. hoc a summatibus uiris fieri de bet i legendo tranquillo quod Africanus quod Cicero in xenol phonte factitarunt. Nos uero faciamus id quod Cyprianus: qui absq₃ Tertulliani lectione nullam diem preterire pmisit qui Cre bro dicere solebat. Da magistrum uidelicet Tertulianum signifi cans. Nullum nos quoq₃ diem sine trāquilli lectiōe pretereamus Et sicut Archesilas anteq̄ iret dormitum et mane cum surgeret il bat ad homerum lectitandum dicens se pergere ad Amasium: ita nos et matutino et uespertio tempore ad tranquilli lectionem pinde ac dulcis amasii accedamus. et in eo ueterum ipatorum uitam mo res gesta cótemplemur. ne pueri semp esse iudicemur. Nanq₃ ne scire quid antequam natus sis acciderit id est semp esse puerum. Erit mediusfidius Tranquilli lectio plena iucunditatis: plenaq₃ e ruditionis. sed eruditionis neq₃ ꝑtritae neq₃ triuialis in qua hoies alioqui eruditi allucinant᷑. Quae recōdita ē et clausa i litterarū ite riore sacrario. In cuius uestibulo herent homines male litterati.

Snīa platonis

Suasio demetrii ad ptolomeum

q͞d fiebat a cypriano

Sentū archesilę

Quid est esse pueru

allucinant

Sed quid ego tam multa de uirgilio tranquilloq̃ cõmemoro. quorum eruditio eruditissima: et facundia facundissima per se patet et manifestaria est. Ego uero omni studio omniq̃ diligentia elaborabo et omnibus uiribus neruisq̃ contendam Implicita explicare nodosa enodare. et abstrusa recludere. In summa ꝑ uirili parte cõnitar: ut nulli auditorum enarrationes nostrae sint future ĩfructuosae: ut nullus gymnasii nostri cultor assiduus merito dicere possit se operam et impensam sub magistro penitendo perdidisse. Sed iã tempus est canere receptui. Et uela orationis meditatae complicare: Vt deinceps extemporalis eloquutio oram soluat. et per aequor patentissimum minime cũctabunda discurrat. Cuius merces incõpositae nõ minus futurae sint frugifere atq̃ iucundae: q̃ oratiõis cõpositissimae fuerũt. Vos q̃so ut queadmodũ iam quę diximus attente audiuistis: Ita quę dicturi sumus attẽte audire uelitis. Dixi

¶ Philippi Beroaldi oratio habita in ꝑncipio enarrationis propertii continens laudes amoris.

SOcrates ille fons philosophorum Viri clarissimi: Cuius luculẽtis dissertationibus libri Platonis sunt refertissimi: quadam olim oratione amorem uituperaturus ob uerecundiam pallio caput opperuit. Idem mox eiusdem laudationẽ per palinodiam hoc est contrarium cantum celebraturus id apto atq̃ reuelato capite factitauit. Nos quoq̃ ipre sẽtiarũ amorẽ laudaturi socratis exemplo nõ obuoluto capite dicemus sed aperto nõ pudibũdi tergiuersãtesue: Sed sequestrato pudore alacres deũ illũ laudabimus: q unus et maxime laudãdus ẽ: et maxime laudabilis. poetasq̃ amasios atq̃ poesim amatoriã docebimus ẽt grauissimis professoribus cõuenire dignaq̃ esse id genus poemata: Quae ĩ gymnasio litteratorio publica ꝓfessiõe palã explicentur. Nouissimo loco porabimus ea adhibita peroratione Quae neq̃ auribus uestris iiucũda neq̃ mẽtibus ĩfructuosa futura sit. Quę singula dũ a nobis sũmatim ꝑtractant: Vos q̃so me sicuti facere cõsueuistis benigne attẽteq̃ audiatis. Magnus deus est amor et apud deos hominesq̃ mirãdus ut philosophorũ sapiẽtissimi dixerunt. et ob originẽ antiq̃ssimã ĩ ꝑmis honorandus. siq̃dem hesiodus cecinit post illud ꝑmordiale chaos repẽte terrã atq̃ amorem simul extitisse. et ut iq̃t elegãter pmenides Ante deos omnes ꝑmũ generauit amorẽ. Vnde ab orpheo Quẽ diuus Augustinus

Canere receptui

Socrates pallio opperuit caput

palinodia

Tergiuersantes

Magnus deus amor

Amor primigenius

inter theologos p̄scos ānumerat cognomiatus ē phanes ab eo ꝙ ex chao p̄mus apparuit. plures amores sicuti ueneres fabulosa fi xit ātiqtas. Quos luculēti scriptores posteritati cōmēdarūt. Nos uero omissis reliquis Amorē illū celebremus. qui a platōe diuini/ tus memoratur. Qui uirtutes amatoribus suis cōciliat. Qui nos diis amicos facit. Nos a platonica disciplina ne digito quidē. ut dicitur trāsuerso recedētes laudemus amorē ꝑut laudari meret᷑. dicamusqꝫ eū esse celestē. beneficū. pacificū. pulcherimū. qui mꝰ talibus maxiorum bonorū causa ē. qui pacē largit᷑ hōibus. Qui uētis requiē. qui mari trāquillitatē. qui elemēta societate cōgluti/ nat. qui cūctas animātes familiaritate cōciliat. beniuolētię largi/ tor. maliuolētiae exterminator. Et queādmodū cōiungi non pōt amaritudo cū dulcedie. caligo cū lumie. pluuia cū serēitate. pugna cū pace. cū fecūditate sterilitas. cū trāquillitate tēpestas. ita cum amore odiū. Inuidia. liuor. maliuolētia copulari nō possūt. et q̄mad modū radius a sole. calor ab igne. rigor a glacie. cādor a niue. ne q̄unt separi. ita ab amore diuelli nō possūt. beniuolētia. Societas. necessitudo. cōcordia. hic ē. n. amabilissimus. amiciciae nodus p̄n cepsqꝫ ad beniuolētiā cōglutinādā unde ab amore amiciciā nū/ cupatam eē sapiētes tradiderūt. Quod est i nauigio gubernator. quod i ciuitate magistratus. quod i mūdo sol. hoc iter mortales est amor. Nauigiū sine gubernatore labascit. ciuitas sine magistratu piclitat᷑: mūdus sine sole tenebricosus efficitur. et mortaliū uita sine amore uitalis nō ē. Tolle ex hōibus amorē. solē e mūdo sus/ tulisse uideberis. huc adde ꝙ hic deus a nobis oēm rusticitatem amolit᷑. ois elegātie oiumqꝫ mūdiciarū pater ē. Vnde uenuste plautinus senex. Amorē deū appellat mūditiātem. eūqꝫ nitidis nitori/ bus ait ātecellere. Da mihi hoiem efferū atqꝫ truculētū. hūc amor euestigio mollē reddet et mansuetū. Da rudē et rusticanū. statim ab amore fiet ingeniosus et urbanus. Da icultū. ab amore cultissimus efficietur. Deniqꝫ torpor ois. segnicies ois. somnus lethargicus. marcor. squalor. icuria: ex amoris contubernio eliminant᷑. in quo industria. nauitas. uigilantia. solertia. cultus. nitor cōmoran tur. Atqui amoris accusator quid tantope iquit hūc deū laudas et extollis? Qui multos mortaliū dementes fecit. qui multos a semi/ ta uirtutū i uiam uitiorū decliuem precipitauit. Qui multis exitiū cōcinauit. huic ego tam seuero obiurgatori: tamqꝫ aspero amoris criminatori ita breuissime respōdeo. Nō est ista amoris culpa sed

Phanes

Digito transuerso

Laus amoris

Paragoge amoris

Quid inter mortales amor

Amor mundiciarum

Obiectio amoris

hominũ qui amare nesciuerunt. Sicut.n.est quidam modus in re
bus: sũt qdã prescripti fines: quos ultra pgredi nephas ẽ: ita in a/
more est qdam mediocritas adhibenda. Philosophorum sententia
est moderatas esse Virtutes: excedentes modum atq3 mensuram i/
ter uitia reputari. Vnde ab uno de septem sapientibus dictum est.
μηδεν αγαν — quod latine significat ne quid nimis.
cui astipulatur oratiana illa sententia. Virtus est medium uitiorum
et utriq3 redactum . hic modus hec mensura hoc tempamentum:
quod uirtutibus adhibet: i amore quoq3 adhibeatur: et pcul erit oĩs
de amore conqstio. Nam ut inquit eleganter et uere plautinus ser/
uus. Bonum est pauxillum amare sane. Insane non bonum est.
Quid non ne hoc idem precepit diuini dogmatis doctor apostolus
precipiens in nobis ordinatam esse debere caritatem? Quae i mul
tis ut inquit Origenes inordinata cõspicit. Vocabulo autem cari/
tatis amorem in canonicis scripturis appellari hieronymus augu/
stinus q3 notificãt. preterea non laudes canimus amoris illius uul
garis atq3 cois: qui pecuniis belluinis q3 libidibus dominat. Sed
illius precones existimus qui celestis est: quem greci Erota appel/
litant: a quo existimat Plato i cratyllo heroum nomen deriuari: q̃
uis Augustinus et Marcianus capella etymon hoc est interpreta/
mentum nois heroum aliunde deducant. Et cum nihil aliud sit a/
mor sicuti doctissimi philosophorum difinierunt q̃ fruende pul/
chritudinis desideriũ: illum nos amorem laudamus celebramus
extollimus: qui pulcherrimus est. qui ex pulchrorum desiderio na
tus: pulcherrima plura mortalibus cunctis iptit. Non ne artes ut
reliqua omittamus ab hoc quasi quodam fonte fluxerunt? Non
ne hic omnium iuentionum autor est et ppagator? medendi nanq3
et diuinandi et sagittas ab arcu excutiendi disciplinam amore du/
ce iuenit apollo. Texendi artificium minerua. fabricam aerariam
uulcanus. mensuras et pondera phedõ: litteras mercurius. leges
ceres. quae ob hoc a grecis thesmophora idest legifera noiat. De/
niq3 omnes qui ut iquit Maro p artes iuentas uitam excoluerunt
Amore impulsore atq3 autore cõmenti sunt nouas inuentiones.
Non.n.talia inuenissent nisi talia adamassent. Omitto quod p a/
moris beneficium aialia cuncta progenerantur i terris. Non ne
ea quae ianimata dicunt amare quodã modo existimant. hinc Ma
gnes ferrum trahit. Succinum paleas. cecias nubes. et ut inquit
Empedocles. Arida terra amat imbres. Et nemo non ut inquit hie
ronymus aliquid amat. Deniq3 amore constant omnia augescunt

Excedere modum est uitium

Nequid nimis

Erota
Vñ nom̃ herou
Etymo

Amor quid

Inuenta duce amore

Thesmophora

Amor i inanimatis

florescunt propagantur. Et ut autor est Aristoteles in ethi/ cis id cuiq3 uoluptati est: Cuius dicitur amator. et iucundissi/ mũ est re amata potiri. Igit amorem colamus amorem meritis pre coniis extollamus: a cuius sacrario ꝓcul abscedat ꝓphanũ uulgus hoc est homines inuidi atq3 maliuoli. Sicut.n.non conuenit men/ dacio laudare ueritatẽ: pauori fortitudinẽ. Vitio uirtutẽ: ita mali/ uolo amoris cultura nõ cõuenit. Quĩpotius qui maliuolus ẽ is co lat atq3 sectet deũ amori contrariũ. Quẽ prisci Anterota q̃si cõtra erota hoc est contra amorem eregione collocatũ nũcupauerũt. Ce terũ cũ ille qui deũ colit amet et sacerdotes: Nos qui amoris culto/ res esse uolumus. diligamus illius sacerdotes. q ꝑfecto sũt poetae amasii atq3 elegiographi: quorũ lepidiora poemata non sunt asp/ nanda neq3 ꝑ argumento ĩpudiciciae sunt habenda: et q̃uis uetus uerbũ sit talem esse hominũ uitam qualis sit oratio tamẽ poetis lu dere uersiculis amatoriis et lasciuire ꝑmittit. Nã ut iqt Catulus.

Castũ esse decet piũ: poetam
Ipsũ: uersiculos nihil necesse est.
Qui tum deniq3 habent salem: et leporem
Si sunt molliculi: ac parum pudici: Quod auten amatoria scripta nullũ prebeant specimen morũ nullũq3 sint uitae turpis iditiũ te/ statur Adrianus ĩpator: q Voconii poetae tumulũ uersibus ex ornans ita scripsit. Lasciuus uersu mente pudicus eras: et ab Oui dio decenter et uere dictũ est.
Crede mihi mores distant a carmine nostro.
Vita uerecũda ẽ: musa iocosa mihi. Ouidio subscribit festiuissi/ mus poeta epigrãmaticus de se ipso scribens. Lasciua est nobis pagina. Vita proba est. Quidaũt poetarũ exempla cõmemoro: cũ seuerissimi sanctissimiq3 philosophorũ ludicros amatorios q3 uer/ siculos cõscripserint: qui tãto sãctiores existimãt q̃to aptiores. tã/ to pudicicius compositi: q̃to simplicius ꝑmulgati. Deniq3 audite uel unicũ dei philosophorũ platonis exemplũ. qui uersiculis hu/ iusmõi amões suos nõ erubuit ꝑfiteri latie ita possumus iterptari
Suauia dans Aghatoni.
Animã ipse in labra tenebam. Egra et.n. ꝑperans. tãq̃ abitura fu it. Ex his nec q̃so uersiculis parũ pudicis platonem ĩpudicũ existia bimus: platonisq3 mores ĩfamabimus: qui tãtũ abfuit ab ĩpudici/ cia. quãtũ uersiculi a pudicicia. Cuius uita tanto ꝓbatior fuit q̃to musa lasciuior. Ne longum faciam; si scripta omnia; quibus

Id cuiusq3 uoluptati cuius dicit amator

Maliuolo amor nõ cõuenit
Anterota

Sentẽtia catulli

Epitaphiũ uoconij

Exẽpliũ platonis

amores resq; amatoriae continentur sunt cũ suis scriptoribus re-
pudianda: Repudientur canonice scripturae hoc est istrumenti ue-
teris luculenta illa uolumina: quibus nihil sacratius nihil religio-
sius nihil mistycum magis existimatur. liber Geneseos abiiciat:
quoniam in eo amores Iacob et Rachaelis: Cõcubitus sichen cũ
dina uiolentus: stuprũ Iudae cum nuru thamar referuntur. nemo
librum numerorum summat in manibus. quoniam israelitici po-
puli fornicationes cum filiabus moabitarum ĩ eo perscribuntur.
Caue legas Iudicum uolumen. Cõtinet enim Sansonis robustis-
simi mollissimos cum puella dalida complexus. librũ Hester ne
tangito. docebit enim te quemadmodum Assuerus Rex amorem
amore sicuti clauum clauo trudere conatur: et ad impatientiam a-
moris leniendam per singulas pene noctes nouas puellas deuir-
ginat efficiens ex uirginibus mulieres. libros Regum tãq̃ nephã-
dos explodito. quibus dauidis et bersabes adulteria: eiusdem sene-
scentis cum adolescentula sunamite complexus: Ammonis cum
sorore thamar incestus infandus: Solomonis cum Reginis con-
cubinisq; inumerabilibus fatuae amationes commemorant. Et
ut semel finiam. ipsum canticum canticorum tãq̃ sireneos cantus
obturata aure transito: Cum meros amores meramq; impudiciciã
nisi mistyce intelligamus resonare uideat. Ideoq; apud hebreos
obseruabatur ne quis adolescentulus libellũ illum teneret in ma-
nibus. ne quis puer illius lectione oblectaretur. Igitur cum sacris
uoluminibus amatorias res contineri. eaq; non magis a prophãis
q̃ religiosis hominibus quotidie legi quotidie ĩ templis nõ clã sed
palã decãtari uideamus: Tandẽ fateamur licere poemata lasciuiẽ-
tia scribi: et scripta lectitari citra oẽm criminatõem. Et nos nemie
ut spamus ĩ pbãte enarrabimus Amasii poetae ꝑpertii amatoriũ
uenustũq; poema. Quo nihil ĩ hoc genere existimo fieri posse pfe-
ctius: de cuius eruditõe excellẽti elegatissimoq; splẽdore ĩ presẽtia
tacebimus: cũ iã receptui canẽdũ sit: et qa multa scitu digna a no-
bis pscripta sunt ĩ nostris cõmẽtariis. quorũ lectõ studiosis erit ut
cõfidimus frugifera: et a nemie nõ bono ĩgenuoq; lectore ꝓbabũt.
Cũ ꝓpertio piter ꝓgrediet dimidiatus Suetõius: ut luculẽtissimo
scriptori extremã manũ ipõamus. ad cuius lectionem ne illotis ut
aiũt pedibus accedamus more nostro. Isagogica q̃dã hoc ẽ itrodu-
ctoria premittemus. Quae usui uobis sit audiuisse et uoluptati me-
minisse. Vos ut facitis libẽter audite. atq; aium aduertite. Dixi.

Misticũ

Exẽpla amorũ

Propertius amasius poeta

Isagogica

Philippi Beroaldi oratio habita in enarratione Titi Liuii ac Silii italici continens historiae laudationem.

O fficium est boni ꝓfessoris Viri prestātissimi id uelle ꝓfiteri quod auditoribus utilitatē cū uoluptate maxīa allaturū sit: quod scolasticorū auribus satisfacturū: quod tpibus sit futurū accōmodatū. hoc ego semp omni studio ac diligētia superioribus annis efficere contendi et ipresētiarū effecturum me esse cōfido Cum duos celeberrimi nois scriptores ex omnibus delegerim quos in hoc augustissimo gymnasio profiterer: quorum lectio et prodesse et delectare plurimum possit atq3 his temporibus sit futura maxime conueniens. Nam cum omnium disciplinarum cognitio utilis ac iucunda mortalibus sit: historiae cognitionē mediusfidius utilissimam iucūdissimamq3 esse censeo ex quo cum multum omnibus scriptoribus debeamus qui non solum sibi sed etiam posteris uixisse credunt plurimum profecto historicis debere nos non possumus īficiari: quorum labore ac industria effectum est ut omnium aetatum: omnium gentiū: omnium populorum res gestae omnia preclara facinora scirentur a nobis intelligerentur cognoscerentur. Vt cuncta cunctorum illustrissimorum uirorum dicta facta ue memoratu digna contueri ediscere recordari liceret. qua quidem re nihil pulchrius nihil iucundius nihil magnificentius excogitari posse cōtenderim. Etenim ut a Cicerone scriptum est diuinitus nihil earum rerum scire quae antequam nascereris facte sint hoc est semp esse puerum. Cognoscere uero res gestas memorie ueteris: ordinem tenere ātiquitatis: exemplorumq3 omnium habere notitiā decorum laudabile ac prope diuinum est. Senibus ideo maior auctoritas est quoniam ob longam aetatem plurimas res nosse ac uidisse credūtur. at hoc iuuenibus cognitio hystoriarum prestat ut etiam preteritis seculis uixisse uideantur. et illi me hercle adolescentes qui hystorias habeant ad manum et exempla Illustrium uirorum in promptu tanto senibus sunt anteponendi: quāto plura negocia complectitur hystoria multorum seculorum q̄ faciat hominis uita longissima. huc adde quod qui bonus ora-

Officiū boni professoris

presentiarū

historie cognitio utilis

Vixisse posteris

Sēp eē puerum

Cur senibus auctoritas

Quantum Iuuenes calletes historia senib*us* anteponendi sit

tor esse concupiscit in primis abundare debet exemplorum copia et nosse q̄plurima. Nam cum sit hystoria testis temporum lux ueritatis magistra uitae nuntia uetustatis nihil ambigitur quin orator optimus esse non possit nisi fuerit antiquitatis exemplorumq; cognitione istructissimus: nisi hystorias perinde ac ungues suos habuerit exploratissimas: quoniam ut inquit Quintilianus hystoria alere potest orationem molli quodam ac iucundo succo. Est preterea operaepreciū in uoluminibus hystoricorum omnis exempli documenta uelut in illustri monumēto posita itueri unde quae imitanda sint depromere ac nobis proponere ad imitandum quae fugienda fugere possimus. pulcrum est ut inquit uerissime Diodorus ex aliorum erratis in melius istituere uitam nostrā et quid appetendum fugiendum ue sit ex aliorum exemplis posse cognoscere. Vnde haud immerito Demetrius phalereus Ptolomeum regem subide admonebat ut libros lectitaret quoniā quae amici nō audent principibus demonstrare ea omnia in libris scripta reperiuntur. Hoc est in cognitione rerū salubre atq; frugiferum scire q̄bus artibus qua disciplina quibus moribus maxima imperia orta sint Maximi imperatores nomen sibi immortale pepererint. Et econtrario qua uitiorum labe infecta amplissima regna corruerint et ex summo i imum precipitauerit. ad summā historia ad id quod honestum est capessendum iflammat Detestatur uicia probos extollens improbos deprimens. historiae ut inquit uerissime Victruuius per se tenent lectores cum habeant nouarum rerū uarias expectationes. Vtinam nobis deus eā ingenii memoriaeq; diuinam uim cōdonasset qua Porcius latro declamator egregius fuerat decoratus qui cum omnes hystorias unus omnium notissimas haberet iubebat aliquem ducem nominari et euestigio eius omnia acta cursim diligenterq; commemorabat. Ceterum cum omnes historici sint legendi adeundi ediscendi: scriptores potissimum latini rerumq; italicarum ac maxime romanarum enarratores sicut mihi uidetur sunt adorandi colēdi lectitādi nec unquā e manibus dimittendi: idq; duabus potissimum de causis faciendū uidet̄ quoniam et rerum nostratium cognitio magis ad nos q̄ externarum ptinere existimatur: et quod historici latini sanctiores ueriores q; grecis scriptoribus fuisse creduntur. pugnant enim inter se omnes

Quid historia

Demetrii admonitio ad ptolomeū

Scitū porcij latronis

fere grecorum scriptores et alter alterius mendacia refellere cona
tur. ita Ephorus Hellanicum Timeus ephorum philinum polibi-
us Herodotum q̄plurimi tanq̄ fabulatorem reprehendunt hinc a
Satyrico poeta dictū esse credimus Quicquid grecia mēdax audet
in hystoria. Discrepantie autem illorum causa hec potissimū fuis-
se traditur: quod nullam unquam curam grecię populi adhibuerūt
ut preclara facinora scriberentur ac publicarentur: ideoq3 magna
in scriptoribus mentiendi licentia fuit: qui cum partim res gestas
ignorarent ptim affectionibus ducerentur non hystoriam conscri
pserunt sed mera mendacia. Contra apud romanos ut omnia pro
ut gesta fuerunt incorrupta integra atq3 fideliter conscripta habe
rentur Pontifices maximi res omnes singulorum annorū litteris
mandabant: efferebātq3 in album tabula domi proposita ut esset
populo potestas cūcta cognoscendi: et hi ānales maximi nomina
bantur. Hanc autem similitudinem scribēdi secuti sunt Piso. Fa-
bius pictor et ille Cato portius omnium bonarum artium
magister a Plinio nūcupatus: qui sine ullis ornamentis sine pig
mētorū coloribus sine fucato nitore mōumēta rerū gestarū reliq̄-
rūt nuda recta atq3 siplicia pmā illā ipmis obseruātes historiae le
gē: q̄ precipit ne qd falsi dicat. et. n. dēpta ex historia ueritate ita
narratio ois iutilis ac penitus manca efficitur Sicut corpus ani-
mātis iutile fit oculis effossis ut luculentē scriptū est a Polybio.
Deinde cum ingenia erudito iam seculo indies magis excoleren-
tur et facundia uberior politiorq3 profflueret eloquentissimi apud
Romanos ad scribendum hystoriam sese applicauerunt: qui non
ut superiores tamtummodo narratores fuere: Sed etiam exornato
res atq3 illustratores maximi extiterunt qui utpote diuino igenio
prestantes uiri hystoriam affectionibus omnibus casuum uarieta
te mirabili egressiōibus iucundis resperserunt: et quibusdam flos
culis quasi pratum distinctam uariegatamq3 decorarunt qui cum
omnes sint excellentissimi Cum omnium lectio iucundissima ac
utilissima futura sit cū omnes haud dubie suspiciendos ac lectitā
dos esse censeam: Titus Liuius iprimis enarratione dignissimus
mihi uisus est et iucunditatis utilitatisq3 inter alios refertissimus
Cuius lectio omnium scolasticorum auribus animisq3 satisfactu
ra sit. est enim dulcis candidus et effusus et eo nullus historicorū

historici grecorum se mutuo [illegible]

cā mētiēdi apud grecos

qui annales et eorum cōditores

lex historie
qd sit historia mendax

Liuius enarratiōe dignissimus

Cum
Tum

melius commendauit mitiores affectus apud quem omnia cum rebus tum personis sunt accomodatissima. qui i narrando mirae est iucũditatis clarissimiq₃ candoris : qui ut uerissime dixit Quintilianus in contionibus supra quam narrari potest est eloquẽtissimus: Cuius lactea ubertas lectorem detinet auocat pascit omnibusq₃ affectionibus ualidissime commonet et quo uult maxime impellit: cuius diuine facundię nihil addi potest cuius orationi si quid demas ex elegantia detraxeris quemadmodũ de platonis oratione Phauorinus dicere solebat. Idem grandiloqus est et sentẽtiarum grauitate et maiestate uerborum. idem copiosissimus nec tamen longus. Nam ut inquit egregie Martialis Nõ sunt longa quibus nihil est quod demere possis. non igitur immerito Diuus

Scriptum liuii

Hieronimus testatur quosdam ex ultimis hispanie galliarumq₃ finibus uiros illustres romam uenisse uel ob hoc solum ut Titum Liuium lacteo eloquentię fonte manantem contuerent: qui ut plinius in epistolis inquit posteaq̃ hominem uidere statim i patriam repedarunt. O te felicem o te beatum Tite liui Cuius unius uidẽdi causa uiri nobiles tot milia passuum confecerunt ex penitissimis regionibus proficiscentes. tot montes incultos tot inuia loca superarunt. illa profecto illa diuina uirtus est existimanda que in uno homine tantum polluit tantum effulsit ut ad eum uisendum tanquam ingens celebrandumq₃ miraculum Galli Hispaniq₃ solicitarentur. merito quintilianus liuium inter ceteros scriptores legendum esse precipit in scholis quoniam scilicet candidissimus est et maximus auctor hystoriae. Merito et nos liuium ex omnibus unum delegisse uidemur quem publice hoc anno profiteremur: Cuius libri omnes cum lectitandi sint et in manibus quottidie habendi: Non ne hec decas liuiana quam diis bene auspicantibus ordimur enarrare Reliquis decadibus est anteponenda? non ne hec in primis uolumina a liuio diuinitus scripta fuisse censendum est? Et hec profecto decas (hoc enim nomine liuiani libri a numero denario nuncupantur) quanto bella quae continet ceteris bellis: maiora fuerunt tanto reliquas decades antecellit. Laudat origenem adamantium Hieronimus quod cum in caeteris uoluminibus omnes superauerit in cantico canticorum ipse se uicerit. Laudatur a Cicerone Crassus orator quem cum in agendis

Preceptum quintiliani
Decas
Vincere se ipsum

causis consensu omnium cunctos semp exupauerit i extrema ac tione a semetipso supatum esse testatur. Praxiteles inter statuari os a Plynio celebrat̃ pide ac marmoris gloria supauerit et semet hoc idem et nos hodierno die de Liuio merito dicere possumus. qui cum in ceteris decadibus ceteros antecelluerit i hac semetipsũ uicit: et me hercules ut dicam Viri clarissimi quod sentio eodem a/ nimo Liuius bella scriptitauit quo romani gesserunt: eodem inge nii fulmine stilum exercuit quo Ro. populus arma tractauit: ea/ dem uigilantia incubuit chartis: qua Ro. milites discipline milita ri icubuerunt: et mediussidius uidet̃ populus Ro. uel ob hoc unũ tam memoranda facinora gerere uoluisse ut illa a tam luculento scriptore describerentur: qui res hau d dubie luculentas uerbis lu/ culentis aequauit quem quotiescũq; in manus summo: non lege/ re uideor bella sed tractare: et ut iqt Hieronymus de paulo non audire uerba sed tonitrua. in liuianis uoluminibus uidere uideor impatores contionabũdos militesq; suos exhortantes ad prelia a/ lacri animo capessẽda: Senatum de rebus dubiis consultantẽ: ho/ stes hinc formidosos trepidare: Romanos illinc furibundos inua/ dere: Deniq; apud liuium omnis rei militaris disciplina continet̃ omnia stratagemata omnes calliditates impatoriae demõstrãtur. Leges senatus populiq; decreta: omnes deniq; artes: quibus do mi forisq; uiuitur cõspiciũtur. Sed proh dolor quãtam iacturã passi sunt omnes litterarum studiosi ex centum decem uolumini/ bus liuianis depditis: qui omnia quae unquam Romani p septin/ gentos annos gesserunt preclara facinora ueluti in unum redacta corpus noscere potuissent. Quanto dispendio affectus est Ro. po. Cuius tot ac tantarũ rerũ gestarum memoria cum libris liuii pa/ riter interiit: Quantum uerae famae detrimentum illustrissimi im peratores subierunt: quorum nomina fuissent sempiterna et gesta memorarentur: Si liuiana uolumina non intercidissent: quod si defunctis ullus est sensus profecto liuianos manes ingemiscere cre dendum est tot labores in cassum sibi fuisse susceptos: tot nequic quam uigilatas noctes: tot frustra conscripta uolumina. quae si ex tarent omnia nihil preterea nobis foret desiderãdum. haberemus in quo ocium in quo tempus bene collocare possemus: et tamen nobis utpote sõniculosis uix aetas suppeteret ad legendum: quae

Crassus semet supauit

Nõ leger̃ bella sed tractar̃

Stratagemata

Cetũ decẽ liuii uolumina desyderant̃

quot passi iacturã ex libris liuii pditis

illi diuina quadam benignitate predito suppeditauit ad scribendū: qui etiam Dialogos ut inquit seneca philosophorum more Cōscri psit: Sed querellę ab exordio nostro enarrationis ꝓcul absint: ni hil nec nobis nec ipsi Liuio profuturae. Ceterum cum sapientis sit seruire temporibus: Nos quoqꝫ temporibus his seruiamus: q/ bus cum arma uigeant: bella horrida ꝑstrepant: Cum omnis Ita lia bellicis tumultibus seuiat: Classica ꝑsonent: Cum mauors tel/ lum suum quatiat: Bellona dominetur: idoneum esse uidetᷣ ut scri/ ptores eos potissimum legamus: qui bella describunt. hec ergo sit nostra militia. alii bella gerent nos legemus alii sub Dio in cam/ pis patentibus intuti pugnabūt: nos pugnas confectas in umbra ī scholis tuti recēsebimus. hinc aures nostras Liuius personabit inde Sylius. Ambo eadem bella facūdissime narrantes ille soluta oratione: hic uersu heroico: qui nō minus hystoricus q̄ poeta iudi/ candus est: Qui stilo Cothurnato et charactere grandiloquo tona re ac fulminare uidetur: qui bella non scribere sed bellare: Cui o/ ptime conuenit illud oratianum: Audire magnos iam uideor du/ ces non indecoro puluere sordidos: Ardens est Concitatus erre/ ctus: idem Cādidus Copiosus atqꝫ sublimis: multum habet ner uorum: plurimum lacertorum: totus bellicis rebus accōmodatus: qui non minus eruditionis afferre possit: q̄ iucunditatis: mira ē in Sylio rerum reconditarum copia uaria ac multiplex locorū et ma xime italicarum urbium descriptio: multa hystoriarum cognitio. Et cum Virgilium illa felicitas ingenii soluta oratione reliquerit: Cum Ciceronem facundia illa genuina in carminibus destitue/ rit: Silio contigit id quod paucissimis dii dederunt: ut idem esset et maximus poeta: et summus orator: qui utrūqꝫ et Maronis et Ci ceronis opus felicissime impleuerit: quod epigrammaticus poeta elegantissime demonstrat his uersibus cum de Silio loqueretᷣ. Sa cra cothurnati non attigit ante Maronis: Impleuit magni q̄ Cice/ ronis opus: Idem alibi Silium musarum decus appellat: Sed qd plura? Liuii et Silii facūdia: uires: igeniū: eruditio: ceteraeqꝫ uirtu

tes eximiae sese nobis quottidiana enarratione exhibebunt: sese offerent: ostentabunt Clarius sole fulgentes. Ego uero omni diligentia: studio: Vigilantia elaborabo: enitar atq; contendã: ita singulos nodos enodare: ita implicita explicare: ut quemadmodum uos mihi ornamento maximo futuri estis: ita ego uobis sim non minimo emolumento. hoc mihi in animo est uelle prodesse: Vobis sit uelle pficere; Dii faxint ut utriq; utrunq; propositum implere possimus.

Quid elaborabit philippus

Philippi Beroaldi Oratio habita in enarratione epistolarum Ciceronis et Lucani Continens laudem poetices

MAximum deorum munus est Viri Circumspectissimi: et quo nullum maius excogitari potest eloquẽtia: Qua una uel maxime sepauit hominem a ceteris mutis animantibus Deus ille parens et mundi fabricator: quę quia Sermõe carent irrationabilia merito uocantur. Eloquẽtia homines palabundos in agris atq; dispsos congregauit in populum: et ex feris atq; imanibus mites reddidit et mansuetos. Eloquẽtia multe urbes constitutae sunt: plurima bella restincta: Firmissime societates: Sanctissimae amiciciae Comparate. Eloquentia mortales immortales efficiuntur: Merito itaq; flexamina et omnium regina rerum oratio a doctissimis nũcupatur: Cuius tanta est dignitas: tanta potentia: tanta maiestas; ut Duce eloquentia diis simillimi esse uideamur; Et homines eloquentes: qui oratores nominantur tantum reliquis hominibus prestare creduntur: qtum homines bestiis antecellunt: Nihil medius fidius eloquẽtia diuinius repiri potest; nihil cõsumato oratore prestantius

Eloquentis cõpẽdiũ

Flexanima orõ

qui sit oratorẽ

Ceterum cum eloquentie partes omnes sacrae sint ac uenerabi/les: Ceterisq3 aliarum artium studiis anteponendae. Poetica in p̄mis sacratissima est: quam antiqui primariam quandā philosophi/am esse tradiderunt: Quae ab ineunte nos etate uiuendi formulā doceret: quae mores: quae affectiones ostenderet: Quae res geren/das cum iucunditate preciperet: Vnde non minus uere q̄ luculen/ter dixit Oratius. Os pueri tenerū balbumq3 poeta figurat. mox etiā pectus preceptis format amicis. Instruit exemplis inopem so/latur et egrum. Quamobrem Ciuitates grecorum eruditissimae liberos in poetica in primis erudiebant: Solum poetam sapientē esse dictitātes. Et ut diuus Augustinus scriptū reliquit poete theo/logi nuncupati fuerunt Cū de diis immortalibus diuinitus mul/ta conscriberent. Quales Orpheus museus linus fuisse tradunt. Enimuero Artis poetice studia ut cicero facundissime scribit ado/lescentiam agunt: Senectutem oblectant: Secūdas res ornant ad/uersis pfugium ac solatium prebent: Delectant domi: non impe/diunt foris: pernoctant nobiscum: pegrinantur: Rusticantur. huc adde q̄ poeticus decor exercet ab oratore ut testis ē cornellius: q̄ oratori lectionē poetarū plurimum conferre Theophrastus affir/mat: apud quos in rebus spiritus in uerbis sublimitas i affectibus motus omnis et in personis decor exprimitur: ideoq3 in hac lectōe M. Tullius putat esse quiescendum existimatq3 omnem loquendi elegātiam expoliri augeriq3 poetis lectitandis. Est enim finitimus oratori poeta sūtq3 iter se cognatione quadam copulati. Ceterum cum ceterarum rerum studia preceptis constent atq3 doctrina: Poe/te soli ipsā natura ualent et mentis uiribus excitantur: et quasi di/uino quodam spiritu inflamantur. Vnde plato diuinitus scripsit li/bro tertio de legibus poetarum genus ēe diuinum: et idem tradit in phedro Vates furore diuino concitatos multa commoda grecis hominibus attulisse. ab eodem p quam eleganter dictum est i libel/lo de furore poetico poetas diuino instinctu concitatos eundē fu/rorem interpretibus quos rapsodos appellat infundere imitariq3 magnetis lapidis naturam: qui non solū ferreos anulos trahit sed eandem trahendi uim ipsis anulis latenter insinuat. Origenes quoq3 ille magister ecclesiae in libris: quibus titulus est Periar/chon Virtutem quandam esse docet Spiritalem quae poeticam in

Poetica sacratissima
Poetica philosophia primaria
Solus poeta sapiēs
Poete thelogi
Poete genus diuinū
Rapsodus

spiret: cuius ispiratione poetae repleantur. Platoni Origenicꝫ astipulat Ouidius sic scribēs. Est deus in nobis: agitante calescimus illo: et alibi. Est deus i nobis: sūt et cōmertia celi: Sedibus ethereis spūs ille uēit: Qua pp haud imerito poetas ātiq sacros nomiarūt: Vnde ab eodē scriptū ē: At sacri Vates et diuū cura uocamur. et Calphurnius i bucolicis iqt. ille fuit uates sacer: et Lucanus noster scriptū reliqt: O sacer et magnus uatū labor: Ennius uero sanctos poetas appellat ꝙ quasi deorum aliquo dono et munere prediti esse uideantur. Hinc est ꝙ poete antiquitus in maxia ueneratione maximoqꝫ precio habebantur ꝙ a principibus fouebantur: ꝙ a regibus ditabantur: ꝙ ab omnibus certatim amabantur: Vnde non minus uere q̄ diserte cecinit naso. Cura ducum fuerāt olim regumqꝫ poete: Premiaqꝫ antiqui magna tulere chori: Sanctaqꝫ maiestas: et erat uenerabile nomen: Vatibus et large sepe dabātur opes. Charus fuit scipioni africano Ennius: Charus Archias mario atqꝫ lucullis. cherillum poetā q̄uis ignobilem in delitiis habuit alexander. Virgilium fouit augustus: cuius uersiculos cum in theatro. po. ro. audisset. surrexit uniuersus: et presentē spectantemqꝫ Virgilium tāq̄ augustum ueneratus est. Oratiū mecenas adamauit: Tibullum messalla dilexit. Papinium Domitianus auro palladio Coronauit. Ausonium gracianus consulatu decorauit: Neqꝫ solum uiuentes poete qui honorificentius Vates dici existimantur: sed etiam defuncti uenerabiles extiterunt: Siquidem alexander magnus: Cum inter spolia Darii persarum regis Scriniolum cepisset auro gemmisqꝫ ac margaritis preciosum: in eo libros homericos reposuit: ut preciosissimum humani ingenii opus ope ditissimo seruaretur. Idem homerum adeo diligebat: ut eius iliada: quod diuinum poema edidicerat: quod uiaticum rei militaris appellabat noctu sub puluino una cū pugione subiiceret: et ita cum homero poetarum principe uigilabat: Cum homero dormiebat: idem Pindari iter lyricos poetas prestātissimi familie ac penatibus parci iussit: Cum thebas euerteret. Alter uero Alexander qui Romanō prefuit imperio uirgilium adeo admirabatur ut eum Platonem poetarum uocitaret; eiusqꝫ imaginem in Lara

[Margin notes, handwritten: Exepla poetarum · Scriū uirgili · pulchrū darii · pidari patria · Plato poetarum]

rio cõsecraret. Quinetiam Elius Verus Romanus impator Martialem epigrammaticum poetam suum Virgilium nuncupabat. Huc adde quod etiam Dii amatores ultoresq; extitere poetarum. Siqdem apollinis oraculum ut inquit Eusebius Pamphilus: Euripidem laudibus in celum tulit: et archiam tamq̃ scelestum ac profanum iussit exire de templo: q' archilocum poetam interemisset. Sophoclem quoq; tragici coturni principem liber pater tamquã delitias suas sepeliri iussit. Preterea poete quadam suauiloquentia adeo sunt dulces: ut non legantur modo: sed etiam ediscãtur: quorum autoritas tanta est: ut illorum dicta pro certissims testimoniis habeantur: Nam et Plato et Aristoteles principes philosophorũ homeri aliorumq; poetarum carminibus sua dicta persepe corroborant. Quinetiam iurisconsulti illi sanctissimi in libris digestorum frequenter allegant poeticos uersus: et maxime scribentes de contrahendã emptione et uenditione: et ĩ titulo de gradibus: et de uerborum significatione: et ad legem aquiliam: et de rerum diuisione: sexcẽtisq; in locis citant testimonia poetarũ. In decretis quoq; Virgilianum carmen ex georgicis et oratii uersus ex epistolis afferunt. Quid nõ ne ecclesiastici scriptores et in primis Augustinus Hieronymus atq; Lactantius: Tria christiani dogmatis lumina clarissima scatent autoritatibus poetarum? Quid maius loquor? Non ne apostolus paulus uas electionis Tuba euangelii et sanctarum scripturarum armarium poetas studiose lectitasse uidetur? qui ad Titum scribens uersiculũ usurpat Epimenidis poete. Cretes semper mendaces male bestie Ventres pigri: in alia quoq; epistola Menandri carmen allegat: Corrumpunt bonos mores cõfabulationes pessime. et apud athenienses in areopago hoc ẽ martis curia disputans Aratum poetam testem citat. Preterea ut ĩ decretis scriptum est dominus precepit israeliticis: ut egiptios argẽto spoliarent Tropologice intelligens ut argentum idest eloquentiam apud poetas inuentam colligerent atq; possiderent: Dauid quoq; ille psalmographus psalterium numeris poeticis concinnauit: Quod ut inquit Hieronymus in morem Oratii flacci et pindari: nunc iambo currit; nũc alcaico personat; nunc sa

Dii amatores poetarũ
Oraculũ apollinis
Poetarũ certissimũ testimoniũ
Sexcẽtis locis
Paulus Vas electionis tuba euangelii
Cetera alter

phico tumet: nunc semipede ingreditur: Deniq; esaiae et iob: et solomonis luculenta uolumina: hexametris et pétametris uersibus: ut Iosephus et origenes scribunt apud hebreos composita decurrunt. Quinetiam ut Cassiodorus testatur: omnis poetica eloquutio a diuinis scripturis sumpsit exordium: adeo musica uenustas leposq; poeticus existimatus é omni esse suauitate refertissimus: adeo carmina moduliq; numerosi placuerunt: ut deos existimarent esse placabiliores: Si eos uersibus adorarent: et carminibus precarentur: Vnde ab Oratio dictum est luculenter: Carmine dii supi placantur carmine manes: et non minus uere q̃ facúde cecinit Lucretius. Calliope requies hominum diuumq; uoluptas. Sit igitur apud uos uiri prestantissimi sanctum ac uenerabile nomen poetarum: qui principibus chari sunt: qui fouentur a bonis: quorum carmina ediscuntur a litteratis: Quorum uersus tersissimi aures deorum mulcent eosq; exorabiles mortalibus faciunt: qui quibusdam figmentis adumbrati multa saluberrima precipiunt: sententias e penitissima philosophia deprompras dissimulanter interserunt: mentes nostras optimis preceptis frequenter instituunt et ut autor est Manlius. Omne genus rerú docti cecinere poete. Idem linguam ornant: facundiam augent: et supellectilem uerborum faciunt copiosissimam: Deniq; solis pene poetis datum est: ut ad laudandú et uitupandum pariter sint accommodati: et quéadmodum immortali laude donantur illi: quos carminibus extollút: ita sempiterna illi pulsantur infamia: quos maledicis uersibus insectantur. merito nos monet Socrates Platonicus ut diligéter caueamus: ne poeticum hominem quempiam nobis infensum habeamus. Et principes quos carminibus celebrant immortales efficiuntur: quod eleganter expressit Oratius illo uersiculo: Dignuz laude uirum: musa uetat mori: Celo musa beat: Si aliquando lasciuire et obscena scribere: et ludicra atq; amatoria decátare et impudica promere uidentur: Non proterea sunt poete repudiandi: Cum neq; scriptorum mores ex uersibus iudicandi: neq; lepidiora carmia pro argumento impudiciciae sint habenda: licet lasciuire carminibus citra impudiciciam; licet iocari uersiculis citra ob

Poetica a diuinis scripturis sumpsit exordiu

poete de cetera laudant et uitupant

Preceptum socratis

horatius

ob lasciviã nõ repudiadi po
etę

Geographia
Laus lucani

Lucanus explodit e nu
mero poetarum
Martialis
hieronymus
Papinius

Martialis

Cicero de cordubẽsibus

de cicerone melius tacere
q̃ pauca dicere

scenitaté morum: licet lingua et calamo ludere pudenda: animo et corpore exercere probanda: nemo poetas explodendos esse censeat: propter uersus molliculos: et amatorios: imo qlibet existimet poetas esse amandos fouendos lectitandos propter singularem eruditionem: rerumq; doctrinam copiosissimam: quae cum in omnibus magna conspiciatur in Lucano maxima redundat: Namq; in geographia hoc est locorum descriptione est eminentissimus: in astrologia eruditissimus: in hystoriarum enarratione facundissimus: in orationibus eloquẽtissimus: i stilo heroico sublatissimus: in rebus describendis compositissimus: idem ardens est et concitatus: et sententiis clarissimus: et ut inqt Quitilianus oratoribus magisq̃ poetis imitandus: Qui quoniam magis scribit hystoriam q̃ figmenta componat: a nonnullis et maxime a seruio ex familia poetarum exterminatur: ex quo et ipse apud Martialem illudens ait: Sunt quidam qui me dicunt non esse poetam: Sed qui me uendit bibliopola putat: Atq diuus Hieronymus non solum poetam eum appellat: sed etiam ardentem esse dicit: et papinius i syluis oibus poetis lucanum non ueretur anteponere unico excepto Virgilio: in cuius comparationem ita scribit: Quid maius loquor ipsa te latinis Eneis uenerabitur canentem: et alibi metaphoricos inqt Bethym Mantua prouocare noli: hoc idem sensit Martialis inquiens: Phoebe ueni sed quãtus eras cum bella canẽti: Ipse dares latiae plectra secunda lyre: Enarrabimus itaq; diis bene auspicantibus poema lucani poetae Cordubensis: Tersum eruditum: luculẽtum: Cuius lectio multum proderit: nec minus delectabit: quod si ciceroni olim legere contigisset. nunq̃ profecto scripsisset: Cordubenses poetas pingue quiddam somniare: atq; peregrinum: ego in primis elaborabo enodare nodos q̃plurimos: quos uel paucissimi explicare potuerunt. Lectioni lucani cõiuncta erit lectio epistolarum Ciceronis: et ita cum poeta illustrissimo copulabitur orator inclitissimus: de quo melius est tacere sicut de carthagine scribit hystoricus quam pauca dicere: de quo cũ proximis annis multa dixerimus in presentiarum hoc solum dixisse cõtenti erimus:

Quod character ciceròis epistolicus ad eloquutionem in adolescē tioribus scholasticis formādam ad facilitatem extemporalem comparandam: est maxime conducibilis: cum leniter fluat: et ipsa epistolarum dialectos habeat quandam quasi genuinam iucunditatē: in quibus uincula quidem sunt sed laxiora neq3 tā numerosa q̄ in orationibus: et cū epistole quotidianis uerbis texende sint: Cum nihil accersitū habere debeant: ut inquit Seneca nihil affectatum Ciceroniana in epistolis eloqutio facilis est et illaborata et ex quodam ueluti promptuario copiosissimo deprompta: quę cum imitāda sit et maxime imitabilis Nemo non sperat se epistolarem Ciceronis eloquentiam effingere atq3 emulari posse: uerum ut iquit Oratius Sudet multum frustraq3 laboret ausus idem: Ceterum cum liuius in epistola ad filium scripta legendum in primis esse Ciceronē prescribat: Opinor me facturum operepretium si ciceronis epistolas publico auditorio hoc anno profitebor. ex quarum enarratione non parum studiosi eloquentie iuuabuntur. ipse equidem quod ad me attinet omni studio uigilantiaq3 contēdam: ut omnibus satisfaciam: ut neminem ad nostras lectiones audiendas uenisse peniteat: preterea quedam scitu digna annotabimus: que ad epistolas componendas pertinere uidebuntur: ut scholastici nō solum ex uiua ut aiunt uoce: sed etiam ex scriptis litterulas nostras quātulecūq3 sunt cognoscere possint: Sed iam tempus ē ad ea nos transire: que enarrationi ipsi sint accommodata: Quę dum breuiter expono: queso ut fecistis adhuc diligenter attendite: mihi onerosum non est dicere: uobis molestum nō sit audire. Dixi

character
quantu(m) cōducat lectio epistolarū tullii
dialectos
Epistolę quotidianis uerbis texende
Ex uiua ut aiūt uoce

Philippi Beroaldi oratio habita in enarratione rhethoricorum continens laudationem eloquētiae atq3 Ciceronis.

Sepenūero admirari soleo Viri circūspectissimi: q cum ex animo constemus et corpore: animū: qui diuinus est paucissimi colant: corpus quod fluxum est et caducum q̄plurimi: homines mehercle prepostéri atq3 peruersi: qui id quod deterius est pluris fa

ciūt: eo quod preciosius est: qui bona corporis bonis animi ante/
ponere non uerentur: qui in uoluptatibus belluinis summū bo/
num collocandum esse censent. Atqui quanto rectius: quanto lau
dabilius est ita instituere uitam nostram: ut corpus animo ancillet:
ut bona animi prima et in primis capessenda esse existimemus: ut
corpus causa animi: non animum causa corporis ab omnipotētis/
simo ac Vltramundano deo fabricatum esse credamus. ut deniq;
hominem interiorem: hoc est animum: qui uerus homo ē colamus
ac honoremus: hoc in primis iubet Plato ille philosophorū deus:
hoc Platonicus Apuleius factitandum esse demonstrat: hoc effice/
re debet quisquis de se ipso bene sentit. Cultura uero animi ē: peio
ribus repudiatis meliora sectari: et id quod optimum est potissimū
capessere. Cultura animi est ingenuas disciplinas amplexari: cul
tura animi est ipsa eloquentia: quae una est de summis uirtutibus:
Quae sacra ac uenerabilis: quae rerum publicarum gubernatrix
preclara esse fertur: Quam. M. Tullius primam artem appellat:
Quam Cor. Tacitus autumat ceteris aliarum artium studiis esse
anteponendam: in qua presidium simul et telum est: Quo propu/
gnare pariter et incessere possimus: Quae flexanima: Quae om/
nium regina rerum a luculentis scriptoribus nuncupatur: Qua
qui preditus est inter homines ut ita dicam deus putatur: qua deni
q; efficitur: ut reliquis hominibus tanto prestemus: quanto homi/
nes bestiis antecellunt. Eloquentiam ergo uiri prestantissimi totis
uiribus capessere: eloquentiae dies ac noctes impendere: eloquen/
tiae iugiter inuigilare debemus: hoc sit ocium nostrum: hoc nego
cium: in hoc labor: in hoc quies reponatur: et ut oratianos uersus
usurpem: Hoc opus: hoc studium parui properemus et ampli: Si
patrie uolumus si nobis uiuere chari. In cubiculū autem eloquē
tiae introducet nos ille qui claues habet. M. T. Ci. Qui eloquen
tiae clauiger: imo alumnus: immo ptus dici meretur. hic nobis cū
ctas eloquentiae diuitias reserabit: cuncta peristromata explicabit:
omnes ornatus ostendet. hoc duce hoc deprecatore nobis utendū
est: si insinuare nos in amiciciam cum eloquentia cōcupiscimus.

Vltramūdanus deus
homo interior
Cultura aīi quā
Prima ars eloquētia
Preditus eloquētia deus putatur
In cubiculū eloquētiae

Hic enim ille est qui eloquentiam ipsam locuplectauit: qui ad ornamētum patrii sermonis complura uocabula excogitauit: qualia sunt: beatitas: beatitudo: syllabatim. et pro orizōte finiēdus: multaq3 alia id genus: quae primus Cicero commētus esse fert: ideo q3 incertum est: utrum ipse plus eloquentiae debeat: an ipsi eloquētia: quem eloquentie archetypon et simulacrum nuncupare merito possumus: qui apud posteros id est consequtus: ut Cicero iam nō hominis nomen sed eloquentiae habeatur: De cuius laudibus: sicut inquit Salustius de carthagine: melius esset tacere: q̄ pauca dicere: et nos anno proximo non pauca cōmemorauimus. Sed quoniam ut autumat Plato non nocet bis dicere quod bene dicitur: et ut ait Seneca nūq̄ nimis dicitur: quod nūq̄ satis: Repetamus i presentiarum nonnulla de Cicerone: Quae neq3 uos audiuisse: neq3 nos dixisse peniteat. M. Antonius orator: cui uel primas eloquētiae partes maiores nostri tribuerunt: dicere solebat: multos se uidisse disertos: eloquentem omnino neminem: eloquentię uidelicet formam: quam animo cernebat: re ipsa uidere nō poterat. utinam hic antonius Ciceronem in foro Romano causas actitātem: uel semel audiuisset: profecto dixisset hunc esse illum: quē querebat quem nusq̄ uidere potuerat: eumq3 non solum eloquentem: sed eloquentissimum: sed eloquentiae ipsius imaginem esse asseruisset: et merito. Nam ut facundissime Quintilianus tradit: Cicero unus dono quodam prouidentie genitus uidetur: in quo totas uires suas eloquentia experiretur: qui effinxit uim Demosthenis: copiam Platonis: iucunditatem isocratis: in quo omnes orandi uirtutes congestae fuerunt: quae in aliis oratoribus singulae conspiciuntur. Laudamus in Cesare calorē: in seneca copiam: in Quintiliano diligentiam: in Plinio nitorem: Laudauerunt prisci in gracho impetum: i lelio lenitatem: In Catone grauitatē: i caluo sanctitatē: i hortensio ꝑtitionem: at M. T. i oibus his: quę i singulis singula laudāt̄ ē eminētissimus: a quo omnis dicēdi copia: uelut a copiosissimo fōte ꝑcurrit: a quo sicut de Homero cecinit Manlius: omnis posteritas latices i po

Vocabula īuenta a M T

Cicero nomē eloquētia

Multi diserti eloquens nemo

In cicerone eloquentia expit uires

Quibus plurī floruer̄

cula dixit: de quo id dici merito pōt uerbis paulū imutatis: quod de epicuro dixit Lucretius: Hic genus humanum eloquio supauit et omnes Restinxit stellas exortus ut etherius sol. Et cum ab aliis scriptoribus rerum: ab aliis uerborum doctrina queratur: Cicero doctrinam facundiamq abunde suppeditat: Et cum tria sint genera dicendi: Quos greci characteras appellant: Cum sint grādiloq qui sententiarum grauitate: et maiestate prepollent: Cum sint graciles in quibus subtilitas ac uenustas est: cum sint intermedii: qui in confinio Vtroruq̄ tēperati florēt: in his omnibus Cice. absolutissimus consumatissimusq̄ conspicitur. Laudat homerus i ulixe orationē: quā niuibus hibernis simillimam illo uersu esse pnunciat: Instar erant himbris fluitantia uerba niualis: Talis in Cicerone haud dubie esse cognoscitur: uidelicet plena: Larga: Magnifica: excelsa: breuiterq̄ celestis: Pericles ab Aristophane poeta comico dictus est: fulgurare: tonare cuncta oratione pturbare: atq̄ miscere: hoc idem de Marco Tull. dicere possumus: Cuius sentētiae fulmia: Verba tonitrua mihi uidētur: Et sicut apostolus Paul. tuba euangelii a diuo Hieronymo nuncupatur: ita ipse tuba eloquentiae nuncupari potest: In cuius labris illā psuadendi deam sessitauisse credimus: quae a grecis Pitho: a latinis suada: siue suadela nominatur: quam in ore piclis apud grecos: in ore cethegi apud Romanos sedisse scriptores idonei tradiderunt: Merito igit̄ Rex oratorum et latine lingue illustrator dictus est: Merito arcē eloquentie tenere et in iudiciis regnare existimatus: Merito ob eius os grai ora obuertebant sua. Ex cuius libris deprendere licet: ut Cornelius tacitus auctor est: Nullius ingenue discipline scientiā ei defuisse. ille non solum grammatice: et poetice: et rhectorice artis crateras ebibit: sed etiā auidissime hausit crateram dialetice austerā: musice dulcē: geometrie limpidam: et uniuersę philosophię nectaream: quam quidem philosophiam: cum rome prius pegrinaretur: et ut utar uocabulo plautino tantummodo atticissaret: pmus fere ro. ciuitate donauit: et latia līgua opuletā ac pollētē fecit: nāq̄

Tria dicendi genera
χαρακτηρες
πιθω
Rex orator
Atticissaret

uerbis pluribus grecanicis uerba latina accomodauit : Que .n. philosophi grece dicunt Catorthomata cicero latine rectefacta no minauit: Quae illi Catalepsis hic cōpresiones: quod illi axioma hic pnunciatum: Quae illi fantasias hic uisa nuucupauit: et sexcē ta alia id genus pmus effinxit. idē ut nihil intactū relinqueret iuri operam dedit et de legibus uolumina concinauit. in omnibus ue ro quae scripsit tanta autoritas inest ut pro ratione dicta ipsius ha beantur: ut iurisconsulti pluribus in locis testimonio ciceronis u tantur. Namq3 in libro de. Ver. signi. definitio littoris ex eius sē tentia comprobatur et digestis de origine iuris fit mētio orationis que pro ligario scripta est: et in titulo de penis. exemplū orationis pro cluentio habito mutuantur. Igitur cum tam uariis tamq3 mul tiiugis disciplinis esset refertissimus factus est comsumatus ora tor: et ut dicam quod sentio incomparabilis. et quod de Varrone dixit Terrentianus. Vir doctissimus Vndecumq3 Varro. id nos de M. T. C. dicamus: Vir doctissimus undecūq3 Marcus: q mihi hac peculiari laudatione laudandus uidetur ut tribus hisce nominibus cognominetur quae illi optime quadrant. Videlicet. Polyhistor. Philosophotatos Poligraphotatos idest multiscius philosophie sci entissimus et rerum plurimarum scriptor luculentissimus .hic.n. ille est quem ob eximias excellentesq3 uirtutes omnes in celū lau dibus certatim ferunt: de quo preconia poetarum uulgatissima ce lebrantur .de quo ita cecinit Catullus Disertissime romuli nepo tum Quot sunt quotq3 fuere marce tulli quotq3 post aliis erunt in annis. De quo ita Lucanus .Romani maximus auctor tullius elo quii. De quo silius . furialia bella fulmine compescet lingue nec deinde relinquet par decus eloquio Cuiquā sperare nepotum. de quo epigrammaticus poeta martialis. Illud laurigeros ageres cū leta triunphos Hoc tibi roma caput cum loquereris erat: Qui ita laudat a manlio : Et censu tullius oris emeritus celum. Quem cū grece declamantem Apollonius rhetor audiuisset mirabūdus pau lisper obticuit moxq3 in hec uerba prorupit. te nempe Cicero lau do et admiror sed grecorum fortunae me miseret: Cum uideo elo quentiam quae uirtutum sola nobis grecis relicta erat per te ro mam transmigrare. extat luculentum epigramma dignūq3 ubiq3 le gi quod tullius laurea ciceronis libertus in laudem patroni conci

nauit: cũ aquas Ciceronianas oculis medentes: his uersibus cele braret. Quo tua romane uidex clarissime linguae: Silua loco me lius surgere iussa uiret: Atq3 academiae celebratam nomine uillã Nunc reparat cultu sub potiore Vetus: Hic etiam apparent lym/ phae non antereperte: Languidaq3 quae infuso lumina rore leuant: Nimirum locus ipse sui Ciceronis honori Hoc dedit: Hac fon/ tes cum patefecit ope. Vt quoniam totum legitur sine fine per or/ bem: Sint plures oculis quae medeantur aquae. Quid multa? nõ ne et plinius ciceronem extra omnem igenii aleam collocat: et do ctrinarum lucem appellat: qui in Vii. natu. histo. De laudibus Ci ceronis luculentissimum scripsit elogium: Et ab omnibus Cice/ roniane uirturis amatoribus ediscendum: Quod hoc est. Sed quo te Marce tulli piaculo taceam: Quo ue maxime excellentem insigni predicem? te dicente legem agrariam: hoc est alimenta sua abdicarunt tribus. Te suadẽte roscio theatralis sediciõis autori le ges ignouerunt: notatas q3 se sedes ignominię discrimine aequo a/ nimo tulerunt: te orante prosceiptorum liberos honores petere pu duit. Tuum Catilina fugit ingenium: Tu Marchum anthonium proscripsisti. Salue primus omnium pater patrie appellate: pmus in toga triumphum: Linguaeq3 lauream merite: Et facundie litte/ rarum latinarum parens: atq3 ut dictator Cesar hostis quõdam tu us de te scripsit: omnium triunphorum laudem adepte maiorẽ: q̃ to plus est ingenii Romani terminos intantum promouisse: q̃ im/ perii. Hec obiter dicta sint de uiro nunq̃ satis laudato: Cuius li/ bros omnis diuinitus scriptos: Vtinam tam studiose legeremus: q̃ studiose Diuus Hieronymus lectitauit: qui ob id ipsum: Cice/ ronianus ante dei tribunal: meruit appellari: Sicut in libello ad custochium ipse meminit: Et rufinus affirmat: Cuius rei etiã mẽ/ tio fit: in decretis. distin. xxxvii. Nos uero ex immensa Ciceroni anae bibliothecae silua: Rethoricos ad herennium potissimum ex cerpsimus: Quos publico auditorio hoc anno pfiteremur: in qui

Lex agraria qd

M. antoniũ proscri psisti

hieronimus cicero nianus

bus precepta docendi oratorias artes plurima et pene omnia ada/
mussim pscribuntur: quos libros quidam non ciceronis sed alteri
us oratoris et potissimum cornificii esse contendunt: super qua re
nunc mihi non est disputandi locus: hoc uero exploratissimum
est: hos libros rhetoricos: siue a Cicerone compositi fuerit ut Pri
scianus existimat: siue ab alio nescio quo: ut nonnulli ex neoteri/
cis autumant: esse luculentos limatos emunctos et in primis con/
ducibiles ad docendam eloquentiam: quae in canonicis scripturis
argento comperatur: quam sub nomine argenti egiptiis eripiendā
esse dominus precepit: sicut in pentateuco et maxime in exodo a/
moyse relatum est: in leuitico etiam primicias mellis domino iube
mur offerre quod tropologice significat dulcedinem eloquētiae:
Qua nulla dulcedo mellea dulcior esse existimatur: Cui omnis su
auitas comparata fatiscet: et austeritatis ac amaroris plena uidebit
hoc uerum esse omnes eloquentie professores affirmant: hoc ne/
mo uestrum ificiabitur: ubi precepta rhetorice optime didiceritis
Quam nonnulli in latinum transferentes: Tum oratoriam: tum o
ratricem nominauerūt. eritis autem haud dubie eloquentes: si elo
quētissimi oratoris uolumina in manibus frequenter habebitis:
Si tulliane lectionis eritis studiosissimi: ille .n. ut Quitilianus ait
se profecisse sciat: cui Cicero ualde placebit. Lectioni Ciceronis
copulata erit lectio siluarum: Quas papinius statius poeta neapo
litanus: poetico quodam calore cōscripsit: Vnde et siluę merito nū
cupantur: Nam siluam prisci uocarunt poema stilo q̄ uelocissimo
compositum. quando poeta calorem sequens ac impetum: ex tem/
pore scribit: et ut inquit plato in musae tripode sedēs furoris affla/
tu concitatur. Preterea silua in alia significatione: apud eruditos:
accipitur pro ubertate ac copia rerum cateruatim congestarū. Vn/
de ait Cicero in oratore: omnis silua dicendi ducta ab illis
est: et Tranquillus in libro de grammaticis reliquit inquit
non mediocrem siluam obseruationum sermonis antiqui.
et Diuus Hieronymus in prologo Iosue; et in prologo pa/

Auctor rethoricorū ambigitur
Νεοτερικοι
Eloquentia similis argento
πεντατευχον
Εξοδος
statius neapolitanus
Silua quid apud priscos
Silua quid apud eruditos
Παραλειπομενων

ralyp omenon siluam hebraicorum nominum appellat multitudi/
nem copiosissimã. in hoc uero poemate perinde ac in siluis nemo
ribus q₃ sunt cuncta cõgesta et agminatim coaceruata. icredibilis
rerum reconditarum commemoratio imẽsa multiiugae doctrine
descriptio historiarum: ac rerum scitu dignarũ luculẽta narratio.
in summa quãplurima leguntur in siluis statii: Quae pphanum
Vulgus ignorat in quibus grammatiste allucinantur: in quibus
Comentatores subinde labunt̃. hec et id genus reliqua nos ea ui
gilantia eo studio ea diligẽntia explicare conabimur atq₃ pro uiri/
li parte enodare curabimus: ut nullus auditorum nostrorum enar
rationes nostras merito possit criminari. Ceterum quoniam cice/
ronis rethoricos enarraturi sumus: ne illotis ut aiunt pedibus: in
ipsa penetralia ingrediamur de Ciceronis uita et obitu pauca di/
camus Quae uobis uoluptati sit audiuisse: usui et ornamento me
minisse; Vos ut cepistis queso diligenter attendite. Dixi.

¶ Philippi Beroaldi oratio habita in enarratione
Iuuenalis atq₃ Salustii

Vetustissimi grecorum Viri clarissimi maximos
honores constituerunt nobilibus athlethis qui
i ludis olipicis pythiis istmiis neemeis uictoriã
reportassent. Nam cum palma et corona deco/
rarentur in suas mox ciuitates reuertẽtes Qua
drigis triumphalibus inuecti conspiciebantur
et quoad uiuerẽt uectigalibus publicis alebantur: Quod me cogi
tantem subiit admiratio Cur non iidem honores uel potius maio
res luculentioraq₃ emolumenta constituta fuerint rerum scriptori/
bus: qui infinitas uoluptates cunctis mortalibus prestant: et de to
to humano genere optime merentur: qui tanto athlethis anteponẽ
di sunt quanto animi corporibus antecellunt. Et. n. ab athlethis
Corpora a scriptoribus animi exercẽtur: illi corpora saginãt: isti
animis pabulum sugerũt copiosum et solam immortalitatem au
cupantur: Quo circa cum multum debeamus singulis singularũ
rerum conditoribus tum plurimum profecto debemus inuentori/
bus litterarum: quibus nihil prestantius nihil excellẽtius nihil uti
lius ullo unquam tempore excogitatũ est. Enimuero litteris con/

In siluis stati plura recõdita

Munera athletarum

Quanto scriptores athletis anponẽdi

Plurimũ debemus inuentoribus lrãr

stat immortalitas hominum. et memorie fulcitur eternitas : littere res multis retro seculis a multis natióibus gestas nobis ostentát. litteris cognitio omnium disciplinarum percepta est: Comertium litterarũ tolle ex omnibus: Solé ex ipso mũdo sustuleris. Huius tam excellentis tam necessarii boni quisnam fuerit repertor ambigitur. Alii a Mercurio litteras repertas arbitrantur. alii a phenicibus inuentas esse tradũt: Cuius rei argumentum est q phenicia litterarum elemẽta primi poete nuncuparunt. in greciam autem e phenicia litteras Cadmum attulisse ferũt : mox e grecia in latium attulere pelasgi. Quidam autumant litteras assyrias fuisse semp. Ecclesiastici uero scriptores ab hebreis reptas esse contendunt: id q ualidissimo argumento probare nituntur: q uidelicet apud hebreos singula litterarum elementa aliquid significent quod neq apud grecos: neq apud latinos ullo modo fieri potest: Verbi gratia prima hebreorum littera aleph. nuncupatur: quod latine significat disciplinam Secunda beth quod domus interpretatur. gimel plenitudo: Deleth tabularum siue librorum. et ita reliq littere hebreorum alicuius rei significatiue esse traduntur : quod neq de grecis neq de latinis fertur. Hec sunt que ab eruditis memorant de origine litterarum: quibus qui imbuti fuerint: tantum illitteratis hominibus antecellunt q̃tum homines ceteris animãtibus prestant. Ceterum ipse mecum interdum querere soleo : quid est q cum tot fuerint populi. Tot gentes toto terrarum orbe diffuse. Tã pauce nationes in litterarum studio efloruerint. Soliq fere greci et italici litteras excoluerint. Namq plures ut ego opinor in sola grecia Italiaq scriptores extiterunt: q̃ in omnibus aliis per longa secula nationibus. huiusce rei nimirum illa potissima causa esse creditur: aeris uidelicet subtilitas atq temperies. Non enim temere dixit Heraclitus: Aer siccior anima prudẽtior et melior. hinc thebani pingues ebetesq existimati sunt: q thebis celum esset crassimum. Contra attici putantur acutiores: q athenis aer tenuis atq salubris. hinc septemtrionales mentibus stupentibus esse tradũtur: q propter celi crassitudinem: immodicumq aeris humorem refrigerentur: que res haud dubie efficit animos tardiores hebetioresq: Verum propter sanguinis humorisq habundantiam: ferro resistunt sine timore: E contra qui proximi sunt ad axem meri

Auctor litterarum ambigitur

φοινικια

Apud hebreos littera aliqd significant

Aer siccior aĩa prudentior

dianum feruentissimis estibus obnoxii exiguum habent sangui/nem: ideoq; timidiores sunt pauidioresq;: et q̃uis sint animis acu/tissimis summaq; solertia prediti: exustas tamen habent a sole ui/res animorum. Nimirum hoc illud é: quod philosophorum p̃n/ceps Aristoteles scribit in politicis gentes quę in frigidis regioni/bus incolunt animo quidem habundare: ingenii uero et artificii habere q̃ minimũ. Asiaticos autem ingeniosos quidem esse sed minime animosos: at genus grecorũ sicut in meditullio regionis situm est: ita animo pollere et ingenio. Italia quoq; cum inter se/ptemtrionalem: meridionalemq; plagam collocata sit mixtionibus diuersis efficitur temperatissima: queadmodum Iouis stella inter Martem feruentissimũ et saturnum frigidissimum media currens temperata salutarisq; fit. Quo circa Italia omnium terrarum alũ/na ac parens nuncupatur: Eadem cunctarum gentium in toto or/be prima esse traditur: Quae omnes nationes sine controuersia ã/tecellit: Viris feminis ducibus artium prestantia ingeniorum cla/ritatibus. Ipsa uero urbs Roma ut inqt Ammianus Marcelinus Virtutum omnium fuit domicilium. Cũ uiri diuino pene igenio p̃clari et etiam innumerabiles i italia per uarias etates extiterint: Duobus potissimum temporibus q̃plurimi effloruerunt. Videli/cet circa tempora augusti et mox circa tempora Domitiani atq; Traiani. Illa profecto secula aurea cognominari merito possunt: Illa felicissima tempora nuncupanda: quibus Cicero: asinius po/lio: Celius: messallae: Caluus: Iulius Cesar. M. Varro: et mox Virgilius: Ouidius: Varro attacinus: Proptius: Tibullus: et sex/centi doctissimi floruerunt. Altera uero etate non pauciores exti/terunt: Inter quos Quintilianus. Duo plinii: Tacitus: Tranquil/lus: Gellius: Martialisq; excelluerunt: et in primis Iuuenalis aq/nas: qui queadmodum ipse poemate satyrico elluxit in hac poste/riori etate: ita in superiori Crispus Salustius in scribenda hysto/ria immortalitaté sibi comparauit. Quos ambos hoc anno ideo pu/blice profiteri destinaui: quoniam ex utriusq; lectione Confido Auditores maximam utilitatem cum uoluptate esse capturos. Ñã Crispus Salustius ob elegantiã iimitabilemq; in scribendo bre/uitaté assequtus é p̃mas inter hystoricos partes: quod epigramma ticus poeta illo disticho expressit. Hic erit ut p̃hibét doctorũ corda uirorum Crispus romana primus in hystoria:

¶ Et. n. ita creber rerum frequẽtia est; ut uerborum prope numerum

Cur italia et grecia acutior

iouis stella salutaris

Roma uirtutũ domiciliũ

Cur hoc anno Iuuenalẽ et Salustiũ pfiteor

sententiarum numero sequatur, ita uerbis quorum nouator dictus est concinnus ita elegans ita pressus: ut nescias utrum res uerbis an uerba rebus illustrétur. Salustium quintilianus Thucydidi ce leberrimo apud grecos non dubitauit opponere: in quo cũ sit pre/ cipua uirtus breuitas; ut Seneca refert: hac cũ Salustius uicit: ex cuius oratione nil demi sine detrimento sententiae potest. Vnde haud immerito dixit Macrobius Salustium in genere dicendi bre/ uissimo dominari. Et magnam profecto iacturam passa est latina ligua deperditis salustii libris: quibus gesta romanorum comple ctebatur nobis tãtummodo supersunt illius diuini uiri Catilina atq3 Iugurta. Salustius ab augustino ita laudatur: ut eum appel/ let nobilitate ueritatis hystoricum: Cuius orationes ut inquit Se/ neca leguntur in honore hystoriarum; quae haud dubie uolumia indicant quanta in scribendo maiestate quanq3 diuino fuerit deco ratus ingenio. Sed quemadmodum in hystoria eximius est Salu/ stius: ita in Satyra eminentissimus est Iuuenalis: Cuius poema te eruditissimo nobis abunde declaratur: non pauciora priscis tem poribus q̃ nostris flagitia extitisse Nec flagitiosos pauciores. hu/ ius itaq3 lectione affatim cognoscetur: quantis uitiis illa aetas infe cta fuerit: q̃tisq3 libidinibus commaculata: ita ut uituperatio taliũ flagitiorum: nobis maximo esse possit documento: ut quod turpe est fugiamus: quod honestũ est id tota mente capiamus. Ex Saty rici poete lectione aperte cognoscemus id: quod nos conquerimur Maiores nostros conquestos fuisse. Videlicet coruptos esse mores Vigere nequitiam: luxuriam libidinemq3 dominari. Maximam p/ fecto nobis exhibebit utilitatem: nec minorem uoluptatem Iuue/ nalis: in quo eruditio mira est: Varietas rerum iucundissima: Sti lus tersus: libertas satyrica: Sententiae scitu dignae innumerabi/ les: Laudatio Virtutum; Vituperatio uitiorum. Enarrabimus er/ go diis bene iuuantibus. celeberrimum Satyricum et hystoricum luculentum: et pro mediocritate huiusce meae quantulaecũq3 in p/ fitendo facultatis elaborabo ut cunctis satisfaciam: ut recondita il/ lustrem: Et in primisquae a cõmentatoribus omissa sunt: uel pa/ rum diligenter interpretata: Ea enarrare conabimur. in Summa il la oia qualiacũq3 sunt: quae lõgis uigiliis et iugi labore didicimus Vobiscũ libẽtissime cõmunicabimus. Vos q̃so auriũ opam nobis accommodate. Dixi.

Numerus uerborum nuo sntan

Salustius ob ueritate historicus

Laus Iuuenalis

Opera auriu

Philippi Beroaldi oratio habita in enarratione Questionũ thusculanarũ et Oratii flacci cōtinēs laudē musices.

Magna res est ac uenerabilis: omniumq; mortaliũ uotis expetenda Viri clarissimi philosophia: quã greci Ethicem: latini moralem nominauerunt: quae cum animorum nostrorum medicina sit efficacissima: tãto reliqs disciplinis ẽ excellẽtior: q̃to animi corporibus ãtecellũt. Nam cum constemus ex anima et corpore: Cumq; corporis seruitio animi utamur imperio: Magis nos decet animum curare q̃ corpus. Nihil autem peraeque pertinet ad animorum sanationẽ: q̃ philosophia et ea potissimum: quae de uita tractat et moribus. Siquidem cum plures perniciosiores q; sint animi morbi q̃ corporis: qui dies noctes q; nostras mentes exedunt: Cum cupiditatibus insatiabilibus sollicitemur: Cum perturbationibus inumerabilibus simus obnoxii: hos omnes morbos sola sanare potest philosophia moralis. Quae haud immerito uitae dux: et uirtutis indagatrix expultrixq; uitiorum a luculentis scriptoribus nuncupatur. Cuius documentis qui fuerit imbutus: is facile casus contemnet humanos: fortunamq; floccifaciet imperterritus imperturbatus ĩuictus. Et cum plura sint studia: quae liberalia nominantur: quia homine libero digna sunt: Hoc unum philosophiae studium uere liberale est: quod homĩes liberos facit sublimes fortes atq; magnanimos. Quo circa illi ualde uituperandi esse creduntur: quorum corpora in sagina sunt: animi in macie ueternoq; tabescunt: apud quos appetitus rationi imperat: Virtus uoluptati obsequitur: Corpus animo dominatur: Quorum deus uenter est: quiq; in uoluptatibus libidinibusq; summum bonum collocarunt. At q̃to maiores nostri prudentiores laudabilioresq; extiterunt: qui uirtutem ad beate uiuendum solam sufficere crediderunt: qui unicae philosophiae diuitias omnes postposuerunt: Solam uirtutem contemplantes: Soli sapientiae inhiantes: solam doctrinam amplexantes: Inter quos ĩprimis Socrates philosophorum fons nuncupatus excelluit: qui primus philosophiam deuocauit a celo: Docuitq; de uita et moribus rebusq; bonis ac malis ĩquirere: Nam cum philosophie tres partes esse tradiderint eximii scriptores. Physicem: Dialecticẽ:

ΗΘΗΚΗ

Anima ⁊ corpor cōstam

Floccifaciat

Vitupandi qui

Socrates fōs philosophor

ΦΥΣΙΚΗ

ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ

atq; Ethicem: quarum physice: quae a nobis naturalis appellatur: rerum naturam perscrutatur: Dialectice: quam rationalem nominamus: proprietates uerborum structuramq; requirit: Ethica quę dicitur moralis animum componit atq; omnes animorum perturbationes sedat: hanc postremam Socrates complexus est: Ethicā Socrates in scholis edocuit: ethicam adamauit illustrauit: excoluit: ad quam cum transiret: illud uulgatissimum usurpauit. Quae supra nos nihil ad nos: tāq̄ sola philosophia moralis esset mortalibus maxime necessaria atq; frugifera: plurimumq; utilitatis afferret: Cum reliquas partes multum non probaret. Ideoq; neq; de natura rerum neq; de altioribus sublimioribusq; rebus Socrates unquam disputabat: sed de sola morali philosophia assidue disserebat ac meditabatur. Cuius discipulus diuinus ille Plato doctoris dogmata i omnibus fere uoluminibus mirabiliter expressit: Eius q; ingenium uariosq; sermones immortalitati commendauit: Cū ipse litteram Socrates nullam reliquisset. Ceterum philosophia omnis ac reliquae liberales disciplinae diu in solis grecorum gymnasiis floruerant: diu a solis grecis tractatae exculte illustratae sūt: Cum Romani latiniq; arma magis q̄ studia litterarum exercerēt: Cum imperium magis propagare q̄ disciplinas percipere meditarentur. Antiquitus sophia dicebatur quae nunc philosophia nūcupatur: Et qui hanc profitebant̄ Sophi. idest sapiētes appellati. primus Pythagoras philosophiam nominauit se q; philosophum hoc est sapientiae studiosum: a quo illud philosophię genus emanauit: quod italicum scriptores appellant: ab eo ꝙ Pythagoras ut plurimum in italia philosophatus sit: Cum ionica philosophia ab Anaximandro defluxerit discipulo thaletis Ionici. Ceterum cum in dies magis ingenia grecorum efflorescerent: Cum studia litterarum magis ac magis excolerentur: apud athenienses illos Catos atq; legiferos domiciliū philosophorum constitutum est. illic academia Platonis. Lycium Aristotelis: porticus Zenonis effloruerunt. ex ea ciuitate complures philosophorum sectae tāq̄ ex equo troiano Innumeri pr̄icipes prodierunt. illinc academici hoc est Platonici ab achademia schola nuncupati: illinc Stoici a porticu Zenonis nominati: illinc peripatetici ab ambulatiōe Aristotelis nomen sortiti ꝓcesserunt, illinc secta Epicureorum:

Quae supra nos nihil ad nos

Plato diuinus

Socrates nullā reliqt literā

Σοφια

Σοφοι

Italica Ionica philosophia

Academia

Lyciū

porticus

κυνικοι

Hinc manauit secta cynicorum: quos ita a probris moribusq caninis appellitauerunt: quorum princeps et auctor phibetur Anthisthenes et illustrator Diogenes. In atticorum gymnasiis dogmata philosophorum didicerunt Aristippus conditor cyrenaicae sectae Archesilaus princeps nouae academiae: phedon a quo heliaca secta profluxit: Euclides a quo megarica: et Menedemus: quem auctorem eretricorum secta concelebrat. et ut semel finiam: nulli fere illustres philosophi extiterunt: qui nõ athenas studiorũ causa proficiscerentur. Illic diu litterae habitarunt: illic philosophia habuit domicilium: illic igenuae ac liberales artes diutissime diuersatae sunt: quae sero quidem: sed tamen aliquando ad Romanos trasmigrarunt: qui ut erant omnium utilitatum: ac uirtutum rapacissimi cognitis grecorum disciplinis incredibili litterarum studio flagrare ceperunt: Multiq philosophiam latinis litteris excolere atq illustrare conati sunt. Sed duo potissimum excellẽti ac pene diuino ingenio uiri id efficere potuerunt. M. Varro qui a Terentiano undecũq doctissimus nuncupatur: et. M. Tull. Cicero extra omnem ingenii aleam collocatus: Qui cum oratoriam disciplinam illustrauisset: philosophiam quoq sua industria illustrãdã excolendamq suscepit. ut q occupatus Romanis profuisset: etiam prodesset ociosus. et cum ubiq Platonis emulus ac imitator existeret Dialogos in philosophia et potissimum morali plurimos diuinitus conscripsit: et in primis questionum libros quinq: quas a uilla sua thusculana: quae fuerat ãtea Sylle dictatoris: Thusculanas noiauit: quarũ lectio cũ sit futura auditoribus utilissima ac saluberrima: Cũq multũ eruditiõis: multũ sententiarũ: multũ exẽplorum in his contineatur: eas publico auditorio institui ꝓfiteri: meq factur ũ opaepretium esse censui si id pluribus mea idustria cognitum fieret et aptũ: quod prius incognitũ erat et obscurum. Vos itaq hortor et moneo: ut Ciceronis libros lectitare ediscere et in manibus quotidie habere uelitis: hũc spectemus: hoc ꝓpositũ nobis sit exẽplũ: ille ut Quitilianus ait: se ꝓfecisse sciat: cui Cicero ualde placebit. Ceterũ q̃tũ cicerõis lectio nobis utilitatis est allatura: Tãtũ carmia oratii flacci modulata afferẽt iucunditatis: et queadmodũ philosophia salubris ẽ: ita musica delectabilis. Cuius dulcedie cũcta uiuẽtia capiũt: cuius origo celestis memoratur: ipsiusq ratione mũdũ esse compositum pythagorici uulgauerũt. Vnde Theologi nouem musas esse dixerũt propter octo spherarũ

[margin notes:] Cõditorẽ sectaꝝ — Duo illustrant philosophiã — Tusculanę unde — Musicę origo celestis

Celestium musicos concentus et unam maximam continentiam: quae cõstat ex omnibus: quam armoniam nominauerũt: Celũq; ipsum canere asseruerunt. Musicam antiquis illis temporibus in ueneratione maxima fuisse memoriae proditum est: ac maximos duces fidibus tibiisq; cecinisse. quin etiam apud priscos tam grecos q̃ Romanos in cõuiuiis post cenam lyra circũferebatur: qua laudes atq; uirtutes uirorum fortium canebantur: quam cũ olim themistocles recusasset habitus est indoctior. Cõtra laudatus Epaminondas q; Cytarizare et cantare ad cordarum sonum esset eruditus. Socrates quoq; iam senio confectus institui lyra non erubuit: et Plato ciuili uiro quẽ politicõ uocat: musicã credit esse necessariã: Et aristoteles i politicis autor ẽ Musicã iter disciplinas ingẽuas eẽ collocatã quã una cũ litteris et gymnastica adolescẽtes p̃scis tpibus discere cõsueuerũt. et si uolumus iquit Idẽ Degere i ocio. Musica est adhibẽda: quę habet naturalẽ uoluptatẽ quae ex iucundissimis est: quam Museus dulcissimam dixit esse mortalibus. Musica ãtiquitus sacrificiis ac funeribus adhibebat̃. Musica curas abigit: clementiam suadet: et ad leniendos affectus plurimũ ualet: et ut inquit eleganter apud philostratum Canius tibicen: Musica merentibus adimit merorem: hilares efficit hilariores: amatorem calidiorẽ. religiosum ad deos laudandos paratiorem: eadẽq; uariis moribus accõmodata animos auditorum quocũq; uult sensim trahit. Pythagoricis certe moris fuit animos ad lyrã excitare uel lenire: neq; solum perturbationibus animorum sed etiam corporis morbis medetur musica modulatio: Cum ad febrẽ quoq; ac uulnera Cantiones quotidie adhibeantur. Qua propter laudandus est Xenocrates: qui organicis modulis lymphaticos liberabat: et Asclepiades: qui tubarum cantu surdissimis medebat̃. Theophrastus quoq; ad affectiones animi moderandas Tibias adhibuisse fertur. Quin etiam traditum est Taletem Cretensem Cythare suauitate morbos ac pestilentiam fugauisse. et cantus tibicinum mederi creduntur ischiacis: et in instrumento ueteri scriptũ est: quẽadmodum dauide citarizante Saul refocilabatur a furore dementiae: quo identidem corripiebatur. Quid non ne bella musicis modulatiõibus accẽduntur? quid aliud in R. legionibus litui tubae cornuaq; moliebãt? Quorũ cõcẽtus equos milites q; pariter acuebat. Preterea cretenses ad cytarã dimicabant; Lacedemonii

Lyra i cõuiuiis circũferebat

Cytharizar

Πολιτικοσ

Munera musica

ischiaci

Scitū thimothei in alexandrū

Bruta capiunt musica

Poetica legitima musica

Pindarus prīceps liricōꝝ

in grecia: in italia Sibaritae ad tibias. Non ne amazones ad cala/
mos arma tractabant? non ne halyattes lydorum rex: ut auctor
est Herodotus in exercitu habuit concinnentes fistulatores atq3 fi
dicinas? Thimoteus quoq3 Musicus eruditorum preconio celebra
tur: q3 Alexandrum magnum musici cantus modulatiōe ad arma
corripienda inflammaret idē inflammatum mutatis modulatibus
cohiberet. Quid pacis munia non ne apud antiquos musicis cā
tibus celebrata fuere? Etenim plures grecorum ciuitates ut Marti
anus affirmat ad lyram leges decretaq3. pu. recitabant. Quid mul
ta? Musices disciplina non solum homines uerum etiam bruta ani
malia demulcet. cerui fistularum cantu capiuntur. Delphines
musica arte mulcentur. Aues fistulis alliciuntur. Architectus quo
q3 citra musicem perfectus non erit: quae in p̄mis efficax est ut in
quit Victruuius ad balistarum catapultarum scorpionum tempera
turas: hidraulicas quoque machinas efficere nemo poterit sine mu
sices ratiocinationibus. Cum ergo iter homines reliquaq3 aiantia
musice tanta sit dominatio: eius q3 dulcedine capiatur omne quod
uiuit: Celeberrimi scriptores extiterunt: qui ad lyram carmina cō
ponerent: et rythmis musicis numerosisq3 modulatiōibus sua scri
pta contexerent. Quod non solum a grecis latinisq3: Verum etiā
ab hebreis factitatum. Tanta quippe est suauitas tantaq3 uoluptas
musice modulationis. Quid eni psalterio Dauitico modulatius?
Quid canorum magis? Quod in morem Oratii Pindari q3 decur
rit: Quid Deuteronomii et Esaie cantico pulchrius? Quid Solo/
mone grauius? Quid perfectius Iob? quae omnia exametris et
pentametris uersibus ut eruditi testātur: apud hebreos composita
citra Salebrosam aspredinem progrediuntur. Ceterum cum an
tiquiores numeri rusticis et inconditis similes essent: poetica ut
auctor est censorinus: ueluti legitima musica compositior magis
q3 modulata profluxit: quę modulatiōe metrica asperitudinē leui
garet et cuncta uenustaret. etenim rythmos numerosq3 musicos
ac pedes peculiariter complexi sunt poetae illi qui lyrici cognomi/
nant̄ ab eo quod ad lyram illorum carmina condecenter canebā
tur: quorum apud priscos tanta fuit copia ac tantus numerus: ut
Cicero neget si sibi duplicetur aetas se habiturū tempus: quo ly
ricos poetas omnes perlegat: quorum apud grecos longe pidarus

princepſ extitit: apud latinos Oratius: q̄ui ut auctor eſt Quintilianus fere ſolus lyricorum poetarum legi dignus eſt. nam et inſurgit aliquando et plenus eſt iucunditatis: et gratie et uariis figuris et uerbis feliciſſime audax. Idem in Satyra ſcribēda terſus et purus: et ad notandos hominum mores precipuus. In eo graues crebreq; ſententiae. Eruditio uaria et multiplex: elegantia cum nitore terſiſſima. Oratii itaq; poema canorum nō minus delectabit q̄ proderit. Non minus animo q̄ auribus pabulum ſuppeditabit: Cuius lectio non minus frugifera erit q̄ iucunda. Ego uero pro uiribus connitar in enarratione Ciceronis et oratii cunctis auditoribus ſatiſfacere: et nihil earum rerum prorſus omittere: quę ipſorū declarationi ſint futurae accommodatae. Vos ipſi teſtes eritiſ locupletiſſimi: quos omnis rogo et hortor; ut tam libenter audire uelitis: q̄ nos diligenter cuncta enodare curabimus. Sed iam non nulla ſcitu digna de Cicerone dicemus: paulo poſt de Oratio flacco dicturi. Vos ut cepiſtis queſo attente audiatis. Dixi.

Oratius dignus legi

¶ Philippi Beroaldi oratio habita in enaratiōe Perſii poetae Satyrici.

MVlte res ſunt parui corporis Viri Clariſſimi: quae rebus magnis ꝓculdubio anteponūtur: et multo precioſioreſ eſſe iudicantur. hoc in primis gemmae lapilliq; teſtantur. Quid enim ē minutius carbunculis? quid breuius adamāte? quid hiacyntho magis puſillum? et nihil tamen his pretioſius nobilius ue reperitur. Scribit eloquentiae parens Homerus Tideum paruo fuiſſe corpuſculo decoratum: In quo tamen anima eſſet maxima: et uires ingentiſſimae. Vnde decenter in priapeis a poeta ſcriptum eſt:

homerus parens eloquentię

¶ Vtilior Tideus: qui ſi quid credis Homero:
Ingenio pugnax Corpore paruus erat.
Et a papinio non minus uere q̄ diſerte dictum.
Maior in exiguo regnabat corpore uirtus.

Et Xantippus lacedemonius : qui breui stãtura erat ita laudatur a Silio

Exiguis uigor admirabile membris:
Viuidus et magnos nisu qui uinceret artus:

Enim uero mihi curiosissime circũspectanti et diligentissime pensitãti uidetur res fere omnes uirtute magis q̃ magnitudine estimãdas esse ac metiendas: neq3 querendum quantus sit quisq3: sed qualis : neq3 q̃ procerus : Sed q̃ probus ac eruditus. quis unq̃ librũ laudauit ob id tãtũmodo ꝙ magnus foret ac copiosus? quis orationem duxit esse luculentam ꝑpterea ꝙ uerbosa esset et enormis? quis poema ob magnitudinem ubertatemq3 celebrauit unq̃? nemo medius fidius uel modice eruditus id asseruit. Immo cõtra laudamus libellos qui sunt diserti eruditi et doctissime concinnati: eosq3 haud dubie anteponimus maximis uoluminibus: i quibus nulla sit eruditio minimaq3 facundia. huiusce autẽ rei nobis locupletissimum quotidie testimoniũ exhibet Persius poeta Satyricus : qui quanto minor est: tanto est elegantior: quãto minus habet põderis: tanto plus habet auctoritatis. Vnde luculente cecinit epigrãmaticus poeta Martialis:

Omnia uirtute metienda

Sepius in libro memoratur persius uno:
Quam leuis in tota marsus amazonide:

Et de eodem Quintilianus ait. multum et uerae gloriae q̃uis uno libro Persius meruit. et a diuo Hieronimo Satyricus disertissimus nuncupatur. nec imerito. nam et sanctitate scribẽdi et sententiarum grauitate et uerborum pondere et Satyrica urbanitate nulli postponendus esse uidetur. insectatur uitia: Sontes Carpit: preceptis legentium animos sanctissimis format et imbuit. aliquanto subobscurus esse creditur: propter hominum temporumq3 inscitiã et rerum ignorationem. Sed si quis curiosius poema luculentum introspexerit proculdubio cognoscet id esse tersissimum atq3 elegantissimum: quod ut opinor: ubi a nobis enarratum fuerit: facile omnes iudicabitis uerissima esse quae dicimus: et profecto post enarrationẽ Iuuenalis : nullus nobis scriptor magis idoneus ipso Persio occurrere potuisset. uterq3 satyricus; uterq3 in eodẽ scribẽdi genere uersatur; uterq3 uitae mortalium formandae accommo

datissimus est. Enarrabimus itaq; diis bene iuuantibus Persium Satyricum poetam: Cuius opusculum non minus nobis iucunditatis dabit: q̄ utilitatis: qui non minus gratus erit uobis audientibus: q̄ nobis enarrantibus. Sed ne morosior sit prologus q̄ poema iam interpretationem ipsam inceptabimus. Vos queso diligenter attendite. Dixi.

¶ Pilippi Beroaldi oratio dicta apud rectorem scholastici conuentus ineuntem scholasticam prefecturam.

MAiores nostri qui Rem publicam Bononiensē institutis optimis legibusq; formarunt: Cum uiderent bona animi corporis bonis longe esse anteponenda: Solertissime ac prudentissime sāxerunt: ut gymnasia constituerentur: quae essent domicilia doctrinarum: et asyla bonarum litterarum: in quibus uiri sapientes ac eruditi ingenuas disciplinas profiterētur. Sed quia sine gubernatore nauigium periclitatur: Sine auriga quadrigae precipites ruunt: Sine rectore cuncta labascunt atq; uacillant: Ideo iidem illi conditores annuos gymnasiarchas hoc est prefectos gymnasii litteratorii esse uoluerunt: qui ordini scholasticorum honestissimo presiderentur: qui cuncta ad scholasticos pertinentia auctoritate regerent: prudentia pensitarent: dexteritate moderarentur. ¶ Mos hic optimus tāquam per manus posterorum in hodiernum usq; diem propagatus ē: nuperrimeq; omnium suffragiis atq; cōsensu designatus fuit Rector utriusq; scholastici conuentus: hoc est tam italicorum q̄ prouincialium Vir Magnificus ac circunspectissimus Thomas Anglicus: uel ut latine loquar Britannicus

Sine rectore cuncta labascunt.

Anglicus i. britonicus.

albion

bascaudae

Couinarii

qui et natalibus et familiae nobilitate clarissimus est : idé fortune bonis opulentus : Animi dotibus excellens : Cui genitale solum Anglia est : quam maximam illustrissimamq; esse insularũ nullus ignorat : Cui antiquitus albion nomen fuit. quam mox britaniam nuncupauerunt : a qua omnes uicine insule britanie nominate fuerunt. Angliam uulgo recentiores appellitant. Regio est clara latinorum grecorumq; monumentis : fecunda frugibus. Copiosa pecoribus : Referta auri argẽti plumbiq; metallis : ex qua escaria uasa generosa olim romam missitabãtur : quae bascaudę ab eruditis nuncupantur. externorum imperium semper aspernata : idigenis contẽta principibus. ingenia britannorum non fraudulenta sed simplicia laudauit antiquitas. In re militari prestantissimi fuere. non equitatu modo peditatuq; polentes : sed etiam curribus : quos partim couinos uocitant partim esseda instructi preliabantur : quo genere pugnae usi sũt aduersum Cesarem dictatorem belligerantes. Inde Essedarii Couinariiq; ab hystoricis nominati. In studiis litterarum neq; hebetes neq; obtusi iudicati sunt ¶ Cum ex aere temperato ingeniorum acumen uegetetur : hinc ut opinor exiit illud uulgatissimum :

¶ Gallia causidicos docuit facunda britannos.

dies me deficeret si singillatim minutatimq; recensere uellem : quibus dotibus ac bonis fuerit decorata britãnia : uel ut a neotericis dicere didicimus : Anglia : quae per longa retro secula multos uiros generosos procreauit. hac uero tempestate hominem nobis dedit sũma nobilitate : summa dignitate summa uirtute preditũ Thomam : qui hodierno die Init magistratum honoratissimum gymnastice prefecture gubernacula moderaturus : ut non solum pro rectore sed etiam pro rectoribus presit scholasticis tam italicis q̃ prouincialibus : et instar boni gubernatoris nauigium dirigat in portum tranquillissimũ. Ingenui hominis mores : Auita nobilitas : adolescentia modestissima probitas cirũspecta : Virtus excellens pollicentur ac spondent habituros nos talem rectorem : qualé nec probatioré nec melioré nec amabilioré optare possemus. Supest ut scholastici omnes ei presto sint ac obtemperent tanquam legitimo Rectori : ut ipsi ab eo tanquam scholastici haberi mereantur. Scitum est illud domitii oratoris. Cur ego te inquit ha

beam ut principem Cum tu me non habeas ut senatorem? illud corpus bene compactum est in quo capiti membra consentiunt. il/la res pu. optime instituta: in qua deteriores melioribus obsequũtur: ille scholasticorum conuentus bene moratus beneq; consti/tutus iudicatur: in quo scolastici rectorem uenerantur: rectori pre sto sunt Rectorem tãq̃ ducem affectantur. hoc si fiet: ordo schola/sticorum erit apud nostrates fauorabilior: Rector ipse uenerabili/or: et Gymnasio Bononiensi pristina dignitas restituetur: quod olim gymnasiis Atticorum Alexandrinorum atq; tharsensium: quę ãtiqtas admirata est meruit aequiperari. Te autem clarissime Rector. non moneo. non hortor. nec enim tu meae indiges aut monitionis aut hortationis. sed tuapte sponte currentem incito stimu lo impello: ut tutelã gymnasii gymnasticeq; dignitatis tota mẽte su scipias: susceptam ita foueas ac modereris: ut celeberrimus hic ordo scholasticorum tua diligẽtia. probitate uigilantia conforme/tur. augeatur. Illustretur. non deerunt tibi suffragatores ad oia peragenda illustres principes mei Bentiuoli cum genitore absẽ te presentes filii: quorum fulgorem nuper fortuna paulum obnu/bilauit: ut purior deinde lucidiorq; enitesceret. Sicuti solem uide/mus interdum post dispulsam nebulã: post dissipatas nubes: post edomitam coacti aeris crassitudinem fulgere splendidius. Radia/re flagrantius: Torrere uehementius. Tu magnifice rector enite/re meditare contende ut expectationi: quam de te concitasti satisfa/cias. id erit tibi tueq; genti maximo ornamento: et successoribus exemplar esse poteris ad imitandum. Dixi.

¶ Philippi Beroaldi oratio habita dũ Rector scholasticus nomine melior accepit magistratus insignia.

EGregia res est Viri prestantissimi atq; laudabilis Rebus omnibus administrandis aliquem preficere qui cũcta prudenter examinet: docte dispenset: sapi/enter administret: Cuius nutui ac iussis reliq obedi ant atq; obsequantur: quem unũ cuncti sectentur ut ducem. colant ut principem. Reuereantur ut rectorem. hoc in re/bus etiam minimis licet ispicere. nauis unũ habet gubernatorẽ:

Cuius peritie nautae omnes ac remiges obsequūtur. Arx unum
habet prefectum: qui reliquos custodes in offitio continet: Et nul
lus ab eius prescripto uel digitum transuersum discedere tentat.
Et ut ad maiora ueniamus. Nulla ciuitas bene potest gubernari si
ne magistratibus: Nulla castra sine imperatoribus. Nulla proui/
cia sine presidibus. nihil est profecto prestantius. nihil utilius bo/
no sanctoq; rectore: qui subiectis concordiam suadeat. bonitatem
laudet: Virtutes precipiat et officia capesseda pscribat. Merito itaq;
uiri clarissimi laudandi sunt Bononienses: qui inter reliqua san/
cte prudenterq; instituta hoc in primis sanxerunt atq; instituerūt
ut ornatissimus ordo scholasticorū rectoré habeat: q sua prudétia
atq; solertia cūctos regeret ac moderaret: qui facienda preciperet
uitanda monstraret: sub cuius oculis atq; uigilantia scholastici ui/
tam in litteris quieteq; traducerent: et illius preceptis obedienter
obsequerentur. hoc cum per multos annos diligentissime in urbe
nostra custoditum sit. Nup quoq; ut maiorum uestigia custodiré
tur: Designatus fuit rector uir prestantissimus et omni laude cu
mulatissimus: qui celeberrimo scholasticorum ordini preficeret:
de cuius uirtute moribus atq; prestantia abunde iudicatum esse
uidetur: Cum eum non solum pro rectore: sed etiam pro rectori/
bus elegerint et omnibus suffragiis declararint: qui solus officio
fungeretur utriusq; rectoris: et illius qui italicis scholasticis pre/
est: Et illius qui prouinciales moderatur. Ego uero uiri circūspe/
ctissimi magnope laudo consilium illorum: qui uice duorum pre/
fectorum Vnicum tantum prefectum scholasticorum creandum
esse duxerunt. Neq; enim ulla potestas potest habere consortem.
et hoc nobis ipsa rerum natura demonstrat. Rex unus é apibus:
et dux unus in gregibus. et in arméis rector unus. Vnum grues
ducem sequuntur ordine litterato. Quid multa? unus est mundi
rector atq; gubernator beatificus innominabilis ultramūdanus:
qui solus cuncta ratione dispensat. uirtute gubernat: nutu mode/
ratur: Talis itaq; erit in laudatissimo scholasticorum ordine regen
do: hic nuperus rector: qualis est in gubernanda naue guber
nator. in custodienda arce prefectus. in regenda ciuitate magistra
tus. in administranda prouincia preses. hic cum in iuuenili etate
nestoream habeat sapientiam: Cum bonitate nomini respon/

Nulla potestas pt habere gsortem

deat: cum sit ex omni parte laudabilis: omnia illa strenue et diligē ter efficiet: quae magistratui suo acommodata: quae clarissimo or/ dini scholastico conducibilia. quę honori et dignitati conuenien/ tia esse cognoscet: Vale.

Philippi Beroaldi oratio ad Tribunos plebis.

Nihil mihi Viri clarissimi solet esse iucundius. nihil antiquius. q̄ in celeberrimo conuentu qualis hic est: q̄ coram magistratibus: quales estis uos de re. pub. capessenda cōtionari: de qua is quoq3 bene mere/ ri uidetur: qui oratione utitur ad animos eorum: q magistratum ineunt incitandos: Cotis uice fungens: quae ut inqt Oratius Cū ipsa exors secandi sit: ferrum tamē acutum reddere potest. quamobrem hodierno die hoc dicendi munus mihi iniun/ ctum libentissime subiui: et eo quidem libentius ꝙ de magistra/ tibus qui sacrosancti: de Tribunitia potestate: quae amplissima: de Tribunorum iure: quod populare est: mihi dicendum esse uideo. nec ignoro quid hic locus: quid ista contio: quid dignitas uestra postulet: et quid me ipsū decere uideatur: quo circa diligētissime ꝓspiciam: ut neq3 ineptus appaream neq3 nimis effusus neq3 ni/ mis astrictus fuisse deprehendar: et ut ordini tribunorum satisfa/ ciam pro uirili parte conabor: qui inter ceteros popularium magi stratuum ordines est eminentissimus: quod sacrosanctū collegiū haud dubie declarat: maiores nostros multa per se prudentissime constituisse aut accepta ab aliis meliora reddidisse. Nam q̄ta inter Romanos Tribunos et nostrates: qui ab illis fluxerunt differen/ tia sit queso diligenter attendite.

Romanis discordiae ciuiles et itestina dissensio Tribunos ple. pepe rūt: quando i sacro monte Romana plebes: quae a patribus uexa ta secesserat: peculiares sibi magistratus creauit: Qui Tri. plebis nūcupantur. Nobis uero Iura leges atq3 concordia Tribunos ple. tradiderunt. Apud Romanos nemini patricio Tribunatum capere licebat utpote plebeiū magistratum. Ideoq3 Clodius per niciosissimus. Tri. ple. Iudicatus: Qui relicta claudia gente patricia. C. Fonteio homini plebeio se in adoptionem tradiderit

Origo tribunorum

Clodius perniciosus Tri. ple.

ut Tribunatum cõsequeretur. Atqui apud nos plebei patriciiq́
promiscue Tribuni designatur. nullo liuore: nulla contentione:
nulla discordia. Rome ab initio Tribuni tres tantummodo fuerũt
a quo numero Tribunos nominatos iure consultus opinatur: uel
ut Liuius Dyonisiusq́ tradiderunt quinq́: quorum numerus ad
decem usq́ peruenit: quibus annua est finita potestas. Nostra aũt
ciuitas cum in regiones quatuor distincta sit: ex singulis quater/
ni eligunt: quorum autoritas quatuor mensium interuallo cóclu/
ditur. ita fit ut quotannis duo de quinquaginta Tribunos ciui/
tas nostra sortiatur: quae cum a Romanis. M. fuluio et. C. Man/
lio consulibus Colonia latina deducta fuerit in creãdis magistra
tibus et potissimum Tribunis religiosior atq́ fecundior ipsa paré
te fuisse cognoscitur. Quanto Bononienses beatiores Philippus
macedonum rex inclytissimus esse dixisset: qui beatos Athenien/
ses nuncupabat: q̃ singulis annis pretores decem cũ impio crea/
rent: et ex suis ciuibus facilime reperirent. Preterea apud. Ro.
Tribunorum. ple. potestas magis ad impediendum q̃ ad agendũ
erat accommodata: ut Plutarchus et appianus memorie prodide/
runt: et ut Cicero meminit ita cõsulibus erant oppositi. Tri. qué
admodum apud Lacedemonios ephori aduersus reges collocati:
Et cum Tribunis intrare curiam non liceret: ante ualuas positis
subseliis Senatus decreta pensitantes q̃plurima rescindebant nec
rata esse patiebantur. Contra nostri quae agenda sunt agút: Quę
omittenda pariter omittunt: Cõsulibus uero aliisq́ magistratibus
adeo coniuncti adeo connexi: ut ad res q̃plurimas obeundas illis
adiutoribus utantur: et non pauca ex illorum consilio administra
re comperiantur. Quanto ergo uester o Tribuni q̃ Romanorum
Tribunorum maior est ordo q̃to numerosior q̃to compositior: tan
to uos magis eniti decet ac elaborare: ne uirtute ac rebus agendis
inferior iudicetur. Et quoniam discordia ordinum uenenum é Ci
uitatum: Quae Romanos. Tri. cum consulibus altercãtes sepissi/
me labefactauit: Vos concordiam potissimum custodite. sit inter
uos omnes in administranda. re. pub. stabilis et firma consensio.
in ore atq́ animis uestris uersetur semper salustiana illa sentétia:
qua hystoricus ille clarissimus demonstrauit. Concordia paruas
res crescere: Discordia maximas dissipari: propter quã. M. agrip

Tribunus a tribus

Scitum philippi

Discordia ordinum uenenum ciuitatum

pa se uirum bonum factum esse gloriabatur. Vobis exemplo sit prudentissimum illud Siluri factum: Qui Lxxx. filiis decoratus cum iam morti proximus esset: Virgarum fascem unicuiq; natorũ porrexit iubens ut illum confringerent. Id autem singulis facere nequeuntibus: ipse sigilatim uirgas omnes facile confregit: quo calidissimo cõméto solertissimus pater filios admonuit eos firmos ac potentes tantisper futuros: dum iter se concordes et animis cõglutinati esse perseuerarent: imbeciles uero et infirmos si discordia seiungerentur. O diuina concordiae uis quae dissipata connectit: ĩfirma corroborat: sine qua magistratus non salutares sed detrimentosi in suis urbibus efficiuntur. Conspirate itaq; Tribuni et uno consensu descendite ad rem. pu. capescendam: quae omnibus ꝑfecto rebus anteponenda est: Cuius causa. M. lepidus. Cũ M. fuluio Collega: quo die censor factus est homine inimicissimo statim rediit in gratiam: et simultates inimiciasq; deposuit. induite personam publicam exuite priuatã. Mens uestra preter publicum cõmodum nihil spectet: huc oculos: animũ: cogitatões: huc studia uestra conuertite. aequitaté uero ĩ ꝑmis custodite et iustitiam amplexamini: Sine qua ut inquit Augustinus: Reges Tyranni nuncupantur. Sine qua optimatium cõsensus factio est: Sine qua nec domus nec ciuitas nec hominum genus uniuersum: nec ipse mũdus consistere potest. iustitie patrocinari est ipsam uirtutem colere: Cuius hec uis est efficacissima: hostem esse atq; inimicum hominum morumq; malorum: Contra defensorem hominum morumq; bonorum: Commoda preterea patriae sibi prima putare: Deinde parentum: Tertia iam supremaq; nostra. quos lucillianos uersus Tribuni non solum uobis ediscendos sed quotidie in manibus in ore in intimis precordiis habendos esse censeo: et sicut Crysippus imaginem iustitiae faciẽdã esse docet: forma uirginali: aspectu uehementi: luminibus oculorũ acrioribus: ita oportet magistratum: qui iustitiae antistes est: esse grauem sanctum incorruptum: contra improbos nocentesq; inexorabilem. enimuero concordi et iusto magistratu nihil prestantius nihil utilius in bene constituta. re. pu. reperiri potest. Discordi uero et iniusto nihil ꝑnitiosius. Concordes duce iustitia. R. P. seruant incolumé. Discordes iniustitia dominante labefactant et euertunt. Estote ergo

Exemplum siluri

Sine iustitia reges dicuntur tyranni

Tri. Iustitiae cultores accerrimi: et aequo honestoqꝫ patrocinami-
ni. in hoc uersetur omne uestrum ocium omne negocium : in hoc
quies et labor reponatur. in hoc studium et diligentiam collocato-
te. sit quoad fieri potest magistratus uester portus bonorum sco-
pulus reorum. et quoniam Tribunus popularis est magistratus
populares uos plebicolasqꝫ prebitote: et populi commoda pro uiri-
li parte defédite. Ceterum cum plures sint rerum publicarum spe
cies: Platone et Aristotele ꝑncipibus ita tradentibus: Cum sit pri
cipatus regius quam monarchiam appellant: cum sit optimatium:
quae grece Aristocratia nũcupatur: cum sit popularis status Cui
democratiae nomen est: cum sit oligarchia idest paucorũ quando
magistratus a censu eliguntur: Cum sit etiam Tyrranica admini-
stratio: uestrae sũt partes Tribuni uestrum munus: uestre est dili
gentie uestreqꝫ uigilantiae eniti contendere elaborare ꝓ uiribus:
ut principatus huius urbis: Qui ex aristocratia democratiaqꝫ cõ-
positus est: nulli aliorum cedere nulli postponẽdus esse uideatur.
Tribuni ꝓ populo excubare debent: et munia rei. pu. saluberima
capescere: id quod priscorum romanorum instituta declarant: qui-
bus nullum diem integrum Tribunis plebis abesse roma licebat:
quéadmodum nec prouinciarum rectores extra prouincias abno-
ctare iura permittunt: ut uidelicet semper presto essent: et si quan-
do opus foret : ne unq̃ eorũ opera a plebeis desideraretur. hinc ẽt
ianue antiquitus die noctuqꝫ patebant Tribunorum: Tanquã por
tus et refugium laborantibus semꝑ patum esset: quibus foret opi
tulandum: Quinetiam Tribuni purpuram minime gestare cõsue
uerunt: ut popularis magistratus in omni uictu ac cultu populari
bus similis conspiceretur. Et ut curio dicere solebat Tribuno con
uenit prebere se multitudini commodum atqꝫ tractabilem et i ade-
undo se facilem: quod etiam a iuris consulto nõ solum de preside:
sed de omnibus quoqꝫ magistratibus dictum esse existimare debe
mus. plurimum i Re pu. administranda ualet magistratus: maxĩa
in rebus obeundis est magistratus autoritas. quod in oculo pupil-
la: in naui gubernator: in quadrigis auriga : hoc in ciuitate pollet
magistratus. quemadmodum oculorum acies sine pupilla hebeta-
tur: Sine gubernatore nauis periclitaᵣ: Sine auriga currus sepe
cõuertiᵣ. ita sine magistratibus ciuitas labascit atqꝫ uacillat. Quid

ολιγαρχια

Ianuae tribunorũ sẽper patebant

enim aliud significat magistratus: q̃ rectorem ac rei pu. moderatorem. Vnde a magistrando idest moderando magistratus nomẽ ipsum deriuatur. Et quemadmodum magistratibus leges: ita populo presunt magistratus. Et quemadmodum legem dicimus mutũ eẽ magistratum: ita eleganter et uere dici potest magistratum legem esse loquentem. Vos ergo Tri. qui magistratus estis et quidem sacrosancti: rebus moderandis incumbite: publica commoda pro uirili portione fouete: et quod rectum erit id solum utile existimatote: et quod iureiurando astricti facturos uos esse promittitis: Id rebus comprobate. Imprimisq; diuina illa Catõis Censorii uerba semper in memoria atq; in pectore habetote. Si quid uos per laborem recte feceritis labor ille a uobis cito recedet: bene factum a uobis dum uiuetis non abscedet. Sed si quid per uoluptatem nequiter feceritis: uoluptas cito abibit: nequiter factum illud apud uos semper remanebit. Ita Tribuni ad benefaciendum mẽtem studiũ operam industriam applicantes: Vobis honori: amicis ornamento: rei. pu. utilitati: et posteris exemplo esse poteritis. Dixi.

Magistratus unde

Sententia catonis

Ad illustrissimum principem Ludouicum Sphortiam Philippi Beroaldi epistolium.

QVemadmodum parthorum Regem nemo sine munere salutat: ita ego te illustrissime princeps salutaturus attuli tibi pro munusculo panegyricum: quem leta fronte ac hilari uultu accipias queso: Non enim minus regia res est pauca benigne ac comiter accipe: q̃ magna largiri. Multa ideo pretiosa existimantur quia diis immortalibus sunt dicata: Libellus hic ad famam fortasse perueniet: quia tuum clarissimum nomen gestat in titulo: Cum alioquin subire posset infamiam. quicquid id est qualecunq; est boni consulito: Et cũ ociosus eris ac feriatus ab occupationibus rerum amplissimarum: quibus iugiter distineris: tunc in manus accipito: et succisiuis tempibus perlegito. In summa cum nihil agere uoles: hoc agito. Dii faxint ut istud sit perpetuum pignus ac monumentum meae erga te fidei ac obseruantię. Vale et me qui tibi mancipatus sum in clientelam ascribito.

¶ Philippi Beroaldi panegyricus ad illustrissimum princi pem Ludouicum Sphortiam.

Sepenumero ipse mecum dubitaui illustrissime prin ceps Ludouice sphortia utrū ne fortuito ac casu pri cipes terris darentur: an ab omnipotentissimo rerū omnium conditore deo traderentur: Sed hec omnis iam ex animo sublata dubitatio est: postq̄ tu inclytis simi ducatus Mediolanēsis habenas gubernare cepisti. Liquet. n. te principem diuinitus constitutum. Tu ab ipso deo repertus ele ctus atq3 missus esse uideris ad hoc amplissimum Imperium mo derandum: quod aliquandiu rectore uiduatum labasse atq3 titubas se accepimus: Sicuti cymba sine gubernatore a procelosa tempe state deprehensa inter fluctus undabundos agitatur: Deus itaq3 cum labanti ac nutabundo insubrium statui subuenire ac opitu lari uellet: Te unum ex omnibus potissimum delegit: qui tua sin gulari uirtute fulcires titubantia: recreares afflicta: sedares tumul tuosa: qui deniq3 cuncta redigeres ad tranquillitatem: Non pote rat medius fidius illustrissimus dux adhuc pupillus adhuc puer tutorem proximiorem: Sanctiorem: cordatioremq3 usq̄ reppire: q̄ ludouicum sphortiam: qui consāguinitatis gradu arctissimo cō iūctissimus est: utpote germanus ipsius genitoris: qui probitate: innocentia: integritate nulli principum postponēdus est: qui pru dentia solertiaq3 tanta splendescit: ut cordatus merito cognomina ri possit: hec summatim et in transcursū magis signata q̄ dicta Latius iam explicanda sūnt: et copiosius enarranda: quod ut com modius luculentiusq3 perficere possim: uellem mihi a diis immor talibus dari fluuium tulianae eloquentiae: et torrentem demosthe nis facundiam. grandes enim materias ingenia parua non suffe runt: et in ipso conatu sūbinde succumbunt. grandis immo ingēs hec est materia: quā aggredior. Ingenium mihi perquam medio cre: nec infitior: uires tenuissimae. Sed in magnis uoluisse abun de magnificum ac pulcrum existimatur etiam si assequi nequiue ris. proinde hoc nos ausos esse non improbabis illustrissime prin ceps etiam si uires ipsae defecerint. Ceterum non auspicabimur laudes tuas a cunabulis ipsisq3 crepūdiis: sicut nōnulli laudatores

Grandes materias in genia parua non suf ferunt.

factitare consueuerunt: nõ stémata generosissimae familiae recen sebimus: de qua melius est tacere q̃ pauca dicere: non fortunas lu culentissimas: neq3 eximias corporis dotes referemus: quae neq3 tu magnifacis: neq3 inter prĩcipes solus possides. nihil nisi propri um nisi genuinum: nisi tuum laudabimus Illustrissime princeps hoc est solas ipsius animi tui dotes: quae in homine sunt bona prĩ cipalia cõmemorabimus. Nam diuitias generositatem honores: formositatem: uires: hoc est fortune et corporis bona magis circa nos: q̃ in nobis esse scriptores idonei tradiderunt: et ideo aliena bona nuncupantur. ipsas uero animi uirtutes: quae neq3 ab etate mutabiles neq3 ullo infortunio caducae: nostra et uera bona noia re solemus. quae quidem dotes tanto preciosiores iudicantur: q̃to maior est ille: in quo enitescunt: quas in te optime princeps tanto splendidiores existimamus: q̃to tu inter reliquos principes enite / scis: Quae in presentiarum mihi de laudibus tuis dicturienti ag / minatim se ingerunt et cateruatim: ita quelibet festinabunda se of fert: ut a nobis in hoc panegyrico prima promatur: Quae res me / diuffidius hesitantem me facit et cunctabundum. Namq3 si cepo de prudentia tua singulari predicare occuret iustitia: Quae postpo ni gemebunda dolebit. Si dixero de fortitudine tristabitur tempe rantia. Si laudauero liberalitatem: frugalitas ipsa se contemni exi stimabit. Si clementiam extulero. Seueritas idignabitur. Deniq3 quãcumq3 primam arripuero: illi ceterae inuidebunt. ita enim in singulis uirtutibus emines quasi reliquas non possideas. Ego ta / men pro uirili parte ita contendam ac ellaborabo et tale tempera / mentum adhibebo: ut singulis: quod suum est tribuisse uideamur. Sed unde prius ordiar q̃ a prudentia: quae ut scribit Plato diuini tus ceterarum uirtutum dux est: quae in te adeo fulget atq3 splen / descit: ut neq3 in Nestore maior neq3 in Catone presentior fuisse credatur: prudentia cum omnes mortales: tum potissimum princi pes decet: qui hac duce nihil insipienter nihil temere in gubernã dis subiectis agere neq3 uolũt neq3 possunt. prudẽtiam Solomon in paremiis amicam uocandam esse precepit. hec tibi est prudentis sime princeps amica peculiaris: hec te dies: hec te noctes fouet ac amplexatur. hanc ne transuerso quidem digito abste digredi sinis. hac aurigante habenas impii consultissime moderaris. hac duce cũ

Animi dotes bona principalia

Prudentia dux uirtutum

cta prudentissime disponis: hac adiutrice nihil in te reprehensibile conspicitur. Prudentiae germana iustitia te iugiter comitatur: Sine qua principes principum nomen amittunt: et in Tyranni nomen detestabile transgrediuntur: quae si Ciceroni credimus: omnium est domina et regina uirtutum: ad quam nos esse natos i telligere debemus: quae auro preciosior: ut inquit Plato iudican/da est: Quae suum cuiq; tribuit: alienum non inuadit: et propria utilitate neglecta: publicam utilitaté fouet atq; tutatur. Cuius fru/endae cã uidétur olim benemorati Reges cõstituti. Tu uero iustis sime princeps ius sanctissime dicis. Et cũcta uelut in librili ppen/dens omnium beniuolentiam promereris: audis desideria cũcto/rum: et tanq̃ alter Alexander ex duabus auribus: alteram accusa/tori prebes: alteram reo tradis. Te nulla largitio: nulla gratia: nul la cupiditas transuersum trudit a recte consulendo recteq; iudican do. adamusim singula pensitas: et controuersias omnis diligentis/sime componis: nullum a sermone tuo tristem discedere pmittis: quod olim Titum Vespasianum factitasse tradunt. Hę sunt partes regiae: hęc sunt munia imperatoria: Cõponere lites: decidere ne/gocia: satisfacere desideriis mortalium citra odiũ cuiuspiã ac mali uolentiam. Sũma aequitate nec minori lenitate Ius dixisse lauda/tur Augustus: Cuius tu uestigia emulatus seueritati misces comi tatem: et quoddã ex utroq; efficis saluberrimũ tempamétũ: habes horas quotidianas et statas: quas audiendis controuersiis impen/dere memoraris: quibus tã humili q̃ potéti: tã egestoso q̃ luculéto licet ad te adire: desideria expromere: et lites explicare: et pfeto ni hil prestabilius esse potest et potissimum in principe: q̃ habere tpa distincta: et horas negociosas a feriatis sequestratas. ut .n. certus syderum cursus: ita uita hominum disposita delectat: et principum presertim. Namq; ide efficit: ut ciues ac subiecti minime totos di es conterant: dum colloquium principis aucupantur. Nouerunt tempora. Nouerunt horas horarũq; mométa: quibus possint apud te suas controuersias enarrare: et petitiones exponere. Ceterum cum principales uirtutes ita inter se conexe sint put philosophi au tumant: ut inuicem neqant dissociari: ita in te prudentia et iustitia inclytissime princeps effulgent: ut tamé et fortitudo et tempantia nõ sordescant. nã q̃ta fortitudine preditus esses in erũnis exanclã dis haud dubie demonstrasti. Et. n. cũ fortitudinis peculiare mu/nus sit toleranter calamitates ppeti: neq; rebus aduersis succũbe/re: Tu olim fulminibus fortunae impotétis semiustulatus uirũ te

Iustitia regina uir tutum

fortissimũ magnãimũq́ prestitisti: Cũ neq́ fortune cederes: neq́ aflictus iaceres neq́ in gurgustio plorabũdus ingemisceres. Immo queadmodum nemo te unq̃ in rebus secundis supbũ ac insolẽtem cõspicatus est. ita aduersis nullus unq̃ succubuisse cognouit. Voluit mihi crede fortuna paulisp tecũ colluctari: ut ingeniũ tuũ pidicaret. Sicut. n. ignis aurũ pbat: ita calamitas uiros fortes explorat: et ut aduersa ex secundis: ita ex aduersis secũda noscũt. cognitũ i te ẽ fortissime pnceps oratianũ illud eulogiũ ẽẽ uerissimũ

Si fractus illabatur orbis
Impauidũ ferient ruinae.

Quãta uero dii boni in Ludouico Sphortia Tempantia modera tioq́ florescit: qui in mediis delitiis collocatus: Delitias nõ ãplexa tur: qui inter sexcenta milia uoluptatũ positus abstinet a uolupta tibus: qui inter incẽtiua libidinũ ĩstrumẽtaq́ luxuriãtis fortunae

Castũ agit principem et frugi.
Ardua res hec est opibus non tradere mores:
Et cũ tot cresos uiceris: esse Numam.

Curiũ atq́ fabriciũ duo Romanae frugalitatis exẽpla maiores nostri laudibus extulerũt: q́ paruo cõtẽti uixerit. et frugalissimi iter romãos extiterit. Verũ nulla uel minima laudatiõe illi mihi digni ẽẽ uidẽt: qui i pauptate collocati egestosis similes uiuere: et iuben te necessitate uoluptates eliminare cogebãtur. Sed da mihi aliquẽ Creso aut Midae diuitiis aequipãdũ: qui opibus affluens auro abũdãs: qui pollẽs ac potẽs frugaliter uiuat: q abstinẽtiã appetitiõi bus cohercẽdis adhibeat: q bellũ titillãtibus uoluptatibus idicat: illũ deo simillimũ iudicabo. adeo male cõueniũt maleq́ coeũt uirtus et uoluptas: frugalitas et luxuria. Maxia ẽ igit in te hec uel potius diuina uirtus in sũma peccãdi licẽtia nõ peccare: iter Blãdissimas ac illicibiles uoluptates cohibere se ipm: et appetitũ obedientẽ efficere ratiõi. Quid ergo prestãtius: quid admirabilius: excogitari põt pncipe prudẽtissimo: iustissimo: fortissimo. tẽpatissimo? Quae quidẽ uirtutes cũctarũ reginae uirtutũ i paucissimis pncipibus iugare conspiciuntur. Aliquis prudentia enituit: Sed iniustitia obsoleuit. Alium fortitudo decorauit: Sed intemperantia ac libido dehonestauerunt. Deniq́ nulli uel rari extiterunt: in quibus quatuor istae Virtutes simul enitescerent. At qui nemo admiretur: si nunc Prudentiam a Iustitia: Fortitudinem

Calamitas uiros fortes explorat

Virtus et uoluptas male coeunt

a temperantia. Aliamq3 ab alia ita seiungam: quasi possit qsq̄ prul dens esse citra iustitiã: Fortis citra temperantiã: cum i ter philoso phos et maxime stoicos cõstet: qui unam habuerit omnes habere: Et qui una caruerit: omnibus carere uirtutibus. Alia est illa phi/ losophorum limata et nimis spinosa subtilitas: Alia est ex comu/ ni opinione ducta sentẽtia. ut ergo uulgus: ita nos hoc loco sermo cinamur: ut alios iustos: alios prudentes esse dicamus: populari/ busq3 uerbis utimur de populari opinione loquẽtes. Sed ut ad te pfectissime pnceps nostra remigret oratio: Sicut quadriga illa uir/ tutum principaliũ te uehere ac gestare existimatur: quod quãpau/ cissimis dii dederunt: ita illae quoq3 uirtutes: Quae minoris dicun tur te ornatum faciunt atq3 monstrabilem. Clementia. liberalitas. indulgentia: affabilitas. Reliquaeq3 id genus: quae principes ama biles efficiunt atq3 fauorabiles: quae populos reddunt fideles de/ uotos ac mancipatos. Enimuero clementia ut eleganter docet flaui us uopiscus: Dos prima est imperatorum: et nullum magis ex oĩ bus: ut sãctissime iqt seneca: q̄ regẽ ac principem decet: hec est illa uirtus: quam in Cesare dictatore luculenti scriptores laudãt et ex/ tollunt. qua principes omnes exupasse fert̃. Vnde Cicero ad Ce sarem: nulla inqt de uirtutibus tuis plurimis: nec gratior: nec ad/ mirabilior misericordia est. nihil pfecto laudabilius: nihil magno et preclaro uiro dignius placabilitate atq3 clementia. nihil deniq3 gratius esse potest eo principe: qui talem se ciuibus exhibeat: qua/ les sibi deos esse uellet. Clementia regis ut ait Solomon: quasi im ber Serotinus est: Clementia facit ut princeps animus ciuitatis: ciuitas corpus principis esse dicatur. Clementia facit ut tu clemẽ/ tissime pnceps certatim ameris ab oĩbus. ut te sit icolumi una mẽs oĩbus. clementiae tuae ac ciuilitatis multa et magna documenta p/ buisti. Clementia ita te gratum ac fauorabilem isubribus reddit: Sicut oli augustũ romãis effecit. Tu natura beniuolentissimus: tu idulgẽtissimus: tu deniq3 optius clemẽtiã ãplecteris: quae bõis pncipibus iucũda ẽ. Crudelitatẽ detestaris: qua sãguinarii tirãni p uoluptate fruũtur. Age uero q̄ munificus q̄ liberalis erga omne hoĩum genus existis. Quãta beneficẽtia quãta benignitate foues pfessores artiũ et igenia litteratorũ. nihil est me hercules i pncipe amabilius ipsa liberalitate: Sicuti nullũ uitiũ tetrius auaricia. A li

Virtutes omnes con nexae secundum sto icos

Clementia prima dos imperatorum

berali pncipe cūcta bona spant᷑.ab auaro cūcta mala timet᷑. Munificus pnceps charus est oibus; Sordidus et deparcus iuisus est oibus: in omnes malus in se pessimus: At tu liberalissime princeps et rei et famę bene cósulis tua Munificentia: Lucraris.n. gloriá cum des pecuniá: et dando pecuniá te ipsum ditas: cū id pprie pncipū eé dicat᷑: qđ dono dederūt iuxta illū Rabirii poete uersiculū

Hoc habeo quodcūq; dedi:

Optimi pncipis est nihil magis suū credere: q̄ id quod amicis condonauit. hę sūt certe diuitiae: et extra fortuná collocatae. hi sūt thesauri: quibus Cyrus ille clarissimus gloriabat᷑. Ná ut apud Xenophōtem scriptum est thesauros sibi custodesq; fidissimos parabat amicos: quos diuites efficiebat: Idem regis oculi: regis aures dicebantur: q cūcta: quae uidebant: cūcta quae audiebát: Quae futura essent Cyro conducibilia refferebant. Multe sunt aures multi sunt oculi principis munifici: q quot amicos sibi liberalitate cópauit: totidem auribus: quae audienda sunt: audit: Totidem oculis quae uidenda sunt: uidet: ut docet uerissime Dion. Tu quoq; Cyro simillimus beneficentia multas aures et multos oculos tibi cópasti: et quotidie nouos compas. Tu amicos ditas: clientibus opitularis. Tu decus et presidiū es eruditorū: ad te tanq̄ ad anchorá hac tépestate litterati decurrūt. et pfecto nihil melius agere possūt optimi pncipes: q̄ subleuare doctos: fouere eruditos: quorū scriptis immortales efficiūtur. Quis.n.nosceet Cesarem immo Cesares q̄ plurimos nisi suetonius Tranquillus extitisset? quis Alexádrū Macedonem fuisse sciret. nisi. Q. curtius et Plutarcus illius gesta scribédo posteris lectitanda reliquissent? qs Scipioné imo uero scipiones: quis C. pompeium tribus fulgentem triumphis hac tempestate cognosceret? nisi Titus Liuius et. M. Tullius eorum comendatores laudatoresq; fuissent. Deniq; Romanos: grecos et externos omnis nonne tenebrae occupassent: et situs obduxisset: nisi illos luculenti scriptores in litteras rettulissent? bene igitur facis optime princeps: qui litteratos amas: qui eruditis suffragaris: q tibi cumulatissimá gratiam referre queunt: de te scribentes et tua preclara facinora celebrantes. Illud uero in te laudabile est: q iter tot curas: tot negocia: tot domesticas et externas rerum maximarū occupationes audire uis quotidie quippiam historicon ac memora

habeo quodcūq; dedi

bile. et sicut. C. Pópeius et Cesar augustus inter bellicos tumul/
tus nó itermisisse dicútur cósuetudiné declamádi: ita tu inter mul/
tiplices curas nó itermittis studia litterarú. cú negociis ociú diui/
dis: et historicis lectitádis succisiuas horas impendis: in quorú le/
ctióe táq̃ in diuersorio suauissimo cóquiescis. ita nullo tpe desidiae
te dedis aut inertiae neq; úq̃ marcore torpescis. et certe uita bono
rum pncipú: qualis es tu: celesti naturae q̃simillima esse credit. ut
n. idefessa uertigo celú rotat: ut sol et luna stare loco nesciút: ita tu
cótinuatis negociis semp irrequietus es et sép exercitus. Sép ha/
bes quod tractes: quod agas: quod mediteris. Et cú sit turpissimú
uiro pmario: cuius tutelae populi cómissi sunt: solidá dormire no
cté: ut ab homero elegátissime traditú é: Tu uigilantissimus es só/
niq; pcissimus. Qualis Vticésis Cato Qualis Brutus fuisse me/
morant. Vigilas tu de nocte: et ceteris dormiétibus: ea quae ad sta
tú publicú ptinét túc optime prouides: et solertissime pésitas. Vi/
gilia et lucubratio pncipes decét ac ré. pu. gubernantes. Nam só/
nus multus ut tradit Plato diuinitus: nec corporibus: nec ais. nei
q; rebus oibus gerédis natura códucit: et haud dubie néo dú dor
mit alicuius pretii est: nó magis: q̃ si nó uiueret: et ut cecinit optie
Silius. ¶ Turpe duci totam somno consumere noctem.

¶ Inde parcus et breuis sónus i Traiano laudat a Plinio. Sunt hec
magna et admiranda in ceteris pncipibus. In te uero illustrissime
pnceps: Si ceteris uirtutibus tuis cópetur: erút mediocria: Lauda
mus omnes tuam in colloquiis affabilitatem: in oibus admit/
tendis facilitatem. In negociis componendis dexteritatem. Et
illam qua in primis polles genuinam peculiaremq; facúdiam: quç
oia pncipes tutoresq; publici status: a ciuibus amari faciút ul/
tra puatas necessitudies. Laudat Cicero Pópeiú: q ad eú faciles
aditus essét ét puatorú. Tu uero quibus preconiis laudari mere
ris mitissime pnceps: qui oibus ét humillimis tá faciles aditus esse
uis: ut qui dignitate pncipibus excellis: facilitate ifimis par esse ui
dearis: Et cum felicium pedissequa supbia esse dicat: Tibi másue
tudo. tibi humáitas. tibi lenitas ancillari uidétur. Neq; te Moses
apud hebreos: neq; te Titus apud Ro. comitate uincút ac másuetu
die. Tu cúctos comiter excipis. Tu bonitate quadam genuina oés
tibi deuotissimos reddis ac obnoxios: in summa agis pncipé ciui

Felicium pedissequa supbia

lem et bonũ. quod plausibile: quod amabile: quod fauorabile est. nihil est. n. ut inquit Cicero: tã populare: q̃ bõitas: nullus murus firmior: nulla arx ualidior esse põt ad p̃ncipes custodiendos: q̃ suorũ ciuiũ beniuolẽtia: hec aũt cõciliat̃ mansuetudie ac bõitate. Detestãda est ꝑfecto Dionysii tyranni sententia illa tyrannica adamãtia uincula esse metũ uiolẽtiam: Classem et dena milia armatorũ. immo beniuolentia: mansuetudo gratia: affabilitas: ut Plutarcus ait: uicula sũt adamantina: quibus p̃ncipem oportet esse septũ atq; stipatũ: et cũ bonus p̃nceps amari mallit q̃ timeri: Tu ꝑ uirili parte cõtendis ac eniteris: ut amicis sis iucundus: ciuibus charus: apud omnes gratiosus et amabilis. Neq; tamen quod plerũq; fieri solet ista tua immodica ciuilitas te cõtemptibilem facit. immo tanta autoritate polles: tanta existimatiõe decoraris: ut multa per te: nihil sine te in tota gerat̃ italia. Longum esset ac prope infinitũ: si singula: quae in te fulgent ornamenta uirtutũ minutatim singilatimq; recensere uellemus. Magna inter te et reliquos principes differentia est. in illis uirtutes: siquae sunt: enormibus subinde uitiis obruuntur ac decolorantur. Tu uero queadmodum fecundus es uirtutum: ita parcus es uitiorum. Non tu luxu ac imtempantia defluis. non iracundia agitaris non cupiditatibus distraheris: non affectiõibus ancillaris: quibus rebus obnoxii ac mancipati principes esse cõsueuerunt: propterea ꝙ in licentia magna peccandi constituti se ipsos cohibere non possunt: et imperiosissimas appetitiones cohercere. Vnde olim a scurra nescio quo benedictum est bonos Principes in annulo posse perscribi atque depingi. Et Dioclitianum dictitare solitum accepimus: nihil esse difficilius q̃ bene imperare. boni principes a Ioue imperium habere dicunt̃ mali uero minime. principes boni in beniuolentia Iouis sunt: mali uero nequaq̃: et hec est Homerica sententia. Cui dion prusensis astipulatur: itaq; cum tu Ludouice Sphortia inter bonos principes sis optimus: inter optimos clarissimus: Merito te a deo ultramundano datum esse credimus: et tibi uersiculum illum optime cõuenire existimamus.

Metus adamantinum uinculum.

Bonos principes in annulo posse scribi.

Solus habes laudum quicquid possedimus omnes.

Ea in te habundant bonitatis et uirtutis exempla: Quę sequi cupiat uentura posteritas; apparẽt in te paternae uirtutis expressa ue-

ſtigia. patrem in filio recognoſcimus : et quemadmodum in iuuē cis et equis genitorum uirtus ſubinde conſpicitur. ita in Ludoui/ co Sphortia uiua paternae probitatis imago refulget. ita prorſus paternas uirtutes effingit ac repreſentat: ut patris i filio aequitas: Senilis in iuuene prudentia conſpiciantur: immo ut que ſentio elo quar filius in multis genitore maior exiſtit:

Egea ſic theſeus: ſic pelea uicit achilles:

Has tantas principis noſtri uirtutes : ex quibus compactus ac conglutinatus eſſe creditur : ornat et illuſtrat procera ſtatu/ ra : facies luculenta : os probum: frons uerenda: et uultus amabi lis: quae et ſi ſūt corporis bona non animi: de quibus tātummodo me dicturum eſſe promiſi: tamen principi plurimū uenerationis acquirere: et uirtutes in principe gratiores efficere uidentur: quo/ niam ut inquit pacatus uirtuti addit forma ſuffragium.¦ Et ut ceci/ nit poeta.

Virtuti addit forma suffragium

Gratior eſt pulchro ueniens in corpore uirtus.

Solent qui panegyricos ſcribunt deſtituti ueris principum laudi/ bus uanas laudationes cōminiſci: Ego uero illuſtriſſime priceps ex tuis q̄plurimis uirtutibus multas cogor preterire: ne in immē ſum creſcat oratio: Citius enim mihi uerba deeſſent : q̄ ſcribendi materia: Citius articuli digitorum ſcribendo laſſeſcerent: q̄ cūcta in te laudabilia pſcribere poſſem : Quo circa concludam deiceps orationem meam: Et epilogo religioſo omnipotentiſſimum rerum omnium conditorem deum deprecabundus adorabo . Summe et exuperantiſſime mūdi opifex principio antiqor: fine diuturnior: Cuius numen ieffabile eſt: et maieſtas innominabilis Te oro ac precor: ut Ludouicū ſphortiā principē optimū ac irreprehēſibilē diutiſſie foueas ac tuearis: ut ei ānos neſtoreos largiaris: ut eius uotis annuas: ut eū beneficiis tuis cumules: ornes: illuſtres: Tu uero optime princeps pge quo cepiſti nitere ſemp ad optima Eſto tibi ipſe archetypon et exemplar: Te ipſum imitare: ita ciues tuos ex malis bonos: ex bonis optimos efficies. Nā uita principum cē ſura eſt : et qualis princeps: tales reliqui ciues eſſe ſolent. qui ad il lius exemplum componuntur: ita apud mortales immortalem tibi famam comparabis: et poſt obitum in celo inter beatorum domici lia locum ſortieris: Vbi beatiſſimus aeuo ſempiterno pfruaris.

Ad eundem eiusdem epigramma.

Hesperios inter ductores Inclite princeps:
Principe quo status hic sospite: sospes erit.
Imperii Columen rerum tutela salusq;
Eximia proauos qui probitate refers.
Suscipe pacata deuotum fronte clientem:
Mancipiumq; recens: Seruitiumq; foue.
Sunt tibi complures ex omni parte diserti
Est tibi pierius turba uerenda chorus
Inter quos cupio numerari maxime princeps
Inter quos unum da mihi queso locum
Non erimus certe indecores: nec rustica nostra est
Calliope: et nobis dexter apollo fauet.
Accipe sinceri munuscula parua philippi.
Inspice si quid inest: quod placuisse queat.
Post lites et post decisa negocia rerum
Post bene formatum compositumq; Statum:
Tūc liber uacuusq; meum percurre libellum.
Atq; hilari nugas perlege fronte meas.
Sexquihoram scriptis nostris impende: Sed hora
Sufficit. hoc nimium est: subtrahe dimidium.
Vix legere incipies succinti scripta libelli
Pagina principium prima modumq; dabit.
Iamq; uale: uiuasq; diu mitissime priceps
Et superes phrygios nestoreosq; dies.
Dii tibi dent quodcūq; cupis quodcūq; mereris:
Dii mihi dent cupias ut meminisse mei.

Ad Magnificū et ornatissimū uirū Bartholomeū chalcū Ducalē secretariū Philippi Beroaldi Bononiensis epistola.

Opusculum de nuptiis Bentiuolorum: quod nuper excudi tibi Vir prestantissime dicare constitui: quem nō solum studiorum sed etiam studiosorum amantissimum cognoui: qui me istic ociantem sūma tibi beniuolentia copulasti; ad

Docti doctos amant

quem tamq̃ ad anchoram litterati decurrunt. et quia ut est in ueteri prouerbio docti doctos amãt tu eruditus eruditos foues et de litteratis litteratus optime mereris: Te ob singulares tuas uirtutes Illustrissimi principes tui auricularium a secretis et omniũ archanorum participem esse uoluerunt. Te ordini scribarum ornatissimo prefecerunt: Tu Archigrammateus nuncuparis. Accipe igit᷑ uir clarissime eo uultu libellum nuptialem quo nuptiales uoluptates spectare solemus: et si scio quosdam obtrectatores caperata fronte hec esse lecturos: q̄bus nihil placet nisi triuiale: quibus ita respõdere iure optimo possum. Significatissimis uocabulis cũcta pro uirili parte enarrare contendimus et uerba rebus accommodare: quae rerum causa inuenta fuerunt: quae si uobis subobscura uidetur non est hec mea sed uestra culpa: qui nihil unq̃ luculentum nihil nisi protritum lectitatis: qui duobus tribus ue ad summum libellis contenti reliquos scriptores non attingitis et nihil latinum esse creditis nisi quod in uestris uulgatissimis uoluminibus didicistis. At nos latine scribimus et uerba ex latinissimis scriptoribus sumpta depromimus. Nolite edẽtuli inuidere dentatis: nolite oculatos talpae contemnere. ꝙ cecus lucem non uidet non est uitium solis sed oculorum: ꝙ uos scripta nostra nõ ĩtelligitis et ob id ipsũ culpatis non est scriptoris uitium sed lectoris: Neq; nos tarẽtinis et consentinis scribimus ut ait lucillius sed eruditis: quorum iudicio contentus quid de me imperitorum rumusculi iactitent flocci pendo: et ut inquit epigrammaticus Poeta me raris iuuat auribus placere. me scriptio non triuialis sed erudita delectat: quae neq; ꝑ periodos neq; per longos uerborum ambitus sed uerbis significantibus et propriis cuncta exprimat ac effingat: Hec obiter dicta sint aduersus uituperatores qui obtrectatione alienae scientie sibi famam aucupantur: Tu uero uir prestantissime cum facultas tibi dabitur paulum respirandi ab occupationibus quibus iugiter distineris: libellum a philippo tuo concinatum in manum summitto: et ubi sumpseris perlegito: et ubi perlegeris iudicato utrum in publicũ prodire mereat᷑ an potius quod timeo sit futurus pabulũ tinearũ. Vale decus meũ et me q tibi mãcipatus sũ mutuo dilige.

Vocabula rerum cã inuenta

Quot celebrata fuit genialis pompa diebus
Per totidem scripta est hec mihi pompa dies.

Philippi Beroaldi Bononiensis nuptiae Bentiuolorum.

Gentem Bentiuolorum multos iam annos Bononie florentissimam honoratissimamq; fuisse adeo notum est ut res probatione non egeat. in qua multi isignes clariq; homines extiterunt: quorum multa egregia merita in rem publicam bononiensem quottidie commemorãtur: sed omnium clarissimus etatis nostrae uir extat Iohãnes bentiuolus: familiae illustrator: patrie splendor: ciuium columen domi forisq; fauorabilis: cunctis Italiae principibus aut amicicia aut affinitate copulatus: in quo deniq; omnia sunt quae aut fortuna hominibus aut natura largiuntur. Is nuptias filii primogeniti Hanibalis celebraturus: ut essent omnium nuptiarum Magnificentissimae: eas p estiuum tempus utpote commodius conficere decreuerat. sed Hercules estensis Ferrariae Dux illustrissimus cum filiã Lucretiam Hannibali desponsatam iam nubilem ac uiro maturã esse uideret cũq; peregrinationem Religiosam extra Italiam pararet ut nuptiae maturarentur instabat et omnem procrastinationẽ detrimentosam esse asseuerabat. Quãobrem Princeps Bẽtiuolus consilium mutat et ex consoceri sententia nuptialem festiuitatem diebus brumalibus parat quis non pauca dehortarentur: Et in primis festinatio magnis apparatibus semper infensa. uerum multa quae impedita natura sunt consilio expediuntur: et summę uirtuti summaeq; fortunae nihil factu difficile est. Igitur idicto per preconé publicitus die nuptiarum qui dies erat futurus ad quintum Cal. februarii ea Bentiuolus intra bimestre spaciũ factitauit: quę princeps alius annuo tẽpore facere nequiuisset. Quae omnia speciatim generatimq; explicare pro uirili parte conabimur. Primũ omnium forum quod ante Bentiuolorum edes erat perquã angustũ ut laxius fieret: proximas domos a possessoribus emit: emptasq; demolitur: idq; spaciis temporum iniquis exclusus cum silice sternere non posset asseribus contabulat. iubet et operimentum laneum per sarcinatores concinari ad forum contegendum: ut sub eo nuptiales luxus spectatores salubrius ociosiusq; cõtẽplarẽt. Idẽ domũ quę alioqn pulcherrima ẽ et cũ laudatissimis totius italie domibus certat magnifice exornat. parietes oẽs intrinsecus inducto tectorio nouo leuigantur: columnę quae in peristylo striatae sunt

Festinatio magnis apparatibus infensa

marmoreis similimae efficiuntur : fenestre mutuli supliminariaq;
hostiorum tota inaurantur : Quae imperfecta sunt absoluũtur :
Squalentia reconcinantur : ubiq; pictor ubiq; materiarius ubiq;
architectus conspiciuntur. feruet per totas Bentiuolorũ aedes ap/
paratus nuptialis : conclauia omnia atq; cubicula tapetibus stra/
gulaq; ueste consternuntur. ornatur et lectus genialis in thalamo
sponsi magnificentissime. Dii boni qualis ille q̃q; preclarus appa
ratus quo exornatum est cubiculum principi ferrariẽsi destinatũ:
Hic conopea aurea lodices Regales conchiliata peristromata uisẽ
tium oculos pascebãt gratissimo spectaculo. ipsum uero Tricliniũ
in quo fieri debebat nuptiale conuiuiũ reliqua antecellit ornamen
ta : hic toti parietes belluatis peripetasmatibus uestiuntur. supra
peripetasmata coronamenta miro artificio concinata disponũtur:
in quibus Insignia Italicorum principum summo cum decore in/
clusa uisebantur. In eodem cenaculo tabulatum fit paulum acliue
tapetibus stratis opertum : ubi Principes proceresq; illustriores
una cum sponsa discumberent. erigitur et abacus in quo uasa au/
rea et argentea uarii generis preciosissima exponuntur: hic poto /
ria gemmata: hic lances ex argento quinquagenarie: hic escaria ex
auro cum emblematis faberrime celata . hic quicquid uasculario/
rum ac celatorum probatissimorum arte perfectũ est esse diceres :
adeo ut mentoris manu cuncta fabrefacta uiderentur. huic abaco
appositi erãt custodes duo ad hominum effigiem formati: alter cla
ua alter falcato ense propinquantibus minitabantur: hunc mache
roforum illum corynephorum non indocte nuncupaueris. fulgo/
re huius abaci reliquus perstringebatur ornatus : quem ornamen
ti causa magis q̃ usus effecerant : namq; in alia domus parte alter
erat Abacus concinnatus in quo cõuiualia uasa inumera erãt col/
locata: quorum usus erat futurus ad coepulones accipiendos. Dũ
hec intra edes strenue properantur forinsecus non minora efficiũ
tur. nam a domo principis Bentiuoli ad portam usq; galeriã quã
uocant : q̄ illac uentura erat sponsa : multiplici ornamentorum
genere cuncta cõdecorantur: Domus senio collabentes refficiun/
tur: parietes ad libellam reformantur. columnae lapideae ad per /
pendiculum exiguntur: Ciues ipsi per eum uicum certatim orna/
menta parare. Sub dio sub porticibus per intercolumnia coronas

ex herbis uirentibus confertas suspendere: uestibula edium myrto lauro hederaqꝫ uestire: Multa topiarii operis egregia coronamēta conficere: in quibus insignia Bentiuolorum inclusa cum uenustate uisebantur. diceres hostiatim celebrari nuptialem festiuitatē. Deniqꝫ in hac ciuitatis regione non brumalis rigor sed uerna tēperies uideri: hic buxus hic iunipus uirescere: hic multiiuga species herbescentis uiriditatis. Totum iter floruletum ad uiridarii consiti speciem gratiam uiroris recentissimi pre se ferebat: ut nō solum peregrini sed etiam nostrates admirarentur cōtemplantes tantam alieno tempore copiam uiridiorum. Preterea Bentiuolus machinatores optimos et topiarios artifices probatissimos acciri iubet: qui solertia quadam genuina miroqꝫ artificio prediti noui generis ornamenta excogitarunt: ex quibus unus nomine zephiranus: qui non minus facetus est scurra q̄ artifex ingeniosus: septem portas ligneas affabre cōfecit: quae picturate et fruticibus herbisqꝫ uiridantibus decorate exornabant uiam nuptialem interuallis prope paribus inter se distantes ad imaginem portarum urbicarum: nisi quod cataractas non habebant, sed illa quae edibus bentiuolis erat proxima reliquas decore uincebat: in qua simulacrum herculis cum leone cōgredientis uisebatur aspectu truci formidādi. uisebatur et eregione altera herculis effigies repullescentia hydre capita amputantis. Ceterum cum nihil in omni uita pulchrius sit ordine sine quo nec militarem disciplinam imperatores ualent explicare: nec gubernatores regere nauigia: Bentiuolus ut omnia sint dispositissima procurat. nā homines idoneos deligit iter quos dispartita sint officia nuptialia ne quid tumultuosae perturbationis oriatur. hunc lectisterniatorem esse iubet: illum obsonatorē: hunc prefectum popinarum: illum bellariorum. alius promus alius condus designatur: est qui procurator peni constituatur: est qui cellae uinarie preficiatur: ita unus quisqꝫ curando quod suum est aliena non turbat. in primis iuuenes numero sex et xx. ex nobilioribus ditioribusqꝫ nostre ciuitatis deliguntur qui sint Architriclini siue archiposias dicere malis: quos uulgus fescalcos appellat. Vtēdum est enim popularibus uerbis ad rem popularem declarandā. ex his singuli senos ministros eligere iubētur: quorum opa naua et strenua in cōuiuiis nuptialibus utantur. ex hoc architriclinorū

Ordine nil pulchrius in uita

ordine nullus fuit qui non impendia prope regalia fecerit et im-
mensas pecuniarum summas profuderit: dum se quisqꝫ suosqꝫ mi-
nistros nuptialibus uestimentis exornat. designantur et sex alii ar-
chitriclini maiores qui dicuntur omnes fere ex ordine senatorio:
preterea adolescentuli octo luculenti summoqꝫ genere nati euocan-
tur: quibus iniunctum est ut spósam introeuntem a porta domum
usqꝫ deducant instar stipatorum: quos prisci laterones nũcuparũt.
Et quoniam aduenarum ad nuptias celebrandas uenturorum inu-
mera multitudo expectabatur: ordinat Bentiuolus ut omnes hono-
rificentissime Commodissimeqꝫ accipiantur. In domibus ciuium
ornatioribus hospitia magnificentissime parantur: et pro diuerso-
rii amplitudine alii plures alii pauciores assignantur. Iam cuncta
apparatus nuptialis diligentissime comparauerat. Iam appetebat
condictus dies festiuitatis: Cum sponsus ad coniugale fedus cum
sponsa ineundum ferrariam proficiscitur comitatu ꝓpe regio de-
coratus. ducenti ferme euntem ꝓsequntur inter quos supra uigin-
ti haud dubie nobilissimi et ipsius sponsi frater minor natu ꝓtho-
notarius. nos quoqꝫ discipulum officii causa sumus ꝓsequuti: oés
magnificentissime accipimur a principe ferrariensi: ibiqꝫ biduum
commoramur donec celebrentur ex ritu faedera nuptialia: et anu-
lo pronubo digitum sponse sponsus oppigneret: amboqꝫ sacerdo-
ti a paranymphis offerantur. quibus rite pactis domuitioné capes-
simus aliquot ex primioribus cum prothonotario relictis ad spon-
sam prosequendam. Cum genero socer auliciqꝫ interiores nauem
conscendunt nocteqꝫ intempesta appellunt ad pretorium Benti-
uolum quod uocant: quod magnificentissimum pulcherrimumqꝫ
in agro bononiensi princeps Bentiuolus extruxit: distatqꝫ ab ur-
be millibus passuum decem. Postridie eius diei bononiam ingre-
dienti Herculi hestensi obuiam it Bentiuolus comitante maxima
caterua Virorum splendidissimorum non solum nostratium sed ét
externorum: qui iam conuenerant ad officium nuptiale. Illuxit de-
mum dies nuptiis destinatus: qui imbribus fedus omnes et potis-
simum Bentiuolum dolore cõfecit secum reputantem: q̃tos rerũ
apparatus q̃tamqꝫ nuptialem pompam esset imber ille perturbatu-
rus. Omnes deprecabũdi deum omnipotentissimum orare ut tan-
tisper pluuia cohiberet donec ĩtroitus spõsae in urbem põpaticus

Nuptialis dies imbribus fedus extitit

perageretur. Verum inexorabile est fatum et inuidenti fortunae Repugnare non licuit nolenti ut ex omni parte beatas nuptias ui/deremus et laetissima uoluptate permulceremur. Iam aderat hora condicta qua obuiam cuncti prodire cepunt sponse ueniēti ex pretorio bentiuolo: ubi noctem unam commorata festinabunda per/uenerat ad uillam suburbanam: ibiq3 substiterat obuios aduentantes operiens. Omnis aetas sexus ordo uiam galeriam agminatim compleuerant studio uisendi exoptatissimam sponsam spōsçq3 apparatum. Vix locus q̄uis latus et longus capax erat tantae mul/titudinis cateruatim confluentis. ciuitas omnis peregrini omnes mira densitate cuncta stipauerant. multi columnis implexi nō pauci e fenestris semi conspicui pleriq3 sub dio inter imbres prospe/ctabant: tanta est mortalibus insita cupiditas nouitatis. Gliscente in horas pluuia nullamq3 pausam faciente: Bentiuolus hanc sibi curam sumit ut cuncti ordine et sine tumultu pōpabiliter incedāt. Longum esset referre sigillatim quo ordine principes oratoresq3 principum incesserint: summatim exponam illustriora ac splendidiora. Principes italici partim ipsi uenerant: partim uicarios miserant ad nuptias illustrandas: qui omnes in suis q̄sq3 ordinibus collocati ingrediebantur. Inter eundum ispectiōe digni potissimū fuere equestres lancearii Principis mantuani: qui turcharum habitu ingredientes ritu militari lanceas manu reciprocabant: tales macedonum hastatos fuisse crediderim quos sarissophoros appel/litabant. hos uulgus corrupto paulū uocabulo stradioticos appellat cum stratioticos graecāica dictione nuncupare debuisset. hos subsequebantur hipotoxotę. qui sūt ex equis sagittarii induti prasinos amictus: Architriclini architriclinorūq3 pedisequi ordine incesserunt. Vidimus hac pōpa nymphas ritu amazonio obequitantes: quae sublimatae in equo non sedebant sed stabant. Vidimus Gigantem staturosam obambulātem: quam ars emula naturae simillimam uerae effigiauit. Vidimus gralatorem in longuriis pas/sus grādissimos diuaricantem. Audiuimus sonitum tintinabulorū crepitū sclopūq3 tormētorū bellicorū: q̄bus cūcta p̄sonabant. Preterea ibat ordo tibicinū tubicinūq3 populosus adeo ut clāgore tubarū ac stridore lituorū celū reboaret auresq3 audiētiū obsur/descerent.

Mortalibus insita cupiditas nouitatis.

Post longum pompae ordinem incedit nouissimo loco Noua nu/
pta sedens in equo cādidissimo atq; pulcherrimo: qui ephippiis au
reis prefulgens phalerisq; preciosis ornatus tollutim gradiebat̄:
quales prisci tollutarios Asturcones mannosq; uocitarunt. hunc
gradarium equum sponse adduxerant octo illi adolescentuli qui
munia obibant stipatorum: qui uestes breuiores induti argēto tex
tili confectas per hymbrem lutumq; sponsam cōstipabant: ex qui
bus aliquot uniones gemmasq; in calciamentis gestare conspexi/
mus. Cantata sunt carmina sponsa transeunte partim latino parti
uernaculo sermone composita in singulis illis septem portis: quas
temporarias ex ligno frondibusq; uirentibus a zephirano scurra
fabricatas supra docuimus: quae singulae sub tutela uirtutum sin
gularum erant consecratae: ex quibus quattuor philosophicas tres
theologicas appellant. Constat inter omnes spectatores nihil fie/
ri potuisse splendidius hac pompa nuptiali: nisi pluuia continens
ac iugis obstitisset: quae effecit ut nemo uestes preciosas ostētaret
ut omnes incederent penulati pileatiq;. Rimata est hoc inuidia te/
lum quo nuptias disturbaret. nam pdius et pnox hymber diem et
posterum ex magna parte faedauit: quae res impedimēto fuit quo
minus sponsa ex constituto edem diui Petronii pompabiliter adi/
ret: quem Bononienses deum tutelarem uenerantur. Ceterum nō
semper habet fortuna longas manus et interdum aduersa ratione
supantur: nam princeps Bentiuolus ut semp est presentissimo cō
silio uiam inuenit qua intra priuatos parietes ostentaret principi/
bus cunctisq; proceribus magnificentiam apparatus nuptialis.
Congregatis in cenaculo omnibus illustrioribus ex thalamo ge/
niali sponsa progreditur uentura in cetum principum augustissi
mum antecedentibus ministris architiclinorū numero centū .lvi.
qui omnes sericati formosum exhibuere spectaculū: alii purpureo
alii hiacyntino: alii Prasino colore monstrabiles. quorū erant cal/
ciamenta consimilia utpote consuta ad insignia bentiuolorū: Sed
longe formosissimum spectaculum prebuere ipsi architriclini to/
gas ex argento textili talares induti exceptis duobus: qui q̄ erāt
equestri dignitate decorati Aurea uestimenta gestabant: hiq; i no/
uissimo loco utpote honoratiores agmen cludebāt. in singulorū
manibus scipiones erāt picturati peculiaria ipsius architicliniatus

Ministri architriclini orum 156

Scipio insigne architriclinatus

insignia. Ex his complures torquati sunt conspecti torquibus aureis in summo petore fulgétibus. omnes stupere omnes admirari tantum rerum fulgorem tantas impensas quibus regia uectigalia uix sufficere possent. idem omnibus ornatus idem uestimenti genus: omnes principatu digni uideri: omnes incessu maiestaté quādam prese ferre. Et profecto cultus magnificus addit hominibus auctoritatem. Subsequebantur reliqui sex maiores architriclini uirgas auratas manu ferentes: quorum tres in uestimentis aureis presulgebant: duo concinati: Sextus in argétea ueste splédescés. Deinde incedit sponsa incessu matronali mūdo nuptiali decenter ornata quam omnes fere nostre ciuitatis primarię matronae comitabantur non solum formositate conspicuae sed et uestimentis radiantibus monilibusq; gemmosis condecoratae. et medius fidius cultus formam maximope uenustat. Ibi princeps ferrariensis natam osculabundus amplectitur: ibi ex ritu xp̄ianorū celebrātur diuina mysteria: episcopusq; urbinas a pontifice maximo destinatus Diploma pontificale palam recitat: Quo nouis maritis connubium fortunatum auctoritate qua pollet in terris amplissima denunciat. Iam dies ut inquit plautus ad umbilicum erat dimidiatus mortuus: iam prandendi tempus instabat. repente omnes se accingere et sua quisq; munia diligenter obire. Lectisterniatores mensas apponere: omnes ex ordine accubare. principes una cum sponsa in tribunali celsiores eminere. Optabat Princeps bentiuolus et esse et dici conuiuator absolutissimus: cupiebatq; istud nuptiale conuiuium si fieri posset esse posteris exéplū: itaq; cum sciret in rebus omnibus Domini plurimum pollere presetiā: et fronté occipitio ut ueteri adagio testatum est esse priorem: instituit nō solum interesse sed etiam preesse pompae conuiuali. Singulis mensis binos architriclinos assignat eosq; bifariam diuidit: ut alteris dapes integras inferentibus alteri efferant iam semesas: alteris scandentibus descendant alteri: uicissimq; laborent et quiescant. Ex hoc ordine effectum est ut preter luxum atq; opulentiam esset ordinatissimum compositissimumq; conuiuium. Bentiuolus ipse discursare: satagere rebus omnibus presto esse: ipse iubere omnes iussa obediéter exeq. adeo reuerétia rebus obeūdis efficax é. Dātur manibus aquae odoratissime ex aqminariis argéteis; quae gutturnia

Cultus magnificus addit hoībus auctoritatem

Cultus formā uenustat

Frons occipitio prior

Reuerentia rebus obeundis efficax

alio nomine guttiq; dicuntur: inferuntur ex saccaro nucleisq; pi/neis concinata cibaria: inferuntur et panes dulciarii simulq; uinũ generosissimum: quod prisci passum ut opinor neoterici maluatica appellãt: cui tanta autoritas inest ut singulae ex eo potiones tãtummodo dentur. In cesaris dictatoris epulo quattuor uini genera apposita constat: idq; pro lautissimo celebratur: at in hoc inumera exhibita fuerunt dulce: austerũ: tenue: firmum. Alius conuiua meracas potiones hauriebat alius dilutas. hunc suauia illum sub/austera delectant: pocillatores presto sũt ut Cyatissent epulonibus prout singulorum stomachus et gustus exposcit. Primis ferculis duobus aut ad summum tribus exempta est fames esurientiũ. Reliqua magnificentie causa sunt illata: In quibus hoc seruatum est ut altilia in singulis fere missibus mensae principum uiuentia importarentur. uidimus porcellos grunientes capreolos p tricli/nium cursitantes: histrices aculeos subrigentes: uidimus pastillos quos uocant auiculas coquinatoria disciplina in conuiuio emittentes: quae per cenationem uolitantes effugiũ queritabant. Vidimus inferri pauones flãmiuomos plumis uersi coloribus uestitos oculosq; gemmatis caude rotantes. illati sunt et phasani cum penis: Cuniculi lepusculiq; cum pellibus: quę omnia oblectamento fuere pransoribus. illata sunt et secũde mensae bellaria: ex saccaro poma nucesq; omnis generis tanta arte confecte ut a ueris fructibus non internoscerentur. Quid testuacea scitissimi saporis quid mellitissimas ex saccaro placentas? Quid tuceta preciosa quid assaturas quid condituras exoticas enumerem? Quid tragemata cenam ex more cludentia? quae sermone uernaculo confectiones nuncupantur. Missus ferculorum circiter trigita fuerunt. Conuiuae ferme centeni quinquageni discubuerunt. Structores adhibiti scientissimi obsoniorum scindẽdorũ in frusta non enormia. Quis tantus ingenio quis tanta facundia preditus ut uerbis idoneis posset multiiugum minutatim explicare cõuiuium? Legimus in heliogabali conuiuiis exhibita fuisse supra. xx. fercula ingentium epularum. Legimus Antonii et cleopatre cenas fuisse lautissimas: quas imitabiles ipsi nominabant. Legimus luxuriosissimas uitelli patinas Veri ĩperatoris conuiuium preciosissimum: luxum Luculi nepotalem: saliorum dapes: pontificum caenas. Legimus et illas

apud priscos fuisse epulares cenas quas luculenti scriptores modo adiiciales modo dubias modo pollucibiles appellāt: Quae omnia epulum istud bentiuolorum nuptiale aut ęquat aut antecedit: i quo omnia in argento puro edulia illata fuerunt: quod protractum est ab hora diei xx. in horā noctis tertiā. et cum de die epulari cepissēt noctu electis triclinaribus surexerūt: omnes fere poti distēti osci tātes simillimiq; hallucinantibus. ipsius conuiuii magna pars ad funalia lychnosq; pensiles acta. Sub crepusculum uesprinū Ce-rei ex alba cera utpote preciosiore confecti accēduntur: quorū tan ta erat uis et copia ut nocturnas tenebras flammis exuperarent. Duo preterea candelabra ingentis magnitudinis deargentata ex laquearibus auratis demissa pendebant simillima lucernis prisco rum quas polimyxos uocitarunt. in his lilia et flores artificio me-chanico concinati uisebantur qualia ornamenta fuisse legimus in candelabris Solomonicis. Erat preterea ignis intra cādelabra fur tim inclusus q quasi in radio discurrēs hora stata lampades et ce-reos infixos accendit. omnes mirabundi suspicere tam nobile cō mentum: laudare tam fallatiosam machinationem: contemplari tā errabūdum igniculum: In cauo edium ipsoq; uestibulo nocturni luminis instrumēta globis piceis referta collucebant: Cunctaq; il luminabant. Finito conuiuio remotisq; mēsis pauimenta uerrūt scopis deauratis. Sunt hec friuola nec inficior sed curiositas nihil recusat et ex friuolis plerūq; grauiora pensitamus. Deinde saltati ones choreaeq; matronales exhibentur. Saltauit et ethrusca puel lula exossam saltationem cum omnium qui aderant admiratione. mox spelunca fictitia instar natiuae siluosaeq; spelunce una cum monte ligneo repsit intra triclinium: repsit et castelli simulacrum una cū turri nemine qui gestaret apparēte. Intelleximus tūc illud epigrāmatici poetę carmē quod prius subobscurū nobis legētibus erat: Repserūt scopuli mirādaq; silua cucurit. ex his oibus paulatī nimphe progrediuntur ad effigiem dearum reformate. Credi-dimus hoc paridis esse iudicium de tribus deabus quoniam Iu-no et Venus affuerunt. Sed loco mineruae aderat Diana cum Nymbpis: quae saltare fabulam ceperunt in qua Nympha-rum una: tanquam transfuga ex castris Diane celibis in castra Iunonis Quae coniugalibus Vinculis presidet transmigrauit.

polimixi

ex friuolis grauiora pensitamus

Canticum cecinerunt pueri symphoniaci uoce canora cōcinentes ad quorū rithmos nymphe corpus mouebant dantes staticulos saltatorios. Magna deniqꝫ parte noctis transacta inter ludos conuiuales cuncti cubitum facessunt. postridie eius diei aperitur celum serenū ac sudum et sol radiosus exoritur cuncta collustrans. Quocirca destinat princeps Bentiuolus ut sponsa ordine pompatico ad templum diui Petronii religiosum proficiscatur id quod pridie facere nequiuerant. Conueniunt euestigio matrone omnes. cōgregatur omnis ordo nostratium: presto sunt architriclini uestium argentearum fulgore conspicui cum populosa ministrorū familia. adsunt principes ac ꝓceres omnes in aula bentiuola congregati: Incipiunt bini terniqꝫ ꝓcedere gradu lento atqꝫ pompatico: ibant singuli hospites singulis ciuibus copulati. hac pompa nihil pompabilius hoc spectaculo nihil speciosius excogitari posse contenderim. Via tota fulgebat ordine incedentium luminoso: qui aut coccinati aut argentati aut aurati in incessu uidebantur. nullus sine oloserica ueste in ea pompa cōspectus. Nam Bononienses et si semper alias uestitu cultuqꝫ elegantissimo fuere: attamen id temporis omnes ut nuptias exornarent uestimenta serica ac bombicina pro facultatibus confecerāt. Tanta autem fuit pompe incedentis multitudo ut primi iam in foro uiserentur quando nouissimi ex palatio bentiuolorum uix dum egrediebantur: Res erat non minus memoratu digna q̄ admiratione contemplari tot clarissimos ꝓceres: tot illustrissimos principes: tot sūmates matronas cocco argento auroqꝫ fulgentes: qui ad deum salutandum simul incedebant. Quicquid usq̄ speciosi est hic esse uidebatur. Edes est Diui Petronii in foro bononiensi amplissima: quae et si latericia est: tamen propter uenustatem atqꝫ simetriam marmoreis templis est aequiperanda: Salutatis ex ritu christianorū religiosissime numinibus Mysticisqꝫ canticis peractis eodem quo uenerant ordine ad edes bentiuolas reueniūt. ibi repotia ex more uetustissimo reparantur: prandioqꝫ lautissimo principes ꝓceresqꝫ cum matronis accipiuntur. Post prandium data sunt oculorum uaria oblectaméta: editum est et simulacrum pugne gladiatoriae. Namqꝫ in foro bentiuolo quod asseribus pauimentatum esse docuimus Adolescentuli nostrates ad quinquaginta edocti a magistro armorum peritissi-

mo: quales apud romanos fuere lanistae: digladiari inter se cepe runt et nunc punctim nunc cesim ictus iferre: nunc illatos oculis uigilantibus euitare: modo assultibus uariis aduersarios premere: mō pressi retrocedere: deniq; omnes armorum tractandorum nu meros implere. formosum sane bellicūq; spectaculum. in quo ma nica ferrea in medio digladiantium collocata et circum eam atrox certamen inter omnes exortum: dum singuli pro uiribus coripe re contendunt. uictor ludicri certaminis pronunciatus Nicolaus cognomento bazanus qui primus manicam sustulit. Sub eodem papilione quo forum bentiuolum tegebatur ludus pilaris celebra tus non sine maxima spectatorum uoluptate. destinati erant ad pi lae lusionem hinc inde quinquageni iuuenes lacertosi ualentissi miq; alteri amictu prasino conspicui alteri hiacyntino: ita enim co lores appello quos semidoctum uulgus uiridem celestemq; nun cupare consueuit. Alteri fortunam ducem sequuntur alteri pru dentiam utraq; pars suam inuocat suffragatricem. in medio fol lis pugillatorius uentosa granditate tumescens locatur quem calci bus pugnisq; incursantes utrinq; omnibus uiribus neruisq; con tendunt ultra prescriptos aduersariorum terminos eiaculari. Nō ero in hoc spectaculo describendo prolyxior: cum paucis ante an nis id ludicri genus in foro bononiensi exhibitum copiosissime explicauerim in epistola ad Franciscum puteolanum preceptorem meum scripta. Reliquum ante cenā tempus saltationibus et choreis impensum. post cenam ingrediuntur personati scenico or natu intra nemus inclusi: quod consitum uirectis et arbusculis nī hil pene distabat a uero nemore. cupidinis ludicrum egerunt ho mines feri ac siluatici clauam ligneam manu gestantes instar her culis clauigeri. cātata sunt carmina argumento discursibusq; reci procis accommodata. ex his unus leonem cicurem exarmatumq; loro trahebat: erat autē homo leonina pelle uestitus tectus q; adeo graphice ac Solerter: ut a nescientibus uerus leo crederetur. exhi bitus est et in saltatione monoceros ficticius. sequenti die qui dies erat pridie Cal. februarii simulacrum pugnae bellice in foro maxi mo editū est: ad quod spectandum anteq̄ iretur ī aula Bētiuola lē taculum regium dignumq; memoratu Pricipibus matronisq; ex hibetur: quod iter cetera spectacula cū primis ānumerari meretur:

Nicolaus bazanus uictor in ludo gladiatorio

beroaldus scripsit in [ludum] pilarem in epistola ad puteolanum

Namq; per dulciarios artifices quos diu domi ob id ipsum habu/erat princeps Bentiuolus concinata sunt ex saccaro edulia uarii generis: quae intra triclinium ex ordine illata cunctorum oculos ad talem inspectionem conuerterunt. Precedebat carrus cupidinis triumphalis ad amusim confectus: quem quatuor ex ministris ba iulabant: Subsequebantur simulacra oppidorum. Imagines ele phantorum. effigies uolucrum. spectabantur et naues cum armen tis: insignia principum et id genus q̄plurima: quę nemo a ueris internoscere posset. adeo ingeniosa est natura mortalium ad cūcta quae uelit imitanda. Omnia hec importata fuere magis uisui q̄ e/sui acōmodata: magis oculos satiatura q̄ stomachum. Sigula sin gulis dono data principibus. esculenta uero bellaria atq; tragema ta omnis generis pro ientaculo inferuntur: quorum magna pars in uulgus pro missilibus sparsa. Cum omnes lautissime ientassēt itum est agminatim ad hasticos ludos contemplandos: quos spōsa cum omni comitatu matronali prospectauit e speculatorio: quod decentissimum in palatio senatorio ob id ipsū fieri iusserat Minus Roscius id temporis dictator homo omnium nobiliū doctissimus omnium doctorum nobilissimus. Iam totus populus ac peregrini passim procurrētes forum compleuerant: et cuneos istar cuneorū theatralium e ligno fabricatos fartim constipauerant. Multi cū pe/riculo salutis culmina tectorum quibus forum cingitur conscēde/rant ex imbricibus tegulisq; speculaturi. Tres aequitum turmae totidemq; turmarum ductores apparatu magnifico spectabiles fo/rum ingrediuntur. Ordo agminis turmatim euntis talis fuit. Pri mus Hannibal bentiuolus equo inuehitur. quem antecedūt equi bellatores eximie magnitudinis aureis tegumentis uelati. circū/stāt stipatores cādidati tanq̄ petitores magistratuum romanorū. Turmales regali cultu procedūt. ipse armatus fulget in equo. Ar ma radiantia aureo paludamento conteguntur pompa prorsus re galis opulentiae: ex altera fori parte irrumpit Franciscus priceps mantuanus. qui incomparabili magnificentia omnium oculos in se ac suos conuertit: preibant lancearii habitu turcarū de quibus ante dictum est. Lancearios sequebantur hipotoxotę cum scorpio nibus. equi duodecim sine sessoribus ingenti corporatura deducū tur operti uelamentis: que auro erant purpuraq; distincta: quorū

Minus dictator inte pore nuptiarum

fulgor omnes fori partes illuminabat: de quibus Virgilianũ illud
dici merito poterat. bello armantur equi bellum hec armenta minã
tur. Proximi ibant doriphori ut ita appellemus gestatores hastarũ
bellicarum. ipsius uero principis cultus inter precipua spectabat.
Namq; equo uectabatur exupantissimo uigore et iusitata magni/
tudine et uectabatur paludatus aureo paludaméto: ornatuq; haud
dispari suos exornauerat bellatores. precurrebant spiculatores in
duti uestimenta preciosa utpote dimidiata ex auro dimidiata ex se
rico contexta. Nouissimo loco itrocessit Gibertus carpinas Prin
cipis bentiuoli gener et ipse uisendo decore conspicuus ornamen
tis equorum equitumq; presulgentibus. Venerũt et alii pro facul/
tatibus ornati sed super omnes mantuanus regulus existimatus ẽ
illud decorasse spectaculum. cuius manica paludamenti carbuncu
lis hiacyntis saphiris et id genus gẽmis preciosissimis onusta pre
stringebat acies oculorum. ordo hastici certaminis erat talis. Duo
cataphracti e regione collocantur qui in equo immobili sedentes
exciperent ictus incursantiũ: quibus post horae spaciũ totidem
recentes succedere debebant. Hec bellicae pugnae imago ex mili
tari Romãorũ disciplina mihi translata uidet: apud quos tyrones
exercebantur ad palũ. qui instar bellatoris immobilis excipiebat
ictus congredientiũ. pugnatũ est horis amplius tribus continen
ter: complures hastae et a bellatoribus procurrẽtibus et a statariis
fractae: complures ictus armisoni ultro citroq; et illati et accepti
foro clangẽtibus tubis reboãte spectatoribusq; plausu et uocife
ratione fauentibus. Multorũ eo die uiriliter dimicantiũ uirtus spe
ctata est sed in primis Hanibalis Bentiuoli: qui ante ãnos gerẽs
robur animũq; uirilem specimen amplissimũ futurae uirtutis ostẽ
dit: quae in pulcro atq; puerili corpore ueniens gratior fauorabili
orq; esse consueuit: Gaspar Roberti sancto seuerinatis Filius pa
ternae uirtutis emulator fũctus est officio acerrimi bellatoris. sed
iter omnes excelluit Priceps Mantuanus quem post certamen iu
dices publico ꝯcõio uictorẽ ꝓnũciauerũt brauioq; qđ erat argẽteũ
donauerũt. Trãsacto ludicro cũcti letitia delibuti cũ oculorũ desi
deria satiassẽt foro facessũt: iã die i uespã ꝓcipiti recta ad edes bẽti
uolas ꝑgũt nouũ ifreq̃nsq; spectaculũ speculaturi. nã florẽt in qdã

Trãnsfaus ma[illegible] ex
bellico certamine lau
rea portauit

machinator egregius et mechanicae artis scientissinus machinam solertissimo artificio fabricauerat: quam girandolam uulgus ap/pellat: quae nostra lingua orbis flammeus dici potest: utar enim hoc uocabulo quo adinuenero melius: erat hec machina funibus suspensa sub papilione bentiuoli fori ingentis magnitudinis in ro tunditatem circumacta: tribus circulis cigebatur medio extremos exupante: crescebat in uẽtrem labris paulatim se restringẽtibus: cui nihil tam simile est quam calathi effigies. Ignis intra machinā furtim inclusus arte mechanica alebatur per fomites incendiorū discurrēs quibus tota moles erat refertissima: debebatq; hora sub uesperum stata cum crepitu bomboq; maximo flagrantes radios eiaculari. Machinator predixerat post primam horam nocturnam futuram flammarum eiaculationem. Iam sublato tentorio redu/ctisq; uelis auidissime prestolabatur populus numerosus condi/ctum tempus conflagrationis. Iam crepusculum iam tenebrae dē/sae iam hora fatalis aduentat: cum repente tanta uis flamme et in/cendiorum emicuit cum crepitu eruptionis uehementissimo ut ce/lum ipsum flagrare simul et ruere uideretur: ut multi pre pauore corruerint. fuligine fumo odoreq; sulphureo cuncta compleri. Ra/dii igniti subinde erumpentes inter spectatores formidolosos uoli/tare: horum facies afflatu fedare: illorum uestimẽta comburrere: fuitq; plenum horroris cum uoluptate spectaculum: quod nouissi/mum inter nuptiales lusus exhibitum haud quaq̄ displicuit nouita/te blandiente: quae semper fere solet esse gratissima: cum ad noua homines libentissime ueniāt ad noua cōcurrant. exacta est cena saltationibus non inuenustis et id genus uoluptatibus. Calendis februarii cum iam absoluta esset ex omni parte festiuitas nuptia/rum quae quatriduum celebrate fuerunt: hospites tam principes q̄ priuati suas quisq; domos repetere et in patriam repedare ceperūt omnes imbuti hac persuasione ut Iohanem bentiuolum magnifi/centissime ornatum se uero honorificentissime acceptos arbitrarē/tur: crederentq; reliquos Italie principes facilius bentiuolorū nu/ptias imitaturos q̄ superaturos. Et me hercules nemo non uehe/menter admirari incredibilem tot rebus peragendis celerita/tem: Secum quilibet reputare quantas facturus fuisset Prin/ceps Bentiuolus Nuptias si annuum tempus ad ornamenta

Nouitas gratissima

comparanda habuisset: Cui bimestri spatio per brumales dies tan
ta conficere licuisset. Ad nuptias celebrandas hospitū circiter tria
milia conuenisse memorantur: qui per hospitia ciuiū diuisi pastiqꝫ
esculenter cibariis ex aula bentiuola affatim suppeditatis. Cibus
potioqꝫ omnibus esurientibus ac sitientibus exhibita. illuc egesto
si tanq̄ in asylū cereris ac liberi patris confluebant: Tubicines ti/
bicinesqꝫ ex omnibus italie partibus innumeri affuerunt: Timpa
nistae utricularii choraule et id genus ferme omnes organici mu/
sici undiqꝫ conuenerunt: audiuimus petulantias scurrarum fatui/
tates morionū: uidimus prestigia prestigiatorum: nec pumiliões
defuerunt: Ex hoc omni numero nemo non donatus a Bentiuo/
lo principe discessit: Inter multa apparatus nuptialis ornamenta
ornatissimus magnificentissimusqꝫ fuit ordo architriclinorum:
quorum nemo per tot dies eandem uestem bis induit eundem cul/
tum iterauit. Qui imo singuli singulis diebus mutatoria subinde
induebant. idem quoqꝫ a principibus matronisqꝫ factitatum: Mu/
nera nuptialia certatim ab omnibus collata. Ciues Bononienses
publice ac priuatim q̄plurima contulerunt. Alii maiora: alii mino/
ra pro facultatibus. Agricole ac rusticani omnes pagatim oppida/
timqꝫ cum donis nuptialibus ad Bētiuolum p̄ncipem accesserūt.
Principes italici tam reges q̄ reguli legatiqꝫ principum ac dinastę
preciosissima quisqꝫ munera attulerunt. Summa accepti haud du
bie maxima estimatur. sed summa expensi non mediocris. per eos
dem dies clause sunt taberne: officinatores feriati: et leticie causa
indictum est iusticium: quod prisci Romani in luctu ac periculis
indicere solebant. Hactenus nuptialem festiuitatem scribendam
esse duximus: Alii minutiora scribant et leuiora: quae nos cōsul
to pretermisimus prebitura plus fastidii q̄ oblectamenti lectitanti
bus. Quod superest deos deasqꝫ omnis rogo et oro ut cōnubium
istud uelint esse felicissimum ac fortunatissimum: sicut nuptialis
apparatus fuit splendidissimus: utqꝫ nouis maritis annos nestore
os cum metelli felicitate largiantur.

¶ Eiusdem Endecasyllabon

¶ Quo tu quo properas recens libelle?
Extra limina cur cupis uagari?
Intra scrinia cur nequis manere?

Cur limam refugis meumq; celum?
Cur optas uolitare per tabernas?
Vendi plus minus assibus duobus?
Exi: sed uideo tibi paratos
Ronchos Rhinocerotas et malignos.
Rugoso aut piperi dabis cucullos.
Aut merces olidas salariorum
Infoelix gremio teges madenti.
Hec incommoda si sapis libelle
Vitabis: uia nam tibi parata est.
In chalci fugito sinū patroni
Qui iam suppetias feret clienti:
Qui te presidio suo fouebit:
Qui doctos amat excolit uenustat.
Hunc queras: reuerenter hunc adito:
Huic post legitimam osculationem
Dices protinus. o decus bonorum
Te saluere meus iubet poeta:
Et te uiuere Nestoris senectam:
Et te principibus diu placere
Optat: sisq; sui memor precatur.
I iam quo properas recens libelle.

¶ Philippi Beroaldi oratio nuptialis habita Mediolani.

INter multa Viri prestātissimi ac Matrōe uenustissi-
mae quae iucūda et utilia mortalibus cōparata sūt:
Iucūdissimū et utilissimū est maritale cōiugiū: quod
hoies disiūctos uiculo arctissimo cōiūgit: quod fami-
lias dissociatas mutua affinitate cōsociat: quod necessitudines cō-
ciliat: quod amicicias religiosas cōpat. quod domos numerosa so-
bole fecūdat. quod urbes legitimis ciuibus replet. quod deniq; ef-
ficit: ne genus humanū tpis lōginqtate depereat. sine quo nulla

ciuitas: nulla gens nec ipse ut ita loquar mūdus cōsistere pōt. Vn de nō mediocri laude dignus existimādus est Cecrops ille p̄scus: q diphyes cognomīatus eē fert̄: hoc ē duplicis geminaeq3 naturę. ꝑpterea ꝙ p̄mus feminā mari sacrosācto matrimōio copulauerit. quo dono nullū donū maius excogitari posse cōtēderi: qđ nō tā hu manū q̄ diuinū: cuius nō tā cecropē q̄ deū cōditorē credere debe/ mus. sicuti et ecclesiasticū dogma prescribit. merito itaq3 ingenio/ rum fōs Homerus populos ī celibatu uiuētes abios appellat qua/ si uita carētes: et mortalium uita sine cōnubio dimidiata a luculen tis scriptoribus nūcupat̄ tāq̄ absoluta ac ꝑfecta uita ex maris femi naeq3 societate cōficiatur. Et quēadmodū laudādi sunt illi qui ī or/ dine maritorū numerari concupiscūt: ita illi uitupādi qui in celiba tu uiuere ꝑseuerāt iugū cōiugale deprecātes. Quibus uero preco/ niis qua ue laudatione celebrari merētur illi ueteres Romani: qui/ bus nulli unq̄ nec sanctiores nec bonis exemplis ditiores extite/ runt. qui celibes puniebant mulctam irrogare soliti si quis uxorē ducere renuisset. Talesq3 subinde censoria nota afficiebantur. Qua quidem in re mihi uidentur lycurgi et Platonis leges utpote diuinitus conditas esse imitati. quae iubent eos omnis dedecore af ficiendos esse pecuniaq3 mulctandos qui rei uxoriae non fuerint opati. Nāq3 e Scitis lycurgi arcebātur celibes ab inspectione ludo rum gymnicorum: et honore illo priuabantur: quo iuuenes pro/ sequi seniores consueuerunt. et illud in dercyllida a iuuene sparta/ no dictum nemo non probat. qui assurgere illi noluit q̄q̄ impatori nō improbo neq3 cedere subsellio: uerbum illud promens dignū memoratu. Ideo tibi non assurgo quoniam neq3 tu filium qui mi/ hi cederet genuisti. Platonicae uero leges tempus coniugale pre/ scribētes mulctam dicunt illi: qui a. xxx. etatis anno usq3 ad trige simum quintum uxore ducenda supsederit. Aristoteles quoq3 cū preceptore Platone congruens precipit in politicis faeminas circi ter octauum decimum etatis annum nubere Mares uero circiter annum xxx sextum uxorem ducere debere. Hoc. n. tpe utrūq3 copulari uigētibus corporibus. Ceterū inter natiōes omnis Ro māi cōiugalia sacra reuerētissime coluerūt. et q̄plurimis cerimōiis ornamētisq3 honestāda atq3 đcorāda eē cēsuerūt. hic illę qnq3 facef ī nuptiis adhibebāt̄. quas ex spina alba cōfectas pueri p̄mi matri (miq3 gestabāt.

Cecrops inuenit coniugium

Scitis spartani

Quo numero haud dubie significabatur qnq; geminos uno mulieris puerperio pgigni posse: uel quod par núerus: q femineus est: et impar q masculus: simul copulati pgenerãt. Hinc aqua et ignis i nuptialibus sacris afferebãt. Quę duo eleméta uitá mortaliũ maxie cõtinét: ut uidelicet ostéderét: ita uirũ feminãq; disiũctos steriles esse ac infecũdos sicuti sine calore humor sine humore calor nihil gignere possunt: cõiũctos uero uim habere generatiõis aptissimam. Hinc nubentes colus compta et fusus cum stamine comitabatur. quae res plane demonstrabat uxorem in domo maritali lanificium exercere debere. unde et Thalasii nomen: quod lanificiũ significare autumant eruditi usurpabatur in nuptiis. Quid in presentia memorem quéadmodum nouae nuptae domum mariti ingredientes adipe suillo siue ut Masurius inqt lupino postes perungebant: ex quo uxores denominate creduntur. Longum sane foret si causas rerum omnium nuptialium singillatim recéscere uellemus. Quo circa prudens preteribo cur limen maritale nouae nuptae pedibus non tangebant: cur flameo luteo caput obnubebant. Cur cingulo nodo herculaneo uincto cingebantur: quod mox in cubiculo maritus dissoluebat. illud pretereundum nó est farreum nouęnupte preferri solitum propterea quod nihil religiosius erat uniculo confarreationis: quae solis ut inquit Boetius Põtificibus cõueniebat. Vnde et matrimonia farracea a comunicatione farris nuncuparunt. Quanta ueneratione conubia romani psequerent' hinc maxime dignoscitur. quod cõplures deos nuptialibus pagé dis preesse uoluerunt. Nam deus iugatinus nominatus inuocabatur: quando sponsus se se spõse coniungebat: Iugumq; pariter maritale subibant. Domiducus adhibebatur quando ad mariti domum noua nupta ducebatur: Cui cumerum quod nuptiale uas é preferri mos erat. Deam uera Manturnam adorabant. Vt.s.cum uiro uxor iugiter maneret. Quod si rixe iurgiaq; cõiugalia aliquãdo intercesissent: in sacello deae uiriplacae reconciliabantur. Deãq; uirginensem idcirco uenerabãtur ¶Vt uirgini zona illa soluere tur: de qua est illud Catullianum

¶Quod zonam soluit diu ligatam.

¶Quin etiam Iunonem cognomento cinxiam atq; unxiam: Deũm ¶Subigũ: Deam premam atq; partũdã aliaq; nũia cõplușcula i cõ

Thalasium

Nomina deorum nuptialium

iugalibus facris adhibuerunt: Adeo matrimonium facrofanctum atq; uenerabile apud illos erat ut id non fub uno deo tutelari fed fub plurimis tutandum cuftodiendumq; céferent. Preterea eos q in maritorum ordine numerabātur honoratiores his qui uitam ce libé degebant effe uoluerūt. Et olim Q. Metellus numidicus i cé fura. p. romanū hortatus é ad uxores ducédas cā liberorū creādo rum luculenta quadam oratione: quam dein Augustus Cefar cū et ipfe de maritandis ordinibus ageret et ad matrimonia capeffen da quirites hortaretur commodiffime ufurpauit. et mediuffidius fi uerum uolumus confiteri adiutorium uxoris uiro neceffarium eft. Nam quéadmodum uir foris et fub dio negociatur comparatq; laboré ac uigilantia facultates quę tectis recondant: ita mulier ref paratas cuftodit et illa omnia curiofe conficit quae domi debeant adminiftrari. Sic alterius opa a natura comparata eft ad exercita tionem forenfem et extraneam: alterius ad domefticam diligétiā. Preterea quid dulcius quid iucundius effe poteft patrifamilias in tra penates domefticos fe recipienti: q̄ habere matremfamilias cu ius tutele cuncta domeftica negocia credat. cum qua curas partiat cui cogitationes intimas cui paruos liberos tradat: quae marito iu gi exercitatione fatigato fit requies atq; fomentum. Et cum nihil in domo maritali diuiduum confpici debeat in comune ambo con fpirant contubernio dulciffimo pfruentes. Merito igitur uas ele ctionis Tuba euangelii et fanctarum fcripturarum armarium apo ftolus Paulus nuptias uocat honorabiles et cubile immaculatū. Merito honorabiles a nobis hodierne nuptie appellari poffunt: cū fponfus et fponfa honoratiffimi confpiciantur. cum ambo fplédi do genere clarisq; natalibus orti fint. Quis enim nefcit familiā pirouanorum in hac urbe effe uetuftiffimam generofiffimamq; utpote quae olim rebus potita effe dicatur: quam nó pauci i ftudiis ingenuarum artium et potiffimum medicine illuftrauerūt. In qua nó folum littere et difcipline liberales fed religio et cerimonie flo ruerunt: Cum ex hac iampridem gente prodierit Vir fanctitate ui tę clarus Diuus Galdinus: cuius nomen et fanctitudo apud Me diolanenfes eft uenerabilis. Verum hac tempeftate genus pirouą norum illuftratur ornatq; uiro ornatiffimo Gabriele. Cuius Ne ogami hoc eft noui fponfi nuptias hodierno die nuptiali oratione

psequimur. est enim hic multiiugis disciplinis decoratus, astrologie peritissimus philosophiae consultissimus et in primis medicine scientissimus: quae uel singule ingenue artes quemuis hominem possent illustrare. Astrologia enim ab rerũ terrenarum cõtemplatu mentes nostras euocat ad spectanda celestia ad cursus siderũ statos pẽsitandos: ad superas sedes noscitandas. hec efficit ut homines parum a diis distare uideantur. Philosophia quae mater artium appellatur dux est uite mortalium. animorũ morbis medetur: rerum causas solerter inquirit et diuinae maiestatis archana rimatur quod felicissimum existimat Mãtuanus Vates. Medicina uero qua nulla ars fructuosior esse fertur salutẽ deploratis restituit: morbos expellit: afflicta recreat: languentia corroborat et cũ morte ipsa subinde colluctatur. has tantas tãq₃ preclaras nuperi sponsi uirtutes exornãt suauissimi mores summa comitas dexeritas affabilitas: quae res illum haud dubie fecerunt apud mediolanenses omnis fauorabilem: apud illustrissimos principes gratiosum. in summã carus est omnibus inuisus nemini omnium beniuolentiam genuina quadam probitate demeretur. Cuius consobrinum esse non penitet magnificum ac circũspectissimum uirum bartholomeum chalcum: de cuius eximiis dotibus ac probatissimis moribus abunde iudicauerunt illustrissimi principes mediolanenses: qui eum archigrammateum hoc est principem scribarum ex omnibus unũ delegerunt quem omnium archanorum participem ac consiliariũ esse uoluerunt. sed hec obiter pauca de multis. Ceterum queadmodũ sponsi familia generosa est ita sponse genus illustre et peruetustũ esse creditur In quo multi in toga multi in re militari excellentes extiterũt: qui suis ipsi uirtutibus apud uos cognitissimi sunt ita ut nostra laudatione non egeant. Ipsa uero sponsa omnibus quecũq₃ in matronam cadunt dotibus predita Familiae est ornamento. Ingenui mores Matronalisq₃ uenustas feminam condecorant. Et cũ quatuor sint quae i spõsis q̃rãtur forma. pbitas. nobilitas. dos: hec formosa hec proba hec nobilis hec dotata est. q̃uis ipsa non illam sibi dotem ducat esse que dos dicitur: Sed pudiciciam et pudorem et sedatum cupidinem. Deum metum. parentum amorem et cognatum concordiam. Qualis dos probatur et expetit in primis ab Alcumena plautina. Deniq₃ ut semel finiam pbata probatissimo: modestã modestissimo: Laudata laudatissimo nubit: Quorum cõnubium sicuti compar est beneq₃ cõueniens

Quatuor in sponsis requiruntur

ita dii faxint sit felix faustum atq; fortunatum, ut diutissime uiuāt uitam concordissimam iucundissimamq;, et ut dulces natos susci/piāt: et ex natis dulcissimos nepotulos aspiciant: quorum lusibus oblectentur: quorum blandiciis refoueantur: quorum fortunis ac felicitatibus condecorentur. Sed iam tempus est ut formulam a maioribus institutam usurpemus: et uernacula lingua loquentes prefatione religiosa sponsum ac sponsam ita interrogemus.

¶Ad magnificum Minum Roscium Senatorem bononi/ensem Philippi Beroaldi bononiensis epistola

IObanes boccatius homo in ligua uernacula disertissimus centum fabulosas historias stilo elegātissimo composuit: ex quibus duas nos potissimū excerpsi/mus: easq; in latinum sermonem nuper exercendi ingenii causa transtulimus. Nam quemadmodum maiores nostri ex greco in latinum et ex latino uertere in grecum optimum esse iudicabant id quod in primis. L. Crassus et. M. Cicero factitasse traduntur: Ita nobis conducibile uisum est ex uer/naculo uulgatoq; sermone aliquid Mythicon historiconq; cōuertere in romanā linguā: ex qua conuersione ingenium mediussidius uegetatur, eloquutio expolitur. Supellex uerborum optimorū copiosissima comparatur. In hac autem interpretatione fateor me nō ubiq; uerbum e uerbo sed sensum expressisse de sensu. quedā pre/termisisse. nonnulla addidisse. Eatenus ut decorem in translatione pro uirili parte cōseruaremus. Et hoc fecimus sequuti Oratii preceptum ita precipientis in arte poetica. Nec uerbum uerbo cura/bis reddere fidus interpres. quod etiam faciendum docet Diuus Hieronimus scribens de optimo genere interpretandi. Accipe ergo Vir prastantissime et in studiis humanitatis litterisq; nostris politissime opusculum a Philippo tuo concinnatum. De alieno effigiatum. de alieno nostrum: quod legas quaeso cum fueris ocio sus cum animū a senatoriis muneribus publicisq; negociis pau/lisper recreare decreueris: cum te in bibliothecam tuam quae te singulari eruditione decorauit: recondideris. Tunc. n. animus exuendus est curis grauioribus: demulcēdus litteris amenioribus et refouendus uoluptatibus hilarioribus. Tunc hasce nugas pote/ris in manus summere: poteris inspicere: et tuo polito limatoq; iudicio pensitare Nunquid ad flosculos Boccatii in suo genuinoq; sermone prenitentes aspirare potuerint nostra istec latina inter

pretamenta: Quae tibi peculiariter dicaui. Propterea q̄ ueri amo ris uereq3 amiciciae testimonia sunt locupletissima. quicquid id ē boni consule et me uti soles ama.

Quo tempore octauius Caesar nundum cognominatus Augustus in triumuiratu romanum regebat imperium Fuit rome. p. Q. fuluius homo patricius ac nobilis qui filium nomine Titū fuluium iuuenem singulari ingenio preditum athenas misit ut philosophiae studiis erudiret: eūq3 etiam atq3 etiam commēdauit chremeti uiro nobili amico uetustissimo: qui Titum hospitio suscipiens uoluit ut in contubernio filii Gisipi familiariter educaretur: et utrunq3 Aristipo id temporis philosopho illustrissimo tradidit erudiendum: ut hisdem pariter doctrinis imbuerentur. Cū itaq3 ambo iuuenes uitam degerent comunem : tanta similitudo morum repente apparuit ut summa germanitas summaq3 beniuolentia inter ipsos coaluerit. adeo ut uix morte potuerit dissociari. simul ambo philosophię studiis incumbere. simul ambo ad fastigium diuini dogmatis ascendere. ambo excellentissimi ingenii dotibus pares existere. qui talem uitam duxere circiter trienium maxima cum uoluptate chremetis. is utrunq3 pio amore ꝓsequēs nec in filium q̄ in Titum propensior cum iam esset senio cōfectꝰ e uita migrauit: Cuius obitū tanq̄ comunis parētis Titus atq3 Gisipus peraeque defleuerūt et pari lamentatione prosequuti sunt. adeo ut nec ipsius chremetis familiares ac cognati satis dignoscere possent uter eorum iuuenum magis consolandus foret. post aliquot menses amici necessarii q3 Gisipi hominē conueniūt et ad uxorem ducendam pariter hortantur puellā se repisse dictitantes Ciuem atticam incredibili formositate conspicuam et generosissima gente procreatā: Cui sophroniae nomen erat: et id temporis Quintum decimum agebat aetatis annum. horum uotis gisippus utpote iuuenili ardore calescens libēter annuit. Iamq3 appetebat tempus nuptiarum. Cum sponsus una cum Tito ad sponsam uisendam proficiscitur: iam ambo intra edes sponsae penetrauerant Iam inter gisippum sophroniamq3 facetissimi sermones sereban tur: Cum Titus quasi elegans spectator femineae formositatis ad

hibitus cępit curiosis oculis cuncta perspicere et singula Sophro niae membra callenter pensitare: quae cum mirandum in modum tota cóplacuisset ipse secum illam speciosissimae puellae uenustaté illud decus: illam exuperantissimam pulchritudinem subinde me moria repetens tanto amoris incendio cępit estuare: q̃to nullus pri scis temporibus amator cóflagrauerat. cum itaq3 domum repedas sent: Titus intra cubiculum solus super Sophronia cogitare. So phroniam intueri. sophroniae nomen identidem nominare Tanto magis ardescens q̃to magis in ea cogitatione uersabatur: Tandem post multiplices curas crebraq3 suspiria ita secum lamentari exor/ sus est. Heu te miserum. heu erumnosam uitam tuam Tite. Vbi animus ubi amor. ubi spes tuae collocantur? nonne uides nonne sentis hanc tibi uirginem in ea ueneratione esse habendam: qua so rorem? Hoc exigit munificentia et benignitas in te a chremete col lata. hoc exposcit fida uetusq3 amicicia. quae tibi cũ gisippo est hu iusce adolescentulae sponso. Quid igitur cócupiscis? quo te a frau dulento cupidine precipitem trahi sinis? quo a spe blandiente? Re/ clude aliquando oculos animi: et temet ipsum infelix recognosce. obtempera rationi: et cohibe illicibilem appetitum. Moderare cu piditates insanas et aliorsum cogitationes tuas conuertito. princi/ piis obsta. et uince te ipsum dum tẽpus adest. dum datur occasio. Istud quod tu tantopere affectas: Turpe flagitiosum indecorum ẽ: Istud quod assequi moliris abste in primis fugiẽdum: Si id quod uera amicicia exposcit et quod te ipsum decet intueri uelis. Quid/ nã igit' tibi Tite factitãdũ est? amor is mediusfidius illicitus illau dabilisq3 relinquendus. alioquin inter fidos amicos perfidiosissi/ mus iudicabere. Dein cum sophroniae reminisceretur mutato cõ/ silio cuncta quae dixerat retexẽs sic secum solus sermocinabatur. Maiores sunt profecto uires legis cupdineae: maiorq3 potentia q̃ legum reliquarum. Leges cupidinis frangunt dissipantq3 non so/ lum leges amicicie: Verum quod maius est diuinas. Quotiens im pellẽte cupidine pater filiam adamauit: Frater sororem. Nouerca priuignum: Quae haud dubie sunt maiora portenta q̃ si amicus amici uxorem ardenter amet: id quod iam sexcenties factitatũ. huc adde q3 ego sum iuuenis: et iuuenta imprimis obnoxia est legibus cupidineis. Quod igitur amori placet mihi quoq3 placeat necesse

Leges cupidinis ma iores ceteris

honesta senioribus conuenivnt

est. honesta senioribus cõueniũt. Ego id uelle cogor: quod amor iubet. formositas huius uirguncule tanta est ut ab omnibus ama/ri mereatur. Et quis me merito poterit obiurgare? Si iuuenili eta te calescens tam decoram tam uenustam iuuenculam tãq; amabilẽ adamauero: Quae a me non propterea amatur: ꝙ Gisippo despõ/sata sit. immo eam amo libentius q; amarem si alteri denupsisset. In hoc fortuna obiurgari meretur Quae sophroniam amico meo Gisippo potius q̃ alteri habendam tradidit. Quod si puella ob in/cõparabilem formositatem meretur amari: sicut hercules meretur: debet ęquiore animo ferre gisippus: si resciuerit eam mihi esse po tissimum cordi: non alteri. hec et id genus multa secum Titus ipse uolutabat animo: qui nutabundus in partes uarias distrahebatur. Itaq; maximo curarum estu fluctuans nõ solum diem illũ nocteq; quae subsequuta est suspirando consumpsit: sed et alias cõpluscu las. adeo ut nec cibum caperet. nec somno indulgeret In lectuloq; pre nimia uirium imbecillitate decumberet. Gisippus ut pote qui Titum iampridem uiderat sollicitudinibus anxium et nũc eundẽ uidebat egrotantem: maximo dolore afficitur: omniq; adhibito stu dio ac diligentia nusq̃ ab ipsius latere discedens hominem sepissi/me cõsolatur. subinde causam exquirens et curarũ et egrotatiõis. Ceterũ Titus qui responsiones fallaciosas hactenus commentus fuerat ad gisippum astu decipiendum: Tandem suspirans ac lacry mabundus: Gisippe inquit si diis placuisset: mihi erat mors iãdu dum uita iucũdior cogitanti a fortuna me eo esse deductũ: ut mihi uirtutis meae periculum faciendum fuerit: quam appetitionibus dominantibus nõ sine maximo meo dedecore succubuisse cogno/sco. Itaq; prestolor mortẽ quae mihi sit futura suauior turpi uita atq; famosa. Iam enim tibi cuncta denarrabo. iam ex me pudibũ/do cuncta cognosces: Cum apud te nihil oculere: nihil dissimula re nec possim nec debeam: nec uelim. Et ab initio rerum exorsus detexit Scenam curarum suarum. Et quemadmodum secum ace rime contendissent hinc amor: illinc honestas: hinc dedecus. illinc decorum. et ut tandem animus undiq; uexatus imperioso amori succubuisset. Deniq; edisserit quemadmodum sophroniam effli/

ctim deperiret: asserens se amoris sordidissimi flagitiosissimiq; pe/nas morte luere constituisse. ad eamq; citissime se peruenturum. Hoc audito Gisippus paulisper hesitabundus utpote sophroniae cupitor: Dein secum ipse incuntanter decreuit uitam amici ante/ponendam esse uirgunculae: et lachrimis Titi oppido commotus ipse quoq; plorabundus sic infit. Tite nisi consolatione indigeres ego te apud te ipsum expostularem tanq̃ amiciciae nostrae preuaricatorem: qui tandiu tuos acerbissimos affectus mihi ignotos esse uoluisti. Quod si tibi istud inhonestum ac indecorum uidebatur. Scito inhonesta non secus q̃ honesta cum amico esse communicanda. Nam qui uerus amicus est q̃tum ex honestis amici rebus ca/pit uoluptatis tantum a flagitiosis ac turpibus amici animum ab/ducere conatur. Sed in presentiarum his posthabitis propiora di/scutiamus. Si tu sponsam meam sophroniam ardenter amas nihil equidem admiror: ualde admiraturus. si abs te secus fieret cognita puellae formositate et animi tui generositate perspecta: qui tanto est ad passiones amoris subeundas accõmodatior: q̃to res concu/pita fuerit excellentior. et q̃to aequius sophroniam amas tanto ini quius de fortuna conquereris Dum tibi uidetur eam abs te hone/stius amari potuisse si alteri potius q̃ mihi denupsisset. ¶ Verum si tu prudens ac circũspectus es: prout esse consueuisti: profecto co/gnoscere debes te plurimum debere fortunae: Quae sophroniam mihi q̃ alteri fouendam dare maluerit. Et enim quiuis alius mari/tus suorum potius q̃ tuorum amorum rationem habẽdam esse du xisset: Quod minime cadit in meos mores: Si me tam tibi: q̃ qui maxime sit: amicum esse credis. ¶ Cuius rei argumentum uel hoc sit ꝙ ego posteaq̃ sumus inter nos amicicia copulati nihil ha/buisse me memini quod non tibi quoq; cõmune foret. quin etiam hec res nisi in eum locum adducta esset: ut reuocari non posset: id in presentia quoq; facerem quod reliquis in rebus a me sem/per ante hac est factitatum. ¶ Sed cum Sophronia in ea sit adhuc apud me conditione ut tua effici possit: tua mediussidius per me efficietur: Cum non uideam in quo tu beniuolentiam meã debeas magnifacere nisi ego quoq; nouero tibi morẽgerere

inhonesta honesta cum amico [illegible]

gratificari in eo potiſſimum quod honeſte fieri poteſt: Nō infitior
Sophroniam mihi eſſe deſponſatam et a me uehementer amari. cu
ius nuptias cupidiſſime preſtolabar. ¶ Sed quoniā tu utpote me ip
ſo curioſior rem tam deſyderabilē incredibili deſyderio deſyderas:
Viuito letus et eſto ſecurus: propterea ꝙ ſophronia non mihi ſed
tibi nubet: et in meum thalamum tua futura coniunx deducetur.
Proin exuito curas: deſine triſtitudinem: et priſtina ualitudine re/
cuperata gaudibundus temetipſum conſolare: Et animo defecato
opperitor fructus amoris tui ſuauiſſimos lōge amore meo preſtā
tioris. Titus q̃tum uoluptatis capiebat ex hoc giſippi ſermone ple
no ſpei blandientis: tātum uerecundia afficiebatur oſtētante quo
maior erat Giſippi liberalitas: eo maiorem ſuam ipſius fore ad eā
uſurpādam ꝓcacitatem. Quā obrem cum lachrymas cohibere nō
poſſet ita reſpondit. Tua giſippe liberalis ingenuaq; amicicia ap/
tiſſime oſtendit: quid me quoq; in mea facere deceat. Itaq; hinc de
us auertat: Vt ego illam unq̃ abſte recipiam in uxorem: quam tibi
tanq̃ digniori fortuna conceſſit: Quae ſi nouiſſet hanc mihi cōue/
nire neq; tibi neq; alteri eam tradidiſſet. ¶ Vtere igitur letus ſorte
tua. Vtere fortunae dono meq; ſinito queſo inter iuges lacrymas
tabeſcere: quas mihi utpote homini tanta commoda non merenti
fortuna parauit: Quae mehercules lachrimae aut a me ſuperabun
tur: id quod erit tibi ꝑiucundum: aut me ſuꝑabunt: Et ego hoc gli
ſcente in dies cruciatu liberabor. Ad hec giſippus Tite inquit ſi
a beniuolentia noſtra tantum impetrare poſſum ut tu meae uolun
tati obſequaris et ſi ab eadem tibi perſuaderi poteſt: ut obſequi nō
nolis: hoc illud eſt in quo potiſſimum decreui ipſius amiciciae be
neficio uti: Et ſi precibus meis non reluctaberis: efficiam ut tu So
phronia potiaris: eamq; uim adhibebo qua in amici bonis uti debe
mus. Noui q̃te ſint cupidinis uires: qui non ſemel ſed ſaepiſſime
amātes ꝑduxit ad obitus miſerabiles. Et talibus te amoris pedicis
illaqueatum eſſe ſentio: ut neq; regredi poſſis: neq; lacrymas ulla
ratione cohibitas moderari. Tibi uero impatibiles cupidinis uredi
nes perferre nequeunti atq; ob id ipſum obeunti ſuperſtes plane
eſſe nolim teq; ociſſime ſubſequar: ¶ Quo circa et ſi nulla alia in/
ter nos cauſa eſſet mutuae beniuolentiae: Tamen cupio te uiuere
ut ipſe quoq; uiuam. Scitoq; uitā tuā uel ob hoc mihi eſſe iucūdiſ
ſimam. Igitur erit tua ſophronia cum haud facile aliam reperire

q̄as:quae tibi tantopę placitura sit: Et ego amorem meum nō sane difficulter in alteram transferens et tibi et mihi satiffecero: cui ne/gocio obeundo fortassis nō sic propensus forem: Si tam raro tan q̄ꝫ difficulter uxores reperirentur: q̄ raro q̄qꝫ difficulter amici ueri reperiuntur: Ideoqꝫ cum ego possim facillime uxorem alterā inuenire amicum uero alterum difficillime: Malo uxorem amitte/re q̄ amicum. Immo nec uxoris iacturam patiar si eam tibi conces/sero. sed ex bona in meliorem fortunam eam trāstulisse: neqꝫ ami cum perdidisse existimabor. Proin si quid apud te pollent preces meae te rogo quesoqꝫ ut hac egritudine deposita te meqꝫ simul cō soleris: Et optima spe fretus constituas eam capere uoluptatē quā Tuus feruētissimus amor exoptat. Titus partim pudore suffusus q̄ indecorum esse existimaret ut ipsi sophronia despōsaretur. par/tim stimulāte cupidine et hortamētis gisippi uigoratus sic loqtur. Nutabundus sum Gisippe et incertus utrum magis tuo an meo desyderio obsequar: utrum id facere debeam quod tibi tantope ro ganti placiturum esse confirmas. Et quoniā tua erga me benigni tas tanta est: ut meam exuperet uerecundiam: id efficiam quod ro gas: Tibiqꝫ sit exploratissimum me tibi non solum optatissimam sponsam: sed ipsam uitam acceptā referre. Dii faxint ut ego olim ptim in fortunis tuis amplificādis ptim in honoribus cumulādis possim tibi ostendere meam erga te beniuolentiam et fidem: et tu cognoscere queas q̄ mihi gratum fuerit hoc tuum in me singulare beneficium. in quo tu me ipso erga me ipsum misericordior extiti sti. Ad hec gisippus. Tite inquit ut hoc negocium adamussim[9] per agatur mihi ita agendum uidetur. Optime nosti queadmodū mihi sophronia post diutinas meorum necessariorum consultationes fu erit desponsata. Ideoqꝫ si nunc eam uxorem repudiauero perturba tio mehercules maxima et tumultus exorietur inter utriusqꝫ con/sanguineos: neqꝫ ego id magnifacerem si uel sic ipsa tibi uxor tra deretur. sed uereor ne si hoc pacto res agatur cognati eā alteri sta/tim despondeant: amboqꝫ puella cupita simus uiduati: Quo circa mihi uidetur: si modo tibi idem uideatur ut ego in id incumbam: quod iampridē inchoaui. hoc est ut sophroniam tāq̄ uxorem meā domum ducam et nuptias sponsali ritu conficiam. Tu dein furtim sicuti commodissime inter nos concinabimus: cū illa perinde ac uxore tua furtim concūbes. Mox ubi uisum fuerit tempestiuum

Factum fieri infectum non potest.

rem omnem patefaciemus Quod si a cognatis non improbabitur bene erit. sin minus tu tamen uoluptati tuae satisfeceris. Et cum id quod factum est fieri infectū nō possit necessum erit ut illi uelint nolint rem ipsam approbare cogantur Placuit Tito tale commen/tum. Quapropter Gisippus Sophroniam perinde ac cōiugem suā domum ducit iam Tito incolumi et ex egrotatiōe confirmato: Ce lebratisq3 nuptiis cū iam aduesperauisset Matronae paranymphae nouam nuptam in thoro geniali collocantes cubiculo propere fa/cessunt. Erat thalamus Titi cum Gisippi thalamo coniunctus et aditus inter utrunq3 erat peruius. Itaq3 Gisippus luminibus dis/simulanter extinctis clanculum Titum adit: eumq3 admonet ut cum uxore sua cubitum eat. Quo audito Titus pudore suffusus uoluit ab incepto desistere. Sed Gisippus qui non minus re q̄ uer bis propensus erat ad expléda Titi desyderia post diutinam disce/ptationem tandem hominem intra cubiculum ingredi cogit: qui cum primum lectum genialem conscendisset. nouā nuptam fami/liariter interrogat: an ipsius uxor esse uelit. puella existimás illum esse Gisippum. se uelle respondet. Tunc Titus Sophroniae digi/to annulum pronubum induit faberrime factum ac luculentum. Eamq3 his uerbis affatur. et ego uolo tuus esse maritus. Inde cum ueneri coniugali ambo operarentur incredibili uoluptate affieiun tur: Neq3 unq̄ Sophronia satis dispicere potuit nō Gisippum esse sed Titum qui secum singulis noctibus concūberet. Cum hoc pa cto procederet Titi Sophroniaeq3 coniugium: moritur Rome pu/blius Titi pater. Extemploq3 ad illum litterae afferuntur: quibus admonetur ut sine cūctatiōe Romam remigraret ad res suas omés componédas. Quo accepto destinat Titus secum ducere Sophro niam Remq3 cum Gisippo communicat. Hoc autem non facile nec satis commode fieri poterat. nisi Sophroniae prius rem omnē detexisset. Quapropter illam in cubiculum introductam de rebus omnibus prout transacte fuissent ambo commonefaciunt: Validis simisq3 argumentis Titus cuncta confirmat. ¶ Tunc Sophronia cum toruo obtutu utrunq3 conspiceret paulum indignabunda pro rupit in lachrymas et ubertim flens dolū in se Gisippi detestatur. Et mox nullo super hac re emisso uerbo domum paternam repe/tens parentibus cuncta denarrat: Et quéadmodum ipsi ambo frau de Gisippi fuerint circunuenti. seq3 non Gisippi: ut opinabantur sed Titi coniugem esse. Hoc patri acerbum indignum contume

liosũ uideri. ipse cũ suis Gisippiq3 affinibus sup hac re dolẽter cõ/
queri. Hinc contentiones rixeq3 inter utrosq3 non modice fieri. in
uisus erat iam Gisippus non solum sophroniae necẽssariis: sed ẽt
suis. oẽs asserere eũ nõ solũ rephẽsiõe sed atroci punitõe eẽ dignis
simum. Gisippus rem se honestissimam fecisse cõtendere: ob quã
Sophroniae consanguinei sibi gratas gratias meminisse deberẽt:
cum illa meliori generosioriq3 nupsisset. Titus hec oia intelligens
maxima anxietate afficiebatur. Idem cognoscebat morem peculia
rem esse grecorum ut tantisper uociferationibus minisq3 conten/
dãt. Donec aliqui reperiantur qui fidenter ac uiriliter cõgrediãť.
Tunc non solum illos meticulosos sed uilissimos inertissimosq3
existere. Itaq3 existimãs illorũ cõtumelias atq3 cõuitia nõ ulterius
esse tolerãda. aio romano preditus et prudẽtia attica decoratus co/
gnatos Gisippi atq3 sophroniae in unũ oẽs cõuocat. Quo in cetu
ipse solo Gisippo comitatus ita disseruit. Opinãtur cõplures philo
sophi oẽs oium mortaliũ actiões deorũ immortaliũ ꝓuidẽtia fieri
atq3 gubernari. Ideoq3 affirmãt qcqd a nobis fiat id oẽ fato et ne/
cessitate fieri. Alii uero autũmãt hãc necessitatẽ fato esse attribuẽ/
dam. Quae philosophorũ opiniões si diligenter pẽsitate fuerint: sa
tis apte demõstrabiť eos prudẽtiores diis imortalibus uideri uelle
q uolũt illa refellere: quae neq3 corrigi possũt neq3 mutari. Enim
uero credere debemus ab ipsis diis optima ratiõe errore nullo nos
nostraq3 regi ac gubernari. Est. n. mediusfidius stulta ac belluina
temeritas uelle reprehẽdere deorum opatiões. Et arctissimis illi ca
tenis uinciendi plane sunt: qui impudẽtissima ꝓcacitate ad fata de
orũ criminãda ꝑcipitãter ruũt: inter quos sicut ego sẽtio uos estis
annumerãdi: si uera sũt illa quę audio uos iãpdẽ dixisse et quoti/
die dictitare. Culpatis. n. uehementissime q sophronia mihi nup/
serit: quã uos gisippo despõderatis. Enim uero cõsiderãdũ uobis
fuit et curiosissime pẽsitãdũ: quẽamodum fata a principio cõstitue
rant: Vt sophronia nõ gisippo sed mihi in matrimoniũ collocareť
sicut ipsa res in presẽtia aptissime ostẽdit. ¶ Ceterum quia mul/
tis anceps et difficilimũ uideť loq de diuina ꝓuidẽtia asserẽtibus
deos nullã agere curam rerũ humanarũ: mihi placet descẽdere ad
hoium cõsultatiões. Vnde sup his rebus sermocinaturus duo effi/
ciã necesse ẽ moribus meis minime congruẽtia. Vnũ ẽ ut me ipe
laudẽ et ostẽtem: Alterũ ut alios uituperatiõe cõsecter. Verũ id fa

ciã modestissime hoc ẽ quatẽus cã ĩpa exigere uidebit' neq3 digitũ ut dicitur trãsuersum ab ipsa ueritate discedam. Vestrae contume liae furore magis q̃ ratione stimulatae atrocissimis criminatiõibus uituperant lacerant insectant'q3 Gisippum: Propterea q eam mihi uxorem suopte consilio tradidit: quam uos illi uestra sententia cõ cesseratis. In qua re ego existimo Gisippum laudandum: idq3 plu ribus argumentis confirmabimus. Primo fecit gisippus id quod amicum pro amicissimo facere decet: Dein ipsius factum pruden tius consultiusq3 q̃ uestrũ iudicamus. Mitto in presenti enarrare quod sanctissimae leges amiciciae precipiant. quod moneant ab amico in amici causa esse factitandum. hoc solum dixisse conten tus sum q uinculum amiciciae arctius ualidiusq3 humanos aĩos connectit: q̃ ius cõsanguinitatis: quoniam amicos eos habemus: quos ipsi deligimus: Affines uero et necessarios fortuna et casus assignat. proinde nemo uestrum debet admirari si Gisippus qui mihi est intima familiaritate copulatus pluris fecit uitã meã q̃ ue stram omnium beniuolentiam. ¶ Sed iam secundum argumentũ explicemus quo demonstrandum est Gisippum uobis fuisse pru dentiorem: Cum de deorum prouidentia uos ut mihi uidetur nihil prorsus intelligatis et multo minus calleatis quid efficere possit amicicia. Dicimus itaq3 q uestra consideratio. uestra solertia. ue strũq3 consilium desponderant Sophroniam Gisippo: qui et iuue nis est et philosophus. At gisippus eam tradidit mihi iuueni pĩter et philosopho. Vos eam uxorem dedistis homini attico. Gisippus homini romano. Vos sponso generoso. Gisippus generosissimo. Vos diuiti. Gisippus ditissimo. Vos iuueni Sophroniam despon distis illam non solum non amanti sed pene fastidienti. Gisippus iuueni qui eam supra suas fortunas omnes amabat. Quae illi erat ipsa uita iucundior: Quod autem uerissima sint cuncta quae dici mus: q q gisippi factum magis sit laudabile: q̃ id quod uos facti tastis: Singula singillatim pensitetur. Me iuuenem esse et philoso phum sicut ipse gisippus est: habitudo mea et studium sine longa sermocinatione ostendere possunt. Eadem est mea et gisippi etas. In studiis litterarũ ambo pari semper gradu pariq3 uoluntate p fecimus. hoc uero inficiari nec uolo nec possũ. illũ atheniẽsẽ me ẽe romanũ. q si de patriç nobilitate et gloria disputãdũ ẽ: dicã libe rç ciuitatis me ẽe ciuẽ: gisipi uero patriã ẽe uectigalẽ ac stipẽdiariã

Affines fortuna assignat

dicam me in ea natum esse urbe: Quae toti terrarum orbi domine tur: illum in ea: Quae patriae meae obsequatur. Dicam illius ur bis me esse alūnum: Quae armis imperio et studiis litterarum sit florentissima: Cum gisippi patria solis litteris cēseatur. Preterea q̄uis uos hic me scholasticum esse despectissimū sordidissimumq; existimetis, non sum propterea generatus ex fece populari Imaq; plebecula. Edes meae in urbe roma illustrissimę refertissimeq; sūt uetustissimis maiorum meorum imaginibus. Et annales maximi scatent titulis triumphorum. quos proaui mei egerūt in capitoliū: neq; in presentiarum gloria nostri nominis extincta languescit. sed in dies magis magisq; iuuenescit. Omitto pre pudore enume rare diuitias meas luculentas. Cum aīo meo infixum sit honestā paupertatem uetus esse copiosumq; patrimonium nobilium ciuiū Romanorum. q̄, si paupertas apud uulgus ignobile ꝓbrosa iudi catur: si diuitiae in honore ac precio habentur: Ego possideo opes amplissimas utpote fortune alumnus. Non me preterit uobis affi nem charum fuisse et esse debuisse gisippum. sed non ego minus uobis charus esse debeo: si cogitaueritis romae me uestrum futu rum hospitem frugi ac diligentem. et in rebus tā publicis q̄ priua tis optimum strenuissimumq; patronum. Quis igitur posthabito appetitu et adhibita ratione Consilia uestra gisippi mei consiliis anteponet? ꝓfecto nullus. ¶ Est ergo sophronia bene nupta Tito Quintio fuluio nobilissimo antiquissimo locupletissimo ciui Ro mano gisippiq; amicissimo: Quapp quisquis ob id dolet atq; inge miscit: non id facit quod eum facere aequum est: et quid faciat ne scit. Erunt fortasse nonnulli qui dicent sophroniam non tantū ob id indignari. q̄ Titi sit uxor effecta. q̄tum dolere ac lamentari sup fraude ac dolo: quo maritum Titum sortita sit. q̄ clanculum et fur tim nullo amicorum conscio. omnibus consanguineis ignoranti bus Tito denupserit. Atqui hoc neq; mirandum est: neq; nouum inauditumq; cōtigit. Pretermitto illas quae inuitissimis patribus ac reluctantibus maritos sibi ipsae repererunt: Pretereo eas quae amatores suos sequutę larem familiarem ac ipsos parētes deserue rūt: et ante cōcubine fuere q̄ nupte. Pretermitto illas quoq;: quae prius pregnatione et fetu q̄ uerbo et ore Matrimonia sua impudi ca detexerunt. In quibus necesitate id euenit: quod in sophronia

Paupertas patrimo nium romanorum

nõ accidit. Immo ordine et ritu nuptiali solerter et sancte eam Tito Gisippus uxorem in legitimum matrimoniũ collocauit. Scio nonnullos futuros: qui querantur gisippum maritasse Sophroniã Id quod ad ipsum minime pertinebat. Stultae ꝑfecto tales sũt cõquestiones atq; femineae: et a nulla prudentia prouenientes. Nõne hoc tpe fortuna utitur uariis nouisq; consiliis? nõ ne instrumẽtis multiplicibus res deducit ad exitus constitutos? Quid ad me si sutor potius q̃ philosophus: negocium meum optime cõfecerit. idq; uel clam uel palam factitauerit. dummodo finis sit ipse probãdus? meũ est opus prouidere: ne deinceps sutor: maxime si imprudens est: possit meis se rebus ingerere. sed pro eo quod fecit gratias illi agere debeo. Similiter si gisippus sophroniam mihi despõsauit uobis nesciẽtibus. stultitia supuacanea est ob id cõqueri et idignari quod conducibiliter factum est. Si diffiditis gisippi prudentiae: Imposterum prouidete ne ipse eandem amplius maritandi habeat facultatem. Et pro eo quod fecit. homini gratias agite. Ceterum hoc i pmis scire debetis me neq; p fraudes neq; p uaframẽta uoluisse afficere ignominia ac nota nobilitatẽ ac generositatem uestre familiae. Nam q̃uis Sophroniam furtim ac dissimulanter uxorem acceperim attamen non sicut raptor eã uiolaui: neq; sicut hostis impudice habui et contumeliose: neq; affinitatem uestram habui despicatui. Verum cum ego sophroniae exupanti formositate inflammatus estuarem uideremq; me nequaquã illius cõnubio posse potiri si eã a uobis prout fieri solet depoposcissẽ: Propterea q uos timuissetis: ne a me romano romã deportaretur illa: Quae a uobis mirandum in modum diligebatur? Vsus sum fateor: arte clandestina: Quae nunc uobis facta est manifestaria: Effeciq; ut gisippus meo nomine nuptias cõficeret. quas suo facere renuebat. Preterea q̃uis ego efflictim sophroniam deperirem: non tamen ut amator: sed ut legitimus coniunx suos optatissimos amplexus cõcupiui. Etenim ipsa locupletissimum exhibere potest testimoniũ: non prius cum ea me concubuisse: q̃ uerbis solitis atq; conceptis: et annuli arabone legitima mihi uxor efficeretur. Cum eam interrogauerim: an mihi nubere uellet. et ipsa se nõ nolle respõderit. Quod si deceptam esse se existimat: non sum ego coarguẽdus: sed ipsa obiurganda: Quae quisnam ego forem querere supersederit.

hoc ergo ut semel finiam: Est illud atrox delictum: hoc est illud ma
ximum flagitium: hec est illa capitalis fraus: quam ego amore ta
bescens una cum gisippo commētus sum .ut.s. sophronia clancu
lum atq; secreto ignara nuberet Tito quintio: ob hoc gisippum ob
iurgationibus incessitis: gisippo insidias paratis. gisippo minitami
ni. Quid amplius queso faceretis: Si eā homini rustico: si ser
uo. si nequissimo tradidissete? Quae catenae q̄ carcer: quod patibu
lum sufficerent ad gisippum puniendum: sed iam hec missa facia
mus. Venit tempus quod a me nondum expectabatur. Videlicet
ut pater meus moreretur Propter cuius obitum mihi necessum est
romam remigrare. Quo circa cum mihi in animo sit sophroniam
in patriam mecum ducere uelle: Vobiscum ea communicaui quae
alioquin adhuc occuluissem. si prudentes eritis: hoc animo equissi
mo feretis. Nam si uos fallere: aut contumelia afficere uoluissē:
poteram sophroniam uobis illusam ludificatamq; relinquere. Sed
hoc dii prohibeant ut in romano spiritu tanta labes tātaq; nequitia
queat hospitari. Erit igitur mea sophronia partim propter uolunta
tem deorum et auctoritatem legum humanarum. partim propter
laudabilem gisippi mei solertiam et mei ipsius astutiā amatoriā.
Ceterum qui uosmet ipsos diis hominibusq; sapientiores esse cē
setis: hoc omne negocium uituperationi ac probro insipienter da
re uidemini. Idq; duabus potissimum de causis. quarum una hec
est: q̄ sophroniam mihi eripiētes nulla probabili ratione polletis.
Altera q̄ gisippum perinde ac inimicū habetis. Cui haud imme
rito uos omnes estis obnoxii: qua in re quanta sit uestra insipien
tia: q̄taq; temeritas nolo in presentiarum enarrare copiosius. Ve
rum uos tanq̄ amicos amicus amice moneo et hortor: ut omnes in
dignationum turbellas deponatis: ut omnis iracundia abiiciatur:
omnia conuitia aboleantur: Et mihi sophronia restituatur: Vt ego
gaudibundus uobisq; affinis non inuisus hinc possim in patriam
repedare ubi uiuam uobis semper deditus et mācipatus. Nam qđ
a me factum est id infectum nullo pacto fieri potest siue uobis gra
tum futurum sit siue ingratissimum. Quod si uotis meis refragra
ri destinaueritis: ego uobis eripiam gisippum: et si romam unquā
appulero illam mediusfidius uobis inuitissimis recuperabo: Quę
uxor mea legitima est. Et inimicicias uobiscum truculentissimas

xercens uobis planum faciam q̄ ſint uehemétes animorum roma/
norú idignatiões. Poſtq̄ longa ſatis et luculéta oratióe Titus po
rauit ex ſubſellio ſurgens uultū triſtiſſimo et fronte corrugata gi
ſippi manum apprendit. Et cunctos illos ſe paruifacere ſimulans
quaſſanti capite minitabundus inde faceſſit. Illi uero: qui intus cō
morabantur partim argumentis Titi prouocati ad affinitatem ami
ciciamq; ipſius ineundam. partim nouiſſimis illius uerbis paucefa
cti in ter ſe conſtituerunt utilius fore et conducibilius Titum reci
pere affinem Cum giſippus affinitaté recuſauerit: q̄ giſippū ami/
cum perdidiſſe: et titum inimicum comparaſſe. q̄obrem ſimul oés
egredientes Titum conueniunt. ſeq; nonnolle demonſtrant ut ſo/
phronia ipſi in matrimonium collocetur: et illius affinitaté ſe plu/
rimi facere oſtendunt. Giſippum aūt ut amicum optimū comple/
ctuntur: Et cum feſtiuitati atq; letitiae: Qualia affines decent: ge/
nialiter indulſiſſent: inde diſceſſerunt: Sophroniam Tito remitté
tes: Quae ut prudentiſſimam matronam decebat: Cóuerſa in uir
tutem: ut dici ſolet neceſſitate omnem extemplo amoré quo giſip/
pum proſequebatur: tranſſudit in Titum. et cum eo romá profecta
eſt ubi honorificétiſſime a Titi neceſſariis familiaribusq; accipiū
tur. Interea Giſippus athenis relictus fere ab omnibus floccipé/
debatur: qui intra breuiſſimum tempus ꝑpter ciuiles aliquot con
trouerſias in egeſtatem atq; calamitatem delapſus. et mox athenis
exterminatus in exilium ſempiternū relegatur. Vbi egeſtoſus Vi
tam erumnoſiſſimam agens tandem romam commigrauit. hoc cō
ſilio ut Titi benignitatem experiretur. Cognitoq; eum eſſe ſup/
ſtitem et apud romanos omnes gratioſum ac fauorabilem: ad edes
eius accedit. Quae haud dubie erant magnificétiſſimę: et ante ue
ſtibulum conſiſtens quoad Titus domum rediret preſtolatur. Iá
redierat e foro Titus. Iam domum ingreditur. ſed cum giſippus
nó audet affari memor illius: qua uexabatur calamitatis. nauiter
tamen operam dat ut a tito uiſatur: et recognitus introducatur.
Ceterū Titus introgreſſus haud quaq̄ giſippū recognouit utpo/
te Squalidum ſcutum atq; pannoſum. Quapp Giſippus cum exi
ſtimaret ſe a Tito fuiſſe recognitum et propter ſordes reiectum:
memor priſtini beneficii quod in Titum ipſe contulerat: Indigna
būdus rebusq; deploratis inde diſcedit. Et cum iam aduesꝑaſceret

esuritione confectus pecunia defectus mortis cupidus ad locum ur bis romae incultum desolatumq̄ peruenit: Vbi tenebricosam spe / luncam ingreditur illic eam noctem quieturus: Ibiq̄ humi cubās iugibus fletibus debilitatus Tandem somno succumbit. Forte ad hunc specū nocte intempesta aduentant fures duo cū preda: quā ea nocte compilauerant. Exortaq̄ inter eos nocturna rixa: alter qui ualentior erat infirmiorē alterum trucidat: hoc sentiens uidensq̄ Gisippus existimauit se uiam ad mortem optatissimam facillime reperisse: neq̄ opus esse ut sibimet necem gladio manu sua consci sceret: Illicq̄ se tātisper continuit: Donec familia pretoris eo reco gnita peruenit: a qua Gisippus tanq̄ reus homicidii uincitur inie ctisq̄ catenis furenter abducitur: qui cum in questione de rebus singulis interrogaretur: haud cūctanter se homicidam esse confes / sus est. Quam obrem pretor: Cui. M. Varroni nomen erat iussit ut ex more romano in crucem tolleretur. Forte id hore uenerat Ti tus ad pretorium tribunal: qui curiosissime contemplans eundem nati faciem tanq̄ noscitabundus ad hominem propius accedit: ad / miratusq̄ erumnosam hominis amicissimi fortunam Cum uehe / mentissime cuperet Gisippo periclitanti opitulari. nec ullam ra / tionem ipsius saluti accommodatam uideret: Tale commen / tum comminiscit. Accedit proxime ad sellam pretoris et uoce contētissima clamitans ait. Marce Varro iube infortunatū hoiem reuocari quem tu morti adiudicasti. Est. n. insons et huius homici dii penitus expers. Ego satis superq̄ satis deos immortales offēdi illum iugulando: quem ministri tui matutino iugulatum reperūt: nec aequum sane est ut maiori nūc iniuria deos afficiam pmittens hominem innocentem trucidari. Varro uehemēter admiratus ma / ximo dolore affectus est q̄ Titi uerba ab omnibus palatinis exce / pta fuissent: qui cum nō posset habita honoris sui ratione discede re ab eo quod leges ac iura precipiunt: Iubet Gisippum iam in or ci familia numeratū reuocari: Et coram Tito. quid tu inquit tam stultus eras ut sine ullis tormentis te id fecisse fatereris quod nusq̄ ppetraueras: maxime cū talis causa foret capitalis: dicebas te illū esse qui proxima nocte feceras homicidium. Ecce Titus adest qui ultro fatetur se esse paricidam asserens illum non abste sed a se ip so fuisse peremptum. Gisippus curiose prospectans Titum reco /

gnoscit et facile intelligit istud a Tito fieri salutis suae causa: utpote homine non immemore pristini beneficii. Quapp pre nimia pietate lachrymabundus: Varro inquit ego hominem occidi. Et iam Titi pietas nimis sera est. E contrario Titus pretor aiebat. hic quē admodum uides pegrinus est et sine telo iuxta cadauer occisi reptus: Ex quo coniectare potes hunc hominem erumnis oppressum mori cupere: Proinde eum impunitum dimittito et me qui deliqui morte mulctato. admirabatur non parum pretor istorum duorum maximam constantiam: et iam presagibat animus neutrum fontē esse debere: Et cum secum quo pacto uterq; absolueretur: animo agitaret: Ecce superuenit quidam iuuenis nomine publius homo uitae profligatissimę et apud cunctos romanos ob furta cognitissimus: qui illud mehercule homicidium perpetrauerat. hic cum procul dubio sciret neutrum illorum esse cōscium eius criminis cuius semetipsum participem esse uterq; arguebat: tanta commiseratiōe affectus est ppter utriusq; insontis innocētiam: ut ipse suapte sponte pretorem adiuerit: Eumq; his uerbis sic alloquutus. Mea pretor facinora me impellunt ad difficillimam horum questionem explicandam. Nescio quis deus precordia intus exagitat: et mētem extimulat: Vt ego me ipsum deferam et crimen meum patefaciam. Scito igitur neutrum istorum esse huic culpae obnoxiū. Ego me diuffidius is sum qui illum hominem de cuius cede altercatio istec exorta est: occidi matutina hora circiter diluculum: et istum infottunatum: qui hic adest uidi ipse dormientem: dum furta cum illo partiebar: quem paulo post interemi. nō opus est ut ego Titum excusem: sua illum fama satis excusat: quae ubiq; gentium splendidissima est eum non tam turpi labe esse maculosum. Itaq; utrūq; absoluito et me sontem ea pena afficito quam leges precipiunt. Iam hec res peruenerat ad aures principis octauii: qui cūctis accitis singula curiose cognouit: et cum singillatim quisq; denarrasset: Princeps duobus quia insōtes erant libentissime pepercit: et tertium q sons erat causa Gisippi ac Titi incolumē iussit abire. Titus cum Gisippi diffidentiam timiditatemq; clementer obiurgasset mira leticia hominem complexus ad edes suas deducit: Vbi Sophronia pientissimis lachrymis Gisippum perinde ac fratrem hospitaliter suscipit: et susceptum honorificentissime prosequitur ac fouet cum

quo iam refocillato: iam beneuestito iam in habitum suae uirtuti congruentem reformato Titus omnes suos thesauros prediaq; cõ municat: eiq; sororem nomine fuluiam adhuc uirgunculam in ma trimonium collocat. post hec cum gisippo ita sermocinatur. In tua iam manu atq; arbitrio est Gisippe siue uelis hic apud nos cõmo rari siue athenas remigrare cum rebus his omnibus: quas tibi do no dedimus. Gisippus cum hinc exiliũ a patria ꝓcul eius animũ uellicaret: Inde beniuolentia qua Titum prosequebatur commoue ret: Tandem constituit rome uiuere uelle efficiq; romanus. Vbi ip se cum fuluia: Titus cum sophronia in eadem domo iucundissime diutissimeq; uixerunt indies magis ac magis gliscente inter ipsos mutua beniuolentia. Est mediusfidius sanctissima res amicicia: et non solum singulari ueneratione digna: sed eterna laudatiõe de coranda utpote genitrix optima magnificentiae: et honestatis: ger mana benificentiae ac charitatis. Inimica odii et auariciae: semper prompta: sempq; propensa ad ea ꝓ altero strenue peragenda: quae pro se alterum uellet operari: neq; preces expectans neq; blanditi as expetens. Cuius effectus probatissimi hodierno die rarenter in ter mortales conspiciuntur cuius rei causa est hominum cupiditas inexplebilis: qui propriae tãtummodo utilitatis rationem habẽtes amiciciam ad penitissimas orbis terras exterminarũt extorremq; fecerunt. Quae res. Quae diuitiae. Quae affinitas efficere potuis sent? ut lachrymae estus suspiria Titi intra precordia Gisippi ita penetrassent: ut ipse spõsam suam formosissimã generosissimam optatissimam alteri condonaret? nisi amicicia: Quae leges: Quae minae: qui pauor potuisset cohibere brachia Gisippi in locis tene bricosis ab amplexibus speciosissimae puellae ipsum nõ nunq̃ for tassis lacessentis? nisi amicicia. Quae cõditio: Quae merita: quod emolumentũ Gisippo ꝑsuasissent: Vt iacturã suorũ sophroniaeq; ꝓpinquorum floccifaceret. ut rumusculos populares cõtemneret. ut cõuitia illusiones uellicationesq; maledicẽtissimorũ ꝓ nihilo pẽ deret: dũmõ amico obsequẽtur? nisi amicicia: E cõtra qd Titũ prõ ptissimũ patissimũq; facere potuisset ad morte appetẽdã. ut gisippũ liberaret a tormẽto patibuli cũ ꝑsertim posset honeste dissimulare se nõ nouisse Gisippũ? nisi amicicia. qd titũ fecisset adeo mũificũ adoq; liberalẽ ut sine cũctatõe suũ ꝑ̃monũ cũ gisippo diuideret

quem fortuna omnibus opibus spoliauerat: nisi amicicia: Quid Titum inflāmare potuisset ut sororem Gisippo sine mora despon saret hōi egētissimo et in extrema calamitate collocato? nisi amici/cia. Optent itaq̧ miseri mortales multas uxores. fratres copiosos sobolem filiorum numerosam: et pecuniis augeant numerum fa/mulorum: neq̧ respiciant cogitentq̧ quemlibet ex his magis se ip sum amare q̄ alterum magis proprium uel minimum formidare p̄iculum: q̄ curare: ut maximum infortuniū a patre aut a fratre aut a domino propulsent: cum ab amico erga amicum omnia secus fi eri uideamus.

¶ Mythica hystoria in latinum e uernaculo sermone cōuersa.

Cyprus insula est quōdam nouem regnorum sedes: oppidis nobilibus inclyta: et agrorum fecunditate nulli pene Insularum postferenda: In qua sicuti pri/scis cypriorum annalibus proditum est: Fuit olim Aristippus homo haud dubie nobilissimus et oium popularium longe locupletissimus: poteratq̧ et esse et dici merito felix nisi eius felicitatē unica in re fortuna obnubilasset: Namq̧ inter complusculos filios unus illi erat: qui proceritate staturae et eximia totius corporis pulchritudine reliquos omnis adolescētes longe ante/ibat uerum insanus et uecors: Cui galeso nomen indi/tum a parētibus fuerat. sed quia neq̧ doctrina preceptoris neq̧ ca stigatiōibus patris: neq̧ solertia educatoris litteras aut bonos mo res unq̄ percipere potuerat: Eratq̧ uoce rudi et crassa moribusq̧ belluinis magis q̄ humanis preditus: ludibrii causa ab omnibus Cymon nuncupabatur. quo nomine lingua cypria bestius signifi catur. Cum pater filii uecordiam egerrime ferret uideretq̧ illius spem omnem esse penitus deploratam: ne presentario quotidie dolore afficeretur: Cymonem amandatum uillicari iubet et p̄cul a rebus urbanis cum uillicoribus exercere agricolationem. quae res Cymoni fuit p̄q̄iucūda utpote homini minime politico Amā tiq̧ magis mores rusticanos q̄ ciuiles. Is ergo dū res uillaticas curat et in prediis colendis operę plurimum studiiq̧ consumit: for te die quadam accidit. ut hora post meridiana solus obeundo pater nos agros unico tantum scipione comitatus ingrederetur nemus

Cymon bestius

pusillum quidem sed quod in illis regionibus amenissimū foret: Et tunc cum esset mensis maius uernaq; temperies: frondibus ue stitissimum uisebatur. eum istic ociose inambularet Cymon fortu na duce pedetentim intrat pratulum pquam exiguum: quod pceris sime arbores undiq; sepiebāt: In cuius āgulo fōs lympidis aquis frigidisq; spectabilis scaturiebat. iuxta quem uidit supra uirentes herbas puellam dormientem perfecta formositate cōspicuā: quae ueste adeo tenui atq; pellucida erat induta: ut nihil pene niuei colo ris tegeretur. infra cincturam uelabatur linteo cādidissimo tenuis simoq;. prope eam ancillae duae etiam pedisequus unus pariter sō num capiebant. hanc ubi conspicatus est cymon nō aliter q̄ si nul lam unq̄ prius feminam uidisset attonitus hesit: Et baculo innixus nulla edita uoce etiam atq; etiam mulieris faciem contemplatur: et mirabundus oris liniamēta solertissime rimatur. Inde paulatim in rudi pectore crassis q; precordiis: intra quae nullū politicae ur banitatis uestigium per mille antehac documenta penetrare potue rat: exorta est noua cogitatio: quae in aīo alioquin pingui inculto q; discurrens sic rationabatur: Nihil inter mortales hac formo sitate puellari uisum esse formosius: Cepit dein luculēte feminae omnem habitudinem diligēter explorare: et pticulatim singilatim q; decorissima membra laudare. Capillos imprimis flauos admi rari quos aurei coloris esse censebat. Idem laudare frontem nasū os ceruicem brachia pectus. repenteq; ex rustico et agricola fa ctus arbiter et spectator elegantissimus formarum uehemēter cōcu piscebat uisere oculos: quos illa sōno marcētes ac languidos habe bat occlusos. quos Cymon ut cōtueri posset sepius uoluit puellā expgefacere: sed cum pulcherrima ac uenustissima supra reliquas omnis mulieres quas ullo tpe cōspexisset sibi uideretur: Vereri ce pit ne una foret e numero dearum. neq; erat tā hebeti obtusoq; in genio: quin diiudicaret diuina mortalibus celestia terrenis uenera biliora esse debere. ideoq; seipsum cohibens prestolabatur ut sua pte sponte puella expgisceretur: et q̄uisista contatio nimis lōga eē uideretur: tamē insolita uoluptate pellectus et spectaculo nouo ca ptus illinc abire nō poterat. Spectāte itaq; Cymone et hac spectā di uoluptate pfruēte post interuallū nō modicū expgiscit puella: Cui iphigeniae nomē pentes indiderāt: quae sublato capite patefa

etis oculis conspicata: Cymonem bacillo innixum ante se ipsam consistentem uehemēter admiratur: eūq; his uerbis affatur. Quid tu cymon id hore per hoc nemus inqris? Erat cymon cypriis fere omnibus cognitus partim sua fatua simplicitate partim nobilitate diuitiisq; paternis: qui ad iphigeniae uerba nihil respondens ocu los figit in oculis puellae: eosq; obtutu incōniuenti cōtuetur: exi/ stimans ex illorum fulgore manare suauitatem exupantissimam: quae ipsius animum afficeret inexpta uoluptate gaudioq; incredi/ bili: quod cū uirgo aiaduerteret uereri cepit ne ille obtutus incon/ niuens et imobilis mores hominis incultos et inciuiles excitaret ad aliquid moliēdū: quod in suū ipsius dedecus redūdaret: Quo circa excitatis pedissequis festinanter exurgens uale inquit o cy/ mō: et abiit, ad hec subiecit cymō. ego uero puella te libētissime co mitabor: Iphigenia quāuis illius comitatū atq; cōmertium aspna retur tamē hoiem abse abigere non quiuit donec ad uirginis fores puentum foret. Post hec cymon domū paternam repetēs obstinate affirmat se nolle amplius uillicari: et uitam rusticam culpans inci/ pit urbanā amplexari. hoc patri reliquisq; ppinquis molestū esse cepit: qui tamen tantisp expectandum esse constituūt. donec intel ligant causam tam repentinae in hoie mutatōis. Cum itaq; intra Cymōis pcordia intra quae nullae doctrinae littereq; ullo unq̄ tpe penetrauerant: cupidinis sagita penetrasset: cū Iphigenie pulchri/ tudine captus mores repente mutasset non parua admiratione pa/ rentem suosq; omnes necessarios affecit. Primū petit a patre ut uestitu nō minus nitido q̄ fratres uestiatur: quo facillime impetra/ to uitam ducere parat cū politicis adolescentibus. Singula diligē ter inquirere et studiose rimari: quae amatoribus cōueniāt. Idem cūctis uehementer admirantibus intra breuissimū tpis interuallū non solum litteras didicit elemētarias. sed inter philosophos excel lentissimus extitit. Causa uero tantarū rerū: solus erat amor Iphi geniae: quo duce non solum linguae hesitantiam emendauit et uo/ cem ex aspa ac fusca claram suauemq; effecit sed ēt musice discipli ne factus est pitissimus. idem equitandi doctissimus: in re militari solertissimus: in maritimis terrestribusq; expeditōibus expientissi mus existere: breuiterq; ne pticulatim uirtutes eius enumerem in tra quadrieniū iuuenis euasit indolis pbatissimae: ita ut modestior elegātior pluribusq; āimi dotibus decoratus q̄ oēs alii cyprii ado lescētes existimaretur. Quid ergo de amore pdicabimus? quibus pconiis amorē extollemus? equidē cum in aiam cymonis genero

Causa uero tātarū re/ rū solus erat amor

cissimam sidera natalicia uirtutes egregias infudissent: fortuna in uida uinculis illas firmissimis uixerat incluseratq; intra pcordia: ut nullo pacto emergere possent et se se ostētare: solus amor nodos illos dissoluit refregitq; utpote ipsa fortūa ualētior atq; potentior. quiq; ingenia sopita atq; marcescētia excitare subinde consueue rit. eaq; tenebris inuoluta crassioribus sua ui i lucem lucidissimā educere. et mehercules cupido sepissime solet ex locis tenebricosis extrahere spiritus generosos et in loca illustrissima suo fulgore p/ducere. Igit cū cymon amore Iphigenie exestuans nōnūq; put iu uenes amorabūdi facere cōsueuerūt: a recto equoq; discederet: ni/hilomius Aristipus aequo aio cūcta ferebat in filio: qué uidebat p pter amoré ex ueruece et rusticāo factū esse politicū et urbanū. qui ét illū nō nūq hortabat ut oibus suis cupiditatibus obseqret. Ce/terū cymon qui uero noie galesus dicebat reminiscés se ab iphige nia cymoné quasi noie cōtumelioso fuisse nūcupatū: hāc notā tolle re ac maculam abolere cōstituit. Et cū flagrantissimas amoris ure dies cupet emoderari freqnter cypseū appellat iphigeniae patrem ut sibi filiam despōdeat. Ille uero asserere se eam iampridé despon disse pasimunde iuueni inter rhodios iuuenes generosissimo: neq; datā fidé uelle preuaricari. Iamq; appetebat tps pactarū nuptiarū Iam spōsus spōsam miserat accersitū: Tūc hec secū cymon. Iā tps instat quo tibi iphigenia demōstré qto te amore cōplectar qto tui d syderio estuem. tu me hoiem ex bruto fecisti: tu me politicū reddi/disti. qd si mihi dii cōcesserint ut ego te uxore potiar tuoq; suauissi mo cōtubernio fruar: nihil uereor qn do sim futurus qsimilimus: et pfecto aut moriar aut possidebo te cōiugé. hec secū ratiocinatus aliquot amicorū nobili genere natos furtim cōuocat cū qbus cūcta cōmunicat et quid fieri uellet ostēdit. mox clāculo nauigiū ornat: rebusq; oibus instruit ad pugnā naualé accommodatis: quibus ad amussim pfectis naué cōscédit et uētis uela cōmittit pstolaturus in mari nauigiū: quo iphigenia ad maritū i insulā rhodō trāsportari dbebat. Iā spōse pater honorifice atq; hospitaliter accepat rhodios hoies missos a spōso. iam noua nupta naué ingressa maritimū iter capessebat et rhodū uersus prā uelaq; flexerāt. Ecce cymō q ad hoc uigilāter excubauerat die pxio aggredit naué iphigenie suo naui gio ad preliādū ornatissimo. et in puppi stās ferociter in eos incla mat qui sponsam comitabantur. state uiri uela colligite aut omnes naufragio occumbite. Aduersarii cymonis iā strinxerant gladios

Amor fortuna po tentior /

seq; nautico certamini prepabant. quo aiaduerso cymō manū ferrem quem arpagōem uocitāt in puppim rhodiorū strenue inicit nauemq; remorans nauigio suo rostrato arctissime cōnectit. mox leonis iubati instar non expectato sociorum auxilio solus rhodiorū nauem insiliens cūcta pturbat. et amore uires suggerēte stricto mucrone in medios hostes uiriliter incursat: et cū hinc unus inde alter mox plures uulnerarentur. rhodii suis uiribus diffidentes cū neq; repugnare neq; effugere possēt se se cymoni dediderūt: q̄ deditos sic affatur. rhodii homines neq; predae cupiditas neq; ullum in uos odiū mihi psuasit ut ex cypro discedēs uos in mediis fluctibus inermes ipse armatus aggrederer. sed res illa quae me ad hoc impulit: quę a me amplissima existimatr: quam acqsiuisse opepciū esse censeo: ea a uobis facillime et cū pacificatione concedi potest: ea aūt est Iphigenia: qua mihi nihil est neq; carius neq; iucūdius: quam cum ego a parentibus amice et comiter impetrare nō potuissem: amor me coegit ut a uobis hostiliter et armatus auferem. destinaui ipse mecum succedere uicarius muneri pasimōdae: et agere iphigenie maritum. proinde eam mihi tradite et diis bene fauentibus in patriā remigrate. Rhodii quos uis magis q̄ uoluntas ultronea cogebat: lachrimabūdi iphigeniam cymoni tradunt: quae cum ubertim fleret noli iquit cymō generosa puella te ipam macerare. nil est qd uerearis: ego sū ille tuus cymō qui te diutissime ardētissime deperiui: qui pp estū amoris torrētissimū magis merui habere te uxorem q̄ pasimondas pp paternam pactionem. quo dicto ad socios reuertitur. et rhodios tradita iphigenia cum rebus oībus inuiolatos dimittit. Cymon qui se beatiorem cunctis mortalibus existimabat Auctus tam opulenta ac prsus regali preda cum sociis consultat in presentia non esse in cyprum redeūdum. quo circa communi consilio cretam uersus nauigare moliuntur. ubi oēs et potissimū cymon se se tutos fore credebant cum illic cognatos et amicos plurimos haberēt: Sed fortuna quae iphigeniam cymōi fuerat gratificata utpote dea mobilis confestim gaudia uertit in luctus lamentabiles. uix horis quattuor ab discessu rhodiorū exactis supuenit nox: quam cymon sitienter prestolabat: quamq; sibi noctibus oībus dulciorē fore iam mēte concepat. ecce pcelosa tempestas exorit: celum fit nubibus atrū: mare uētis furētibus unda

bundū. Nemo qd utile factu foret satis dispicere: cuncti trepidare obliti nauticorū ministeriorum: Quis uerbis idoneis posset expli care quanto merore id tpis cymon esset affectus. ipse secum repu/ tabat ideo suos sibi amores indulgere deos uoluisse: ut mortem sē tiret asperiorem; quam prius sine iphigenia non magnope recusas/ set. Dolent lamentanturq; cymonis socii. sed iphigenia ubertim flens supra omnes dolore conficit̃ ad singulos undarū fluctus tre mebūda: et cymonis amorem audaciamq; plorabūda detestat̃: tanq̄ turbo ille ꝓcellosus non aliūde seuiret: q̄ ex indignatione deorum nolentium cymonem puellae raptu cum gaudiali uoluptate potiri: uolentiūq; ambos simul erūnabili morte defungi. Inter hos puel lares eiulatus nautae remigesq; quo se uerterent nesciebant: et uē to in horas magis magisq; icrebrescēte nauis appelli t̃ ad insulam rhodon: quam illi rodon esse pre tempe state scire non poterant. hic uiribus annixi ut ex undis ad terram quoquomodo descendant d̄ sola salute cogitantes ad eum forte locum ita uolentibus fatis pue nere: quo rhodii illi quos cymon abire ꝑmiserat paulo ante puene rant: nec prius se rhodon delatos fuisse nouerūt: q̄ aurora exorien/ te uiderūt nauem ab ipsis pridie dimissam uix teli iactu distantem. quamobrem cymon supra quā dici potest anxius timere cepit ne id sibi qd̄ mox accidit accideret. iubet confestim omni adhibito co natu illinc educi nauigium quocūq; alio deferant̃ puifaciens: nul libi enim se periculosius q̄ istic esse posse existimabat. Conatus re migū sociorumq; maximi sed inefficaces extitere reflantibus uen tis: quorū ui uel inuitissimi in littus detrudūtur. ubi euestigio reco gniti sunt a nautis rhodiorum. tūc ex illis repente unus curriculo it ad uillam haud longe dissitam: quo globus ille rhodiorū nobiliū se contulerat: hisq; ex ordine denarrat cymonem cū iphigenia ea/ dem qua ipsos tempestate ad id littus deportatos fuisse. quo audito rhodii adolescentes statim gaudio ꝓsiliūt agricolisq; complusculis uocatis ad mare ꝓcurentes cymonē una cū iphigenia iam iam fu/ gam meditantem intercipiūt: captosq; ad eandem uillam illico du cūt. Venit̃ eodem paulo post lisimacus: q illo forte anno summus erat magistratus rhodiorum: stipatus globo militari: qui cymo/ nem sociosq; in carcerem duci iubet. sicuti pasimundas ubi rem omnē resciuisset cum senatu rhodiensi constituerat: sic infortuna

tissimus amator quã paulo ante lucrifecerat iphigeniã amittit: Cu ius preter paucula sauia nihil dulce gustauerat. hãc summates ma tronae cõplures comiter accipiũt fomẽtis refouẽt solaciis mitigãt ptim ex captiuitate subtristẽ ptim ex maritima fatigatiõe defectã. mãsitq; apud illas usq; ad cõdictã diẽ nuptiarũ. Cymoni sociisq; uitam carcerariã uiuere concessũ est ob eã: quam ipse rhodiis iuuẽ nibus indulserat abeũdi facultatẽ. pasimũdas aũt ꝓ uirili pte urge re instare ut in carcere necarẽtur: quo in ppetuũ dãnati fuerũt uitã erũnosã sicuti par est degẽtes omni ꝓrsus uoluptatũ spe uiduati. Interea dum passimũdas apparatũ nuptialẽ ꝑ facultatibus istruit: fortuna pinde ac penitudine affecta cõminiscitur suppetias Cymo ni salutares. Erat pasimũdae frater natu qdẽ minor sed uirtute nõ minor noie Hormisdas: qui post diutinam consultationem decre uerat ducere uxorem puellam quãdam noie casandram: quam for ma scitulã efflictim deamabat lisymacus. Igitur pasimũdas nupti alem festiuitatem maximo apparatu celebraturus optimũ factu du xit fratri psuadere ut eodẽ quoq; et ipse die uxorem ducere uellet: ita. n. se se supsessuros impensis nuptiarum duplicatis. itaq; nego cium cum parentibus Cassandrae componit ut puella Hormisde fratri despondeatur: utq; eodem die quo ipse duceret uxorem iphi geniam: casandra itidẽ a fratre duceretur: Hae consultationes mi randum in modum displicuere lisymacho ab omni iam spe decidẽ ti: cui psuasissimum erat casandram sibi nupturam si hormisde nõ nuberet: Sed quod prudẽtis uiri officiũ est premit altum corde do lorem secum ipse uolutãs quo pacto hasce nuptias disturbaret. nec ulla inuenta ratione de puellae raptu deliberabundus secum agit: id quod illi facile factu haud dubie uidebatur utpote summũ agen ti magistratum. Contra ab hoc incepto hominem reuocabat digni tas honoris: cuius decus auget facinoris dedecus. Tandẽ post mul tiplices cõsultationes amori cessit honestas et ratio succubuit appe titui. Namq; Lisymacus dstinat uel cũ discrimie salutis rapere pu ellam. et dũ aio ptractat quo ordine quibusue opitulatoribus hoc negocium conficiat: forte cymonis reminiscit: qui una cum sociis carceris publici custodela cõtinebatur. Re diligẽter pẽsitata it nõ minus aio q̃ pedibus in hanc sententiam. neminẽ neq; fideliorem neq; ꝓbatiorem ipso cymone ad hoc munus obeundum posse repi

Decus honoris a uget dedecus fa cinoris

ri: quem proxima mox nocte intra cubiculum suum furtim intro
ductū sic affatur. Queadmodum o cymon dii ad bona hominibus
largienda propensi sunt: ita hominum quoq; uirtutes solerter ex-
pendunt. Et quos in tolerandis calamitatibus fortes offenderint:
illos utpote magnanimos maioribus beneficiis prosequūtur. Vo
luerunt dii expimentum tuę uirtutis capere splendidius certiusq;:
q̄ quod intra larem patrium diuitiis copiosum tu per temet ipsum
prestare potuisses. et sicut fando audiuimus te ex bruto atq; insē
sato ingeniosum solertemq; effecerunt. Dein cū fortuna colluctā
tem et nunc carceri tetro mancipatum experiuntur nūquid alius
in presentia sis atq; tunc eras cum preda parta potiebaris. Quod
si idem es qui iampridem fuisti: nihil unq̄ ab immortalibus diis
tibi antehac datum est iucundius optaciusq; ea re: quam in presē
tia largiri moliūtur: Quid id sit ut pristinas uires animositatēq;
recipias paucis edocebo. Pasimūdas infortunio tuo letus procu/
ratorq; necis tuae uigilantissimus festinat nuptias iphigenie cele
brare ut capiat uoluptatem ex ea preda: quam fortuna tibi primo
benigna concesserat mox turbata surripuit. Quāto autem tibi hec
res dolori esse debeat: si uero amore flagras: plane cognosco. Hoc
eodē die hormisdas pasimūdę frater similē in me ac pene eādem
iniuriam concinare molitur uolens et ipse uxorem ducere Casā
dram: quae mihi rebus omnibus est preciosior. Ad hec incommo
da contumeliasq; ppulsandas sola nobis a fortūa uirtus relicta ē.
Eia age hac duce strictisq; gladiis fiat nobis uia ui: tibi ad secūdā
mihi ad primam puellae rapinam. quod si me ducem pulcherrimi
facinoris strenue seq non recusaueris in manibus tuis est et liber
tas et iphigenia: Quibus duabus rebus nihil apud te expetibilius
esse debet. Hec Lisymachi uerba cymonis animū haud dubie re
focilarunt erexeruntq;. qui statim citra consultationem respondēs
sic infit. Neminem Lisymache neq; fideliorē neq; fortiorem me
potes inuenire ad hoc facinus pagēdū: si modo qđ memoras fac/
tū fortuna seqtur. Quo circa qd mihi agēdū sit tui pē pspicito et
ego te ducē incōtāter subsequar neq; imbellis neq; meticulosus.
ad hec lisymac⁹ pēdie inqt nouę nuptę ad edes maritales ducenē

intra quas nos una cũ ſociis fidiſſimis armati circa ꝑmã noctis ui
giliã irrũpẽtes illas ex ipſo cõuiuio rapiemus: raptasq; ad nauẽ:
quã ob id ipſũ clãculo fieri iuſſi: ꝑducemus nemini ꝑcẽtes eorum:
q obſiſtere ei negociũ nobis faceſſere tẽtabunt. Placuit ordo rei
gerende Cymoni ad preſtitutam uſq; diẽ in carcere diſſimulãter
commorãti. Iam uenerat dies nuptiis deſtinatus: quae põpabiliter
atq; magnifice celebrãtur. Dum tota duorũ fratrũ domus regali
luxu ſplendicat et nuptiali feruet apparatu: Interea Liſymachus
oibus rebus negocio accõmodatis inſtructus Cymonẽ Cymõis
q; ſocios nec nõ et ſuos tectis ſub ueſte gladiis trifariã diſꝑtit. Nã
q; alii furtim mittũtur ad portũ: neq; cõſcẽdẽtibus nauigiũ impe-
dimẽto eſſe poſſit: alii in ueſtibulo locãtur paſimũde domus: ne a
quopiã exitus intercludi q̃at. Cũ reliquis ipſe unaq; Cymõ nu-
ptialia tecta ſub cõdictũ tp̃s ingrediũtur: ſcalas cõſcendunt: cena-
tionem irrumpunt: ubi nouae nuptae una cũ pluribus ſũmatibus
matrõis ordinatim iã diſcũbebãt. ibi menſis precipitãter inuerſis
ſuam quiſq; corripiũt easq; aſſeclis mãdãt ad nauim eueſtigio de-
ducẽdas. Spõſae reliquaeq; matronae fletu lamentis et eiulatu fe-
mineo cũcta cõplere. Cymon et Lyſimachus ſtrictis gladiis uiã
ſibi faciẽtes nemĩe reluctari audẽte: Raptim deſcẽdẽtes ſcalas eme-
tiuntur: ubi illis obuius fit paſimundas: qui hoc tumultuoſo ſtre-
pitu excitatus enormi baculo dextrã obarmauerat: quẽ cymon ictu
in caput librato obtrũcat: ad cuius pedes corruit moribũdus. Hor-
miſdas quoq; piclitãti fratri ſuppetias ferre conatus uulnere Cy-
monis interimitur: aliiq; nõ pauci ꝑempti cecidere: q auſi fuerãt
manũ cominus cõferre. Igit̃ illi relinquẽtes paſimũde domũ totã
ſãguine redũdãtẽ plãgoribusq; atq; tumultu reboãtẽ ad unũ inco-
lumes ſine interpellatoribus ad mare ꝑueniunt. Ibiq; in nauigio
raptas puellas collocãtes ipſiq; cũ ſociis pariter cõſcẽdẽtes orã ſol-
uũt: et uẽtis uela cõmittẽtes remigũq; oꝑa naua utẽtes q̃ ociſſime
abſcedũt a littore iã iã plurimis referto: q auxilia ſed ſerotina fere-
bant capticiis puellis. Ipſi uero in cretam ſoſpites ꝑuenere: ubi ab
amicis atq; ꝓpinquis hoſpitaliter ac comiter excipiũtur: ibiq; cele-
brãteſ feſtiuitatẽ nuptialẽ uxoreſ ducũt expetitaſ diutio ex ea rapia
gaudio ꝑfruẽteſ. apđ rhodios cyprioſq; uarii ſuꝑ hac re tumltus
uariiq; ꝑturbatões exorte. poſtrẽo amicis neceſſariisq; utrobiq; đ

precantibus effectum est: ut post temporariũ exilium Cymon cũ iphigenia lysimacus cum casádra hic Rhodon ille cypron in suam q̃sq; patriã remearét: ubi cum suis feliciter cõcorditerq; uixerũt.

¶ Philippi Beroaldi oratio habita in enarratiõe Verrinarum.

Vetus uerbum est Viri prestantissimi et instar prouerbii apud eruditos celebratũ: quod sic ait. leges bonę ex malis moribus procreantur. Etenim nisi uitia agminatim erupissent nisi mores mali uelut herba irrigua ut inqt Plautus uberime succreuissent: profecto leges superuacaneae fuissent: quae ad cohercendas cupiditates uitiaq; ex mortalibus tolléda latae sunt. Et quéadmodum morbos ante extitisse necesse est: q̃ remedia eorum atq; medicamenta: Ita prius nequitia nata est et scelus exortum: q̃ leges conditae: quę obuiam irent nequitiae sceleriq; flagitiosorum: Et quéadmodum medellae plures ad innumerabiles prope corporum morbos excogitatae sunt: Ita leges innumerae ad infinitas animorum improbitates Amputandas sordesq; emaculandas conditae fuerũt. Hinc lex pompeia: quae parricidas una cum cane gallo gallinaceo uipa et simia uiuos insui culleo: dein in mare flumen ue deiici iubet: ut quos natura ipsa retinere in officio non potuisset: hi magnitudine penae a maleficio summouerétur. Hinc lex cornelia: qua uenefici sicariiq; atrocibus penis puniuntur. hinc leges dracõis emanarũt asperę illae quidem et truculentae: sed tamen salubres et uitiis tollẽdis accommodatae: quibus pena capitis in omnis sontes erat constituta: etiam si uel tantillum deliquissent. Vnde demades orator dicere solebat draconis leges non attramento sed sanguine esse conscriptas. Verum ne longum faciam: tot ex malis moribus apud romanos senatus consulta: tot plebiscita: tot edicta pretoria: tot Imperatoriae: tot politicae: tot sacratae leges ꝓuenerũt: quot singillatim recensere esset infinitum. Ex hac ipsa gliscentium in dies uitiorũ labe ut reliqua preteream: leges non pauce de pecuniis repetundis productae sunt ad moderandasq; cupiditates pretorum proconsulum reliquorumq; magistratuum: qui cum potestate atq; imperio ad prouincias gubernandas missitabantur: qui identidem

Leges bonae ex malis moribus

Lex pompeia

Lex cornelia

Poena capitis in oes sontes p draconem

Leges sociales

consueuerunt prouinciales despoliare: pecunias obiudicãdum uel non iudicandum accipere: qui auaritiae mancipati auroq; inhiãtes cuncta predabantur nundinato iure nundinatisq; sententiis. Igit ut obuiam iretur huiuscemodi rapinis et spoliationibus leges re/petundarum constitutae sunt: quę a luculentis scriptoribus socia/les appellantur quoniam sociorum prouincialiũ causis patrocinan tur atq; amicorum po. ro. causa patratae sunt. Lucius ille piso fru gi cognominatus legem de pecuniis repetundis primus tulit. post pisonem Acylius glabrio inter romanos Inclytus legem tulit alte ram de repetundis et eam quidem seuerissimam: quam Acyliam uocitauerunt. mox lex Iulia repetundarum est ꝓmulgata: Cuius iurisconsulti meminerunt. Preterea ueteres illi romani: quorum rebus domi forisq; gestis ueluti quibusdam stellis latina micat hy storia: accusatores esse in ciuitate multos non inutile esse censebãt ut hoc uidelicet metu improbitas malorum coherceretur: Mos aũt fuit nequaquam improbandus quo iuuenes gloriae laudisq; sitiẽ tes accusabant magnos quidem uiros sed flagitiis maculosos. Ita aliquo insigni iudicio incipiebant a suis ciuibus noscitari. et elo/quentiam in foro auspicabantur. Sic olim pu. sulpitius norbanũ Caius furius marcum aquilium. C. curio quintum metellum ac/cusauerũt. sic undeuigesimo etatis ãno. L. Crassus. C. carbonẽ: altero et uigesimo asinius pollio catonem: nec multo etate antece/dens Caluus uatinium luculẽtis oratiõibus insectati sũt. sic Pu. clodius adolescens sergium Catilinam. Sic Iulius cesar dictator uno et uigesimo etatis anno Cor. dolobellam Virum consularem triumphalemq; repetundarum postulauerunt. sic et. M. Tullius Cicero edilis designatus Iamq; questorius Caium uerrem sici/liae predatorem spoliatoremq; suscepto siculorum patrocinio in iudicium uocat uocatumq; de repetundis accusat nõ minus diligẽ ter q̃ eloquenter his oratiõibus: quae quia in uerrem scriptae sũt uerrinarum nomine nuncupantur. Ex quibus plane cognoscitur Ciceronem non minus ad accusandum q̃ ad defendendum fuisse accommodatum. sed cum eloquentia sicuti medicina magis saluti hominum q̃ exitio reperta sit: maluit Cicero patrocinio suo defen dere bonos q̃ ore accusatorio malos insectari: etenim cum accusa toris nomẽ sordidum sit et detestabile: defensoris uero pulchrum

Accusatoris nomẽ sordidum.

atq; plausibile elaborare curiose debemus ut defensores patroni q; dici mereamur: ne odioso accusatoris nomine dedecoremur: qd olim nomen contigit. M. Bruto illius bruti filio qui iuris ciuilis fuit peritissimus. Accusandum quidem interdum sed non semper accusandum rei pu. causa: ut duo luculli fecisse memorantur: accusandum pro patrocinio ut Cicero pro siculis factitauit: quorũ cã descendit ad accusandũ Caiũ uerrem: quem depeculatorẽ aerarii: uexatorem asiae atq; pamphiliae predonem iuris urbani: labem at q; pernitiẽ puinciae siciliae fuisse dicit. Ceterũ. M. Tullius in reliquis orationibus defensor magis futurus q̃ accusator in hac una causa omnem uim artis accusatoriae totũq; accusatoris officiũ luculenter explicare decreuit: ut bene intelligentes omnem uirtutẽ oratoriam quecũq; in criminationibus reoq; opprimendo cõstituta ẽ hic expressã cum admiratione cognoscerent. Cum itaq; d̃ uerre in iudicium uocato iudicũ sententiis damnato nobis dicendũ sit Non erit ab re nonnulla in medium hodierno die proferre: quae isagogica quasi quedam hoc est introductoria futura sint enarrationi Verrinarum: et quedam explicare de ritu formulaq; iudiciorũ romanorũ: quod dũ a me fit uos queso diligenter attẽdite. Dixi.

FINIS.:

In calce ludicrà hec amatoria hoc est meras nugas [uelluti ap pendiculan quandam apposuerût impressores . Tu hec quoq; qua lecunq; est boni consulito

Osculum Panthiae

Qualia lasciuo dedit oscula saepe tonanti
Dardanius phrygia raptus ab arce puer.
Qualia formosae Veneri dilectus adonis:
Qualia pastori Tyndaris iliaco:
Qualia Taenarides tribuit puer oscula phebo.
Amphytrioniadae qualia pulcher hylas.
Qualia purpureae quae conspicit omnia lunae
Latmius in somnis contulit Endymion.
Talia mille dedit roseis mihi basia labris
Panthia: feruoris prima fauilla mei
Quantus odor: q̃tum diuini nectaris illis
Quantus mellis inest: Ambrosiaeq; liquor.
Cinama quod spirant: quod olet Cinireia myrrha:
Et quod odorus arabs Coriciumq; Crocum.
Succina quod fragrant manibus tractata: quod omne
Vnguentum: et fracto fusa falerna cado.
Balsama quod spirant: redolent quod florea rura:
Quod Citrum et uiolae purpureaeq; rosae:
Hoc redolent dominae dulcissima basia nostrae
Hoc os formosum labraq; purpurea.
O me foelicem: cui tu pharetrate cupido
Et Cytherea Venus tot tribuistis opes.
Non ego fortunas cresi pythisq; bithini
Expeto: non gazas diuitiasq; Mide.
Me mea formosis teneat foueatq; lacertis
Panthia: rex regum tunc ego summus ero.
Me iuuat: ut dominae placeam: tolerare labores
Erumnasq; graues: Imperiumq; ferox.
Me iuuat estiuas sub Cancro ducere luces:
Egocerisq; niues ire ad hyperboreas.

Obsequar ut dominae: durum nil ferre recuso
Si iubeat stygias nunc aditurus aquas.
Tantum forma ualet. Tanti est spectata uenustas:
Et decor: et facies: et lepor atq; sales:
Si redeant ueteres facundo pectore Vates:
Elysium uacuet si pia turba nemus:
Si Maro nunc repetat superos: Et culta tibulli
Musa et Nasonis: pieriusq; chorus:
Nemo satis queat eximiam laudare puellam
Et decus et faciem corporis egregii.
Huic est forma potens. sunt emula lumina stellis
Lumina quae possent sollicitare deos.
Procerum corpus dominae est: teretes q; lacerti
Est formosa manus: articuliq; leues.
Pes paruus. fuluaeq; comae facūdaq; lingua:
Sunt modici risus: atticus estq; lepos.
Hec candore niues uincit supatq; rosarum
Fulgorem. in toto corpore nulla nota est.
Quicquid agit: siue incedit: siue accubat: aut stat:
Aut sedet: exornat subsequiturq; decor.
Tota decens: urbana: sagax: est tota uenusta
Totaq; natiuo pulchra colore placet.
Non cerusatis incedit candida buccis
Nec fucata genas atq; supercilia.
Esopa non spirat: pharii nec stercora piscis.
Non Creta: aut asinae corpora lacte fouet.
Non oculos stibio linit: aut fuligine pingit.
Ah pereant quibus haec cura decoris inest.
Quid iuuat externo formam corrumpere luxu?
Atq; peregrinis cultibus inficere?
Non ne deus uobis faciem dedit: heu scelus: illam
Polluitis fuco: et leditis artificem.
Iupiter hinc in uos iaculatur fulmina: mittit
Excidium pestes: femineumq; malū.
Nostra Venus uiuo prodit formosa colore.
Natiuisq; placet dotibus atq; bonis.

Tantum forma ualet

Quantum inter flores amaranthi et lilia fulgent:
Et uiolae et loti: coccineaeq; rosae.
Quantum inter stellas collucet luna minores:
Cynthia te q̃tum cynthius exupat:
Tantum inter pulchras radiat formosa puellas
Panthia: purpureis emula sideribus.
Cedat peligni celebrata Corina poetae.
Cinthia cum Nemesi culte tibulle tua.
Lesbiaq; assurgat dominae: Ticideq; perilla.
Et tu iam gallo dicta lycori tuo.
Dissimulet faciem lais ephyreia: Cuius
Traxerat attonitos forma supba uiros.
Forma Menandreę fuerat nec thaidos olim
Tanta: nec est phyrnes tam decor egregius.
Sordida Penolope. turpis uirginia. turpis
Est collata tibi Panthia Sulpitia.
Cedat Darei coniunx. Cornelia magni.
Hipodame et comptis Laodomia comis.
Cedat et Abradatae consors tibi Panthia: Cuius
Ipsa geris nomen nomine fictitio:
Si Paris hanc phrygius phrygia spectasset ab Ida
Non peteret portus Tyndari pulchra tuos.
Iuppiter hanc uideat: subito descendet olympo.
Fiet olor: Satyrus: Taurus et Amphitrion.
Dia Camilla minor: minor est Lucretia: et omnes
Italides matres: Cecropiaeq; nurus.
Stratonice Anthiochi dispar: Popea Neronis:
Lamia Demetri. candida Thargelia.
Cedite iam diuae Tritonia. Iuno. Dione.
Quas Paris ideis uiderat ante iugis.
Quid maiora loquor: te Penthesilea probabit
Et colet: heu nomen dulcius ambrosia.
Panthia formosis formosior heroinis
Digna soror phebo coniuge digna ioue esse.
Digna quidem caelo facies. Iamq; incipit esse
Cognita et cois cognita et hesperiis.

Hanc ego uiuentem uiuus: defunctus amabo
Hanc quoqꝫ defunctam. Sic iubet alma Venus.
O decus o facies o cypride digna parente
O et germanis digna cupidinibus:
Panthia dii tibi dent tercentum Nestoris annos.
Secula Titoni perpetuumqꝫ decus.
Oscula foelicem dudum et fecere beatum
Me tua: Si dederis cetera diuus ero.
Interea ardentem quaeso miserare Philippum:
Sit tibi cura mei: me cape mancipium:

Phippi Beroaldi Fortuna ad Minum roscium Senatorem.

NEmo diu rebus confidat Mine secundis
Nemo diu speret prosperiora dari.
Omnia uertuntur: nec regum regna ducumqꝫ
Stare queunt: celeri fors trahit ista rota.
Sicut terra uices mutat rerumqꝫ colores:
Atqꝫ annus uaria tempora lege rapit.
Vt neqꝫ pura dies omnis: neqꝫ lucidus aer
Semper: et estaté nubila pellit hyems:
Sicut sudificus boreas fulgentis honorem
Despoliat floris arboreumqꝫ decus:
Sic homines fortuna rotat: quodcūqꝫ benigna
Larga manu dederat: mox inimica rapit.
Caeca: Vaga: inconstans: incerta: uolubilis: illex:
Comis: blanda: potens: trux: uiolenta: rapax:
Haec dea non stabilis: uaria est et lubrica: et omni
Mobilior uento mobiliorqꝫ polo:
Hanc pedibus prisci Vates finxere carentem
Inqꝫ pila stantem pénigeramqꝫ deam.
Hos ut mater alit: illos ut saeua nouerca
Exagitat: fouet hos; his inimica nocet.
Hunc amat: ex imoqꝫ ad celsa cacumina ducit
In solioqꝫ locat conspicuumqꝫ facit.

Ast alium rapit in preceps: qui diuite gaza
Qui regno fuerat fultus et imperio.
Improba quanta potes: proh quanta potentia regni
Est fortuna tui: quantaqꝫ mobilitas.
Quam sit diua tuum numen uenerabile magni
Aeneadae ostentant Romulidaeqꝫ patres.
Qui te tā multis olim coluere sacellis:
Quam non multa suo templa dedere Ioui.
Maxima barbatam fortunam Roma colebat
Quod dat barbatis gaudia quodqꝫ fauet.
Tullius extruxit fortunae templa pusillae
Quod paruus magnum uenit in impium.
Et uiscata dea est: homines quia prendit et arctat
Auceps ut uisco prendere tentat aues.
Est fortuna mala: est conuertens: est bene sperans:
Fortis habet nomen. Mascula culta dea est.
Vt tua multiiuga est uaria et numerosa potestas
Sic sunt multa tibi nomina facta deae:
Tu sors atqꝫ Tyche modo tu fortuna uocaris
Te modo naturam: caelicolamqꝫ uocant.
Quidam te Nemesim memorant: Rhāmusia multis
Diceris: ast aliis Nortia dicta dea es.
Omnibus ipsa locis cunctorum uocibus una
Carperis: et coleris prout mala uel bona das.
Ipsa gubernaclum gestas: quia cuncta gubernas
Et quia tradis opes: copia iūcta tibi est.
Omnes cōnexi tecum sumus: et tua uincla
Perpetimur cuncti: Seruitiumqꝫ ferox.
Astricta nunc hos nunc hos leuiore Catena
Seua ligas: felix qui iuga laxa subit.
Felix fortunae quisquis memoratᷣ alumnus
In cuius gremio mollia membra fouet.
At tu cui paulum arrisit dea ceca: caueto
Ne det fucosas subdola blanditias.
Piscator ueluti blanditur piscibus hamo
Effunditqꝫ cibos insidiasqꝫ parat

ΤΥΧΗ

Sic fortuna tibi comis blanditur: in altum
Tolleris: ut lapsu mox grauiore ruas.
Exemplo tibi sint Troiana et persica regna
Argolici reges: Romuleiq3 duces.
Rex Priamus phrygie populis sceptroq3 superbus
Qui tenuit magnas luxuriosus opes:
Occubat infelix ferro obtruncatur ad aras
Numinis hercei Victima fitq3 Iouis.
Dareum persas: et persica regna tenenté
Qui fuerat regum maximus: atq3 ducum
Vincit pelleus ductor: bessus q3 trucidat:
Fortuna ex alto precipitat folio.
Ponticus epoto rex claudere fata ueneno
Conatur: nati pharnacis arma tremens.
Magna fuit quondam diuesq3 opulentia Cresi:
At seruus Cyri mancipiumq3 fuit.
Olim Romani libycum timuere Iugurtam.
Captiuus decorat pulchra trophea mari.
Dirripiuntur opes Numidae regnumq3 Syphacis
Sceptriferasq3 manus arcta catena ligat.
Quid gemini Atridae? quorum alter coniugis arma
Sustinet infelix: alter adulterium.
Quid magnus? quo nil romana potentia maius
Vidit: qui toto uictor in orbe fuit:
Vincitur a socero: fugit ad Nilotica regna.
Septimius phario dirimit ense caput:
Olim cecropiis decorata est hellas athenis:
Grecia nunc omnis cecropidaeq3 iacent.
Oedipodioniae tenuerunt culmina thebae.
At nunc thebarum gloria nulla uiget.
Troia fuit pollens phrygiis celeberrima regnis
Nunc troia in cineres uersa sepulta latet.
Alta semiramio fabricata bitumine quondam
Menia: Subuersa nunc babylone iacent.
Quid plura enumerem? quódam decus et caput orbis
Roma peregrino est subdita pontifici.

Cuncta fluunt: res nulla diu durare maligna
Sorte potest: celerem quae rotat usq; rotam.
Ac ueluti lunae facies modo conficit orbem
Et modo deficiens nocte tacente silet.
Et modo clara micat pernox: modo nulla senescens
Cernitur: et nunq̃ quo prius orbe nitet:
Sic fortuna facit: nunc pura et lucida fulget
Nunc obscura latet nec manet una diu.
Haec iuuenum dulces disrumpe tentat amores
Atq; uoluptati miscet amariciem.
Olim ego florebam felix in amore beatus
Fortunatus eram: nulla erat atra dies.
Me mea laudabat solum: solumq; fouebat
Panthia: Sola mihi Panthia chara fuit:
Soli charus eram: Soli mihi sola placebat
Panthia: et amborum mutuus ardor erat.
Inuidet heu fortuna mihi: miserumq; flagellat:
De solioq; trahit precipitemq; rotat.
Hec facit ut domina ardentem restinguat amorem
Nec uelit esse suum: qui suus ignis erat.
Ignis eram dominae dulcis: dominaq; fruebar.
Hei mihi nunc domina cogor abire mea.
Hei mihi nunc spernor: miserumq; excludit amãtem
Et refugit nostras Panthia dura preces.
Sors fera cur durum torsisti fulmen? amanti
Cur mihi diua noces? cur mihi nuper obes?
Non ego te lesi: non te fortuna fefelli:
Impia nec lingua est inficiata deam.
Malo ego tartareum uiuus penetrare barathrum
Alectoq; trucem Thisiphonemq; pati:
Panthia q̃ mihi sit contraria: q̃ sua uertat
Corda dolens: nec me plus uelit esse suum.
Possum ego magnorum contemnere magna deorum
Numina: supremum ludificare iouem:
Brachia dum nostro supponat eburnea collo
Meq; suum foueat Panthia mancipium.

Hei mihi mutata es cur Panthia? Iam mihi uita
Inuisa est: nec lux nec iuuat ulla quies.
Viuere non possum sine te mea Panthia: tu nunc
Elige: me ne uelis uiuere me ne mori.
Sydera caelicolas testor summumqꝫ tonantem
Crimine me nullo contemerasse fidem.
Si nunc excludor si nunc exterminor: omnes
Iuro deos posthac Panthia solus ero.
Me sub amore tuo consūmet longa senectus:
Tu mihi primus amor: tu mihi finis eris.
Non ego mutari possum: seu Nestoris aeuum
Siue ego cumeae secula uatis agam.
At tu qui nostri decus es Splendorqꝫ senatus
Fortunae felix ingeniiqꝫ bonis:
Quiqꝫ es doctorum doctus uerusqꝫ patronus
Quem decorat phaebus pieridesqꝫ fouent:
Mine lacescentem discas tolerare puellam
Et perferre minas seruitiumqꝫ ferum.
Imperium mitis perfer durasqꝫ catenas.
Sic iubet alma uenus: sic pharetratus amor.
Panthia me docuit cunctos deponere fastus
Atqꝫ humilem duro subdere colla iugo:
Nunc humilis nunc demissis ceruicibus ibo
Nunc dominae leges iussaqꝫ magna sequar.
Sed tu quid sentis qui calles cūcta quid oro?
Mine mones? mihi da quod peto consilium.

¶Philippi Beroaldi Dirae in Maledicam

Est quędā deformis anus: maculosaqꝫ lingua
Garrula: latratrix: perfidiosa: procax:
Liuida: detratrix: mordax: quae dēte canino
Oreqꝫ uipereo nigra uenena uomit.
Inficit os liuor: Sordent rubigine dentes:
Sunt oculi torui: cordaqꝫ felle uirent.

Nomen habet leuae: quod sic est moribus aptum
Vt sunt apta fero bellica tela deo.
Hanc fugiunt omnes: pauet hanc uicinia tota:
Vt pauet aspectum cominus agna lupum.
Hec facere inuisos genitori perfida natos
Hec fratres posset dissociare pios.
Haec si fecundum cócusserit Improba pectus
Fuderit et uirus uipera lethiferum:
Nulla fides nec pax: nulla est concordia: nec ius:
Nullus amor ueteres inter amicicias:
Oderit aeaciden patroclus: Castora pollux
Ogygiden Tydeus: Thesea Pirithous:
Nec phitiam Damon: piladem nec amabit orestes
Nec siculi fratres pectora fida gerent:
Fraudum mille modos artes quoq; mille nocendi
Hec habet: et linguam uibrat in excidium:
Sibilat et nostros tentat disrumpe amores:
Vtque dicta mea est non uelit esse mea.
Vellicat hec: furtimq; odii gliscentia spargit
Semina: flagrantes atq; inimicicias.
An tu de nobis audes maledicere: Tu ne
Vipera connexos dissociare duos?
Garrula tu ne seris uirus: linguamq; procacem
Exeris: et pacem rumpere seua paras?
Nulla fuit nec erit tam magna potentia linguae
Vt sit amatori Panthia dura suo.
Malo inimicicias diuum Summiq; tonantis
Quam mihi sit dominae mens inimica meae.
Quae mihi diuitiis: Vita iucundior ipsa
Charior est geminis quae mihi luminibus.
Nullus amor tantus: nullus sic tela medullis
Flagrantesq; faces sensit et incaluit.
Non sic Priamides helenem dilexit: amicam
Meoniam non sic Amphitrioniades
Non sic Tindaridae geminas leucippidas ambo.
Nec Venerem mauors belliger etheream.

Non Daphnē Phebus: Cidippen Acontius ardet:
Non tanto Semeles estuat igne tonans.
Misce et cunctorum quot quot narrantur amores:
Aut par aut maior noster is ardor erit
Panthia si mihi sit contraria: perdite queso
Me superi: et feriar fulmine fatifero.
Te sine nulla quies: nulla est mi uita beata
Panthia: nec Vinum nec cibus ipse iuuat.
Iuppiter omnipotens flagranti percute telo
Vipeream linguam Sacrilegumq́ caput.
Hoc ego summe pater: petit hoc uicinia tota
Hoc pulchra ante alias Panthia nosra rogat.
Thure uaporabo fanum: Cedamq́ bidentes
Ornaboq́ tuas fronde uirente fores.
Quin ego tunc mecumq́ simul mea Panthia uoti
Ambo rei dabimus carmen et exta ioui.
Quid tibi lena precer pro talibus improba dictis
Et pro funestis improba criminibus?
Terra neget uictum: tibi deneget unda liquorem:
Aethere nec possis sideribusq́ frui.
Infestus tibi sit uulcanus: noxius aer:
Offendant oculos lunaq́ solq́ tuos.
Dii faxint subito percussa ut sydere lingua
Nec mussare uelit nec blaterare queat:
Dira fames et dira sitis tua uiscera uexent:
Nullaq́ sit uini copia nulla cibi.
Sepe roges mortem: nec mors tibi saepe rogata
Adsit: sintq́ tibi secula Nestorea.
Marcescas q́ situ putri: cariosaq́ membrā
Curuentur: nec nox nec iuuet ulla dies.
Sis quoq́ pallidior buxo: uillosior ursa:
Nigrior et moris: aridiorq́ Scobe.
Vt caret oedipodes oculis et lucis honore
Tu quoq́ sic careas uipera luminibus.
Nec tibi recta magis sint crura: pedesq́ decori
q̄ sunt mulciberis Tardipedisq́ dei.

Guttur ut erigones astricto fune pependit
Sic tua per laqueos colla nephanda crepent:
Vt niobe in saxum: ut biblis uertaris in undas.
Par facies ursae sit tua parrhasiae
Vt mirrha est cortex utqꝫ é phaetontias arbor
Arboreas frondes sic tua membra ferant.
Olim ut nyctimene facta est nocturna uolucris
Obscura sic tu noctua nocte uoles.
Vt sensit phoebi lethalia tela coronis
Sic te configant spicula lethifera.
Te premat omne genus morborum: et feruida pestis
Exurat corpus dilanietqꝫ cutem:
Calculus et uomicae putres: Turpesqꝫ podagrae
Et chiragra et lateris cardiaciqꝫ dolor.
Preterea omne genus tormenti: omnesqꝫ dolores
Te miseram excrucient conficiantqꝫ truces.
O Vtinam uiuens cunctos patiare dolores
Quos omnis passa est femina quosqꝫ feret.
Post obitum tibi sit tormentum uulturis atri:
Sisyphiusqꝫ labor Tantaleusqꝫ liquor.
Te solam lacerent furiae: rumpantqꝫ flagella
Et lassent crebris brachia uerberibus.
Sola luas poenas: umbrae manesqꝫ quiescant
Excipe cunctorum uipera supplicium.
Quantum cerua pauet fuluum trepidatqꝫ leonem:
Accipitrem q̃tum blanda columba timet:
Quantum aquila cygnus, congrum murena: camellũ
Odit equus, uitem brasica: capra lupum.
Quanta inter mures atqꝫ est discordia feles.
Quantum mus uolucri diffidet ardeola.
Tanta mihi tecum est discordia uipera: tantum
Est odium atqꝫ truces sunt inimiciciae:
Donec pugnabunt calidis frigentia: siccis
Humida: cum duris mollia: et ignis aquis.
Donec erit stabilis tellus: et mobilis unda
Errabitqꝫ pollo Cinthia Stellifero.

Dum uelox Tigris: segnis testudo: Salaces
Erucae: pontus cerulus: albus olor:
Dum lepus hirsutus: fuluus leo: lubricus anguis:
Curui delphines: Asper echinus erit.
Tecum bella geram: et certamina dira nec iras
Finiet interitus nec mihi longa dies.
Post obitum manes pugnabunt manibus: umbram
Impetet umbra minax conficietq; tuam.
Sic nunq̄ uiua et nunq̄ defuncta quiesces.
Viuus ero infensus: mortuus asper ero.
Dii iustas audite preces: rata uota precantis
Efficite: hanc meritis plectite Suppliciis:
Eueniet: mihi signa deus dat certa: ualeto
Vipera: Iam diras experiare meas.
Cunq; tuum steterit fossa tellure cadauer:
Id lacerent uolucres: diripiantq; ferae.
Intestina canes: omentum et uiscera corui
Discerpant: rabidae caetera membra lupae:
Cumq; minutatim fueris concisa: locutrix
Vulturis in primis sit tua lingua cibus.

¶ Philippi Beroaldi Cupido

COnscia curarum et fidi internuntia cordis
Quae dominae longa iuncta es amicicia:
Daphne de nobis loquit̄ quid Pāthia tecū?
Deq; suo sentit dic rogo mancipio?
Estne oblita mei? nulloq; accenditur aestu?
Mutuus an pulchro pectore uiuit amor?
O utinam uiuat. pariliq; calore calescas
Panthia sitq; tuis ossibus ignis edax.
Quātum ętnei ignes: uesuuina incendia q̄tum
Et lipareus ager flagrat et aeolius.
Tantum nostra tuo flagrant precordia amore:
Ardet mens: animus totus: et ingenium.

Nunc scio quid scit amor: nunc arcus tela sagitas
Sentio: flagrantes experiorq; faces.
Nunc te celestis: nunc te plebeie Cupido
Noscimus: et q̄tum pollet uterq; deus.
Dogmata diuini memorant si uera Platonis
Sunt geminae ueneres est geminatus amor.
Celestis uenus est nulla generata parente
Quae casto sanctos nectit amore uiros.
Huic comes est magnus deus Ambrosiusq; cupido:
Quem docti norunt Egregiiq; mares.
Altera sed Venus est totum uulgata per orbem
Quae diuum mentes alligat atq; hominum:
Improba: seductrix. petulans: lasciua: proterua:
Blandiloqua: Illudens: Imperiosa: procax.
Hec et Ceston habet: qui nodus discolor omnes
Blanditias gestat: pharmaca: nequitias.
Hanc comitatur amor: facibus qui pectora seuus
Vrit: et infernis imperat et superis.
Subdolus impostor mendax truculentus et asper
Blanditiis pollens fraudibus atq; dolis.
Hic domitat pecudes pisces insecta ferasq;
Monticolas faunos siluicolasq; deos.
Hic mortale genus pharetra succinctus et arcu
Et face debellat celicolasq; deos.
Pocula dat dulci circunlita melle: sed intus
Fel gerit: et largam fundit amariciem.
Principio iuuat et mentes demulcet amantum
Mox ferus exagitat despoliatq; rapax.
Diuitias lacerat. cum damno dedecus affert
Emollit mentes ludificatq; ferox.
Distrahit exanimat cruciat uersatq; rotatq;
Carnificisq; truci fungitur officio.
Improbe amor q̄tis mortalia corda fatigas
Curis: et quantis saeue cupidinibus.
Perfide quot iuuenes iugulasti quotq; puellas?
Quot tua precipitant spicula et insidiae.

Sunt geminae ueneres

Testis Abydenus iuuenis: tibi quem rapit orcus
Helespontiacho Sesta puella mari
Testis Priamides: qui dum Spartana petebat
Conubia: euertit seq3 suumq3 genus.
Testis Tarquinius: cui dat Lucretia raptos
Per uim concubitus: imperiumq3 rapit.
Iphis anaxaretem dum non tolerare superbam
Sustinet: infelix a trabe pendet onus.
Non pudet Alcidem gestare monilia collo
Lidiaq3 ingenti ducere pensa manu.
Vertitur in fontem biblis phebeia: Cauni
Dum petit amplexus fratris: et ille fugit.
Myrrha quoq3 infando correpta cupidine stacten
Sudat odoratam: deliciasq3 parit.
Lesbia quin etiam perculsa cupidinis oestro
Sappho de celsa leucade membra dedit.
Caelicolis risus Mars et Cytherea fuerunt:
Mulciberis uincti retibus atq3 dolis.
Quid memorem erumnas hominum: cladesq3 deorū
Quos tua percussit dire cupido manus.
Ipse panóphaeus quotiens fit fabula turpis
Iuppiter: et solio labitur etherio
Vt tua sectetur dictata: nec ire recusat
Sub iuga et imperium ferre cupidineum.
Taurus in europa est: Satyrus Nycteide: Cycnus
In leda: Alcmenen comprimit Amphitrion.
Ergo ego cum uideam supos: ipsumq3 tonantem
Ire sub imperium: seruitiumq3 pati:
Non gemo non doleo: de me pharetrate cupido
Si figis castris lauta trophea tuis.
Cuncta feram patiarq3 libens: iam signa tubasq3
Incipio que artes nosse cupidineas.
Omnia iam noui: docuit stratagemata et astus
Seuus amor: non sum tiro sed emeritus.
Me lachrimae: et longi doctum fecere labores
Perpetua anxietas Excubiaeq3 graues.

Παναμφαιος Iuppiter

Panthia me docuit qui sint in amore dolores
Affectus: Curae: gaudia: damna: doli:
Nunc scio quas leges: quae iura: aut dogmata seuus
Iussit amor. scripsi singula et edidici.
Quae spes: qui ue timor: quod bellum: foedera: que pax:
Induciae fiant atq; inimiciciae:
Nunc scio quanta gerat secum mens prelia amantum:
Quantaq; mobilitas dissidiũque premat.
Hoc uelit: hoc nolit: cupiat quod spreuerat ante:
Fluctuet: ut glauci fluctuat unda sali.
Vt mens infelix alieno in corpore uiuat.
Vtq; animus dominae migret in hospitium.
Nunc scio q̃ largi sunt fletus: utq; medullis
Ossibus et uenis feruida flamina latet.
Vt sine febre dolet: sine morbo languet amator
Vt somni uigiles: irrequieta quies
Vt rubet ut pallet subito: mutatq; colores
Siue pudor uexet pectora: siue timor.
Nunc scio ut infracte uoces: mutilataq; uerba:
Vt coram domina cor salit atq; tremit.
Vt q̃ longa graui suspiria corde trahuntur.
Vt modicus risus: multus amaror inest.
Vt gaudet leta: plorat plorante puella
Induit et uultus uultibus alterius.
Nunc scio ut infelix dominae uestigia querit
Et reperisse timet: mobilitate leuis:
Genua labant: quotiens fastosae limen amicae
Transit: et in toto corpore membra tremunt.
Nunc scio quantus amor supra caput instet amantum:
Atq; omnem sophiam consilium que fuget:
Condita q̃ paruo sint larga absinthia melle
Lurida uel q̃tum pocula fellis habent.
Malo ego lerneae immedicabile uirus echidnae
Oraq; Auernalis terna subire canis:
Cum libyco nudas monstro exercere palestras
Erumnasq; graues herculeasq; pati:

Sine morbo lan
guet amator

Quam colluctari tecum pharetrate cupido
Et perferre tuas imperiose faces.
Nunq̄ liber erit: nunq̄ mihi crede beatus
Aut probus: aut prudés quisquis amator erit.
Vita erumnosa est: mors est infamis amantum.
O felix quisquis talia non pateris.
O felix Veneri medium qui porrigis unguem
Et rides arcus Spicula tela faces.
Ast ego: quem sic dii uoluerunt uiuere: uiuam
Emoriarq; tuum Panthia Mancipium.

Nūq̄ prudens amatr

¶ Philippus Beroaldus Reuerendo domino Iacobo antiquario Ducali secretario Sal.

NVperrime cum feriatus essem Vir prestātissime pi/ clitaturus ingenium conuerti in latinum sermonem ex uernacula lingua canticum Francisci Petrarcae religiosum: quod tibi homini religiosissimo potissi/ mum dicaui. nam qui bona fide deos colit: amat et sacerdotes: et q religionem pie ueneratur: religiosos demereri concupiscit. Prete/ rea cui commodius q̄ tibi carmen mysticum dicari debuit? qui My/ stes es: et mysticis cerimoniis initiatus. ¶ Accipe ergo uirorum optime opusculum de alieno reformatum: de alieno nostrum: Quod si non eundem saporem in latino sermone custodit: quem in uernaculo seruat: ¶ Scito difficillimū esse alienas lineas in/ sequentem non alicubi excidere. Quemadmodum enim semi/ na in alienam terram translata natura se uertente degenerant ita quae in sua lingua benedicta sunt: pristinū nitorem in transla/ tione deperdunt. tamen pro mea mediocritate connixus sum ab in terpretis officio non recedere: et sensum exprimere de sensu. Nā ad uerbum interpretari: et syllabatim singula explicare absurdum est. Quid multa? Tu qui doctissimus es prima inspectiōe facillime nosces: q̄tum ab archetypo labar ac decidam. Sed hoc malui agere q̄ nihil agere: et ne oio asymbolus apud uos essem: hoc pro symbo/ lo tibi dicatū attuli: qđ ut in ptem bonā accipias rogamus. Vale Virorū optime: et Philippū tuū: q tibi addictus est: mutuo dilige.

¶ Peanes Beate Virginis ex Francisci Petrarchae poemate Vernaculo in latinum conuersi.

Virgo decens: quam Sol uestit stellaeq; coronant:
Cuius forma fuit summo tã grata tonanti
Vt tua condiderit sanctam intra uiscera lucem:
Nunc me castus amor: ut de te carmina pãgam
Sollicitat: Verum absq; tuo Summiq; tonantis
Numine deficiunt tanta ad conamina uires.
Nunc te diua uoco: cuius responsa benigna
Accepere omnes fidi Veriq; clientes.
Sors humanarum si te tristissima rerum
Sollicitat Virgo: queso mea uerba precesq;
Exaudi: mitisq; meo succurre labori:
Quãq̃ ego terrigena: et tu sis regina deorum.
O Solers Virgo: cuius sollertia fulget
Virgineos inter cetus diuasq; beatas.
Tu clypeus miseris firmus mortalibus una es
Ictus fortunae contra mortisq; cruentos.
Sub quo tuta quies et spes est certa triumphi.
Te duce mulcetur: qui torrentissimus aestus
Nos coquit insulsos. oculos o Diua decoros!
Qui tristes uidere tui liuentia nati
Pectora: ad instabiles res nostras flecte parumper
Ambiguumq; statum: et rebus tu consule fessis.
O Sine labe nitens penitus Sinceraq; Virgo
Atq; tui nati soboles genitrixq; decori
Quae das terrestri lucem uitae atq; supernae.
Per te diua potens et celi clara fenestra
Venit ab Etherio nos ut seruaret olympo
Filius eternus tuus aeterniq; parẽtis.
Tu sola ex omni numero turbaq; piarum
Deligeris: luctus euę quae in gaudia uertas.
Effice: namq; potes: ut me tua sancta propago!
Comiter excipiat refouens: bis terq; beata
Sidereaq; inter superos precincta corona:

O dea ſancta pio diuorum plena fauore
Eximia celum quae manſuetudine ſcandis
Vnde meas audis uoces regina precesq;.
Tu fontem ſacrae generas pietatis: et una
Iuſtitiae ſolem: qui ſordida ſecula purgat:
Pollutumq; ſuis luſtrat fulgoribus orbem.
Nomina conueniunt uni tria: nãq; tonantis
Tu genitrix tu nata ſimul tu ſponſa fuiſti:
Tu conſors regis diuumq; hominumq; parentis
Qui pedicis mortale genus laqueisq; reſoluit:
Qui libertaté cunctis dedit: atq; beatas
Effecit terras: cuius per uulnera ſancta
Cor noſtrum queſo exatures o diua beata.
O uirgo cui par nulla eſt: et nulla ſecunda
Exemploq; cares cuius forma atq; uenuſtas
Celicolis celoq; placet ſummoq; tonanti:
Ingenui mores dulcisq; modeſtia: et illa
In te ſancta fides ſacrata et uiua fuerunt
Templa deo uero: et tua: quod mirabile dictu:
Virginitas fecunda fuit: preſtare beatam
Iucundamq; potes noſtram et ſine turbine uitam.
Si precibus diuina tuis nunc gratia prompta eſt:
Ad te confugio ſuplex: et ſuplice corde
Sis mihi preſidium queſo: uitamq; labantem
Dirrigito ad curſum rectum metãq; bonorum.
Virgo ſerenata et ſtabilis per ſecula longa
Mite procelloſi ſidus maris: optima fidi
Remigis adiutrix. circunſpice Turbine q̃to
Exagiter ſolus q̃to ſine remige Cimba
Noſtra labet fluctu: nec abeſt mors ultima rerum.
Egra: nec inficior: mea mens ad ſancta recurrit
Numina: teq; precor ne noſtris improbus olim
Gaudeat erumnis hoſtis tuus atq; periclis
Sis rogo Diua memor: q; crimina noſtra tonanti
Induere humanam mortali corpore formam
Suaſerunt intra tua ſacratiſſima clauſtra.

i.i.

Quot lachrymas: quot blandicias o diua precesq;
Effudi in penas atq; in dispendia frustra.
Ex quo per ripas tusci reptauimus Arni
Tempore: uita fuit nostra erumnosa grauisq;:
Orbis dum partes istas illasq; pererro.
Femineum decus et mores mellitaq; uerba
Turbarunt mentem: quare dea sancta potensq;
Tolle moras: suprema dies iam currit et instat.
Nostra etas euro uelocior atq; sagitta
Transiit erumnas inter sordesq; malorum:
A tergoq; premit tacito mors improba passu.
Nunc defuncta iacet: quae donec uita manebat:
Nostra per horrendum uexauit pectora luctum.
Nec de mille meis curis resciuerat unam.
Et si resciſſet: tamen hec immota manebant
Fata mihi: quoniam dominae quecunq; uoluntas
Altera: dira mihi: ast ipsi ꝓbrosa fuiſſet.
Sed tu diua hominum: si fas est dicere: tuq;
Etherii regina poli: prudentia cuius
Cuncta uidet: cuius uirtuti peruia cuncta:
Tormentis finem metamq; impone dolori:
Quod tibi erit laudi magnae: et mihi diua saluti.
In te diua salus spesq; omnis nostra recumbit
Vt uelis: utq; queas rebus succurrere lapsis:
Ne me destituas extremo in funere queso:
Non me respicias: sed qui me condidit ipsum:
Non nostras uires sed summi sceptra parentis.
Qui te commoueat cures ut uilia rerum.
Me lapidem: de quo distillat inutilis humor
Errores nostri fecere: atq; ora medusae.
Tu lachrymis o Diua piis languentia corda
Imbue: ut extremi sint hi sine crimine fletus
Terrestriq; luto: qualesq; fuere priores.
O mitis uirgo: cunctisq; infesta sup̄bis
Te communis amor peruellat originis: atq;
Deuoti cordis queso miserere meiq;.

Quod si mortalem formam si munera fluxa
Diligere ardenter soleo: quid fiet in ista?
Quae formosa potés: quae sancta eternaq; diua est.
Per te si nostra de conditione resurgo:
Cenoso miseroq; statu: tibi candida uirgo
Ingenium curasq; dico uersusq; canoros
Et linguam et lachrymas corq; et suspiria moesta.
Ad meliora uada aflictam iam dirige cimbam
In partemq; bonam mutatas accipe curas:
Iamq; dies o diua uenit suprema: proculq;
Esse nequit. properat cursim sic tempus et anni:
Corq; meum nūc mors: nūc mens sibi cōscia uellit:
Nunc me diua tuo commendes inclyta nato
Est qui uerus homo: et uerus deus: hūc rogo suplex
Vt gremio hanc animam teneat foueatq; beato.

¶Carmē Philippi Beroaldi de die dominicae pas/sionis

Venit mesta dies: rediit lachrymabile tempus.
Sācta salutiferi celebrātur funera Christi.
Nunc oculi rubeāt fletu: nūc pectora plāto
Liuida sint: crebris singultibus ilia uellat
Quisquis amat Christi nomen et numen adorat:
Hec lugenda dies nigroq; notanda lapillo est:
Gaudia: nequitiae: ueneres: conuiuia: lusus:
Scomma: uoluptates: risusq; iociq; salesq;
Este procul: ueniant cum sollicitudine fletus
Cura: dolor: gemitus: meror: suspiria. luctus.
Hec est atra dies atro signanda colore.
Nunc sint pullati proceres: pullataq; turba.
Atrati pariter ueniant iuuenes q; senesq;
Omnis uestitu ueletur femina fusco.
Moereat omnis ager mons: siluae flumina colles
Moereat omne genus pecudum: genus omne ferarū:
Squamosumq; pecus pisces: pictaeq; uolucres:
Aer: uulcanus: tellus: mare: cynthia: titan:

Sidera: caelicolae: mundus. sint omnia maesta.
Hec est mesta dies moeroris conscia magni.
Nunc Heracleti lachrymas uultusq; seueros
Crassi: et Xenocratis faciem frontemq; catonis:
Squalentemq; decet barbam usurpare reorum.
Nemo uel infectas cocco uel murice uestes
Induat: ostrini nemo tyriiq; coloris
Vestimenta gerat: non fuluo splendeat auro
Torquis: nec digitos oneret carbunculus ardens.
Nec premat articulos adamas uiridisq; smaragdus.
Impexaeq; come: sit crinibus emula barba.
Non cerusatis incedat femina buccis:
Nullaq; pigmentis linat os: aut labra coloret.
Non matrona potens gemmata monilia gestet
Nec segmenta ferant aut lutea flammea sponsae.
Hec est illa dies: qua per tormenta labores:
Mille alapas mille et colaphos: conuicia mille
Mille flagelliferos tortores: uerbera mille
Et recutitorum ludibria iudeorum:
Ille opifex rerum Christus: mundiq; capacis
Conditor excellens: et inenarrabilis auctor
In cruce suffixis manibus: pedibusq; pependit
Spinea serta gerens: myrrataq; pocula gustans.
O funesta dies o lamentabile letum.
O gentis rabies o mens furibunda prophanae
O scelerata cohors libycis truculentior ursis:
Tigrideq; hircana: Siculaq; immanior aula.
Siccine sacrilegas uos iuuit sanguine sancto
Commaculare manus iudei: et dedere morti
Illum: qui uobis uitam lucemq; benignus
Donarat: campos qui lacte et melle fluentes
Imperiumq; potens dederat. sedesq; beatas.
Qui pharium mergens erythreo in gurgite regem
Asseruit uestros in libertate parentes.
O scelus o labes. monstrum portentaq; dira
Asportanda procul: terrasq; agitanda per omnes

Tu ne palestinae soboles nequissima gentis
Audebas tam grande nephas? ut perdere uelles
Qui te seruauit per secula plurima Christum?
Qui sacras leges diuinaq; dogmata Mosi
Tradidit: et scriptas solymorum in monte tabellas:
Vt tu palmiferis sancta in regionibus esses.
Heu quas persoluis grates pro munere tanto.
Heu quae pro meritis tantis ingrata rependis.
Ec quod idumeo repitur crimine maius?
Crimine: quod nulli possint aequare nepotes
Crimine: quod cunctis sit detestabile seclis.
Nulla ne uesanum potuit cohibere furorem
Religio? non cana fides? non inclyta uirtus
Priscorum? non tanta pii miracula Christi?
Non tot ueridicis predicta oracla prophetis
Sacrilegis ualuere animos reuocare furentes
Consiliis? tam dira lues precordia pressit?
O mortale genus uecors: O pectora ceca
O gens infelix solymorum et ceca futuri
Perdere dum Christum affectas: te perfida perdis.
Nam uos dira manent tormenta: et seua gehenne
Supplicia: excruciant ignes flammeq; perurūt
Sulfureae: luitis meritas sempq; luetis
Penas pro scelere hoc infando ac talibus ausis.
Sors natos eadem insequitur: seriemq; nepotum
Cunctaq; posteritas huic est obnoxia culpae.
Et purgare datur nulli commissa parentum:
Quin uos dira coquant mortis tormenta secundae.
Sic circūcisae mulctantur crimina gentis:
Sicq; patres: nati: sic qui nascentur ab illis:
Nullus habet stabiles sedes iudeus apella:
Nulli certa domus: nulli sua rura coluntur.
Vtq; procelloso iactatur in aequore cimba:
Quam uelis et remigio ac rectore carentem
Sudificus boreas rapit huc: notus humidus illuc:
Hinc euri uersat rabies: at circius illinc.

Afflictamq; rotant infesto turbine uenti;
Haud aliam degens uitam fugitiuus et erro
Errabunda trahit uestigia: fertur et illinc
Huc redit: et nusq̄ figit patrimonia uerpus:
Lucifuga: infamis uiciato foedus odore.
Vtq; aquilam cignus: cornicem noctua: miluum
Coruus: murem elephas: gallum germanicus odit.
Vt congrum murena: lupum canis: utq; camelum
Odit equus: sic cuncti homines odere nephandam
Progeniem: diraeq; cauent commertia gentis.
Ite igitur uesana manus recutitaq; proles
Ite palestini generis mutilata propago
Figite preclarum de seruatore tropheum
Sacrilegas armate manus: linguasq; procaces
Exercete odiis: et christi poscite mortem
Mortem: quae uobis flagrantia tartara pandit.
Mortem: quae nobis patefecit limina cęli.
Quae mortis uires et formidabile uirus
Insidiatoris fracta ceruice draconis
Extinxit: rupit pedicas: nodosq; resoluit.
O mors tu nobis uitai lumina prebes:
Nectar et ambrosiae succos tu sancta propinas:
Per te tartareos manes: immane barathrum
Infernosq; lacus stygios plutonia regna
Effugimus: per te sublimia tecta petunt.
Pandit elysium per te sedesq; beatae.
Per te syderei penetramus limen olympi:
Per te parta salus: per te celestia regna.
Hec nobis optanda dies uenerandaq; cultu
Precipuo: niueis hec est signanda lapillis.
Quare o cultores Christi fideiq; probatae:
Quos habitu modo squallenti lugere iubebam:
Mutato cultu: pro mestis summite letas:
Pro nigris tyriasq; togas: infectaq; cocco
Pallia: sint gemmae digitis: ceruicibus aurum.
Pro lachrymis risus: pro planctu gaudia sunto.

Pro merore ioci: pro sollicitudine lusus
Hec celebranda pio semp uenerandaq; cultu
Hec nobis est festa dies: qua sanguine fuso
Christus tormentis et funere functus acerbo
Faucibus eripuit sathanae eternisq; gehenne
Suppliciis mortale genus ac morte secunda.
Christe patris summi non enarrabile uerbum
Christe dei uirtus: sapientia summa parentis
Aeterne aeterno mundum cum patre gubernans
Christe potens rerum Maria de uirgine nate
Quae genitrix sine patre fuit: sinceraq; uirgo
Sola salutiferã peperit sine coniuge prolem:
Omnipotens te Christe precor miserere Philippi
Si puro te corde colo: si numen adoro
Christe tuum: leges q; tuas: si dogmata sector
Christe tua: et trinum ueneror te nomine et unum:
Da ueniam erranti: parcas peccasse fatenti.
Succurasq; meis Rex clementissime rebus:
Vt uiuam felix et mente et corpore sanus
Eterniq; fruar post mortem luminis aura.
Christe piam matrem fratres charosq; propinquos
Et mihi iocundos per tempora longa sodales
Custodire uelis: quaeso o Rex maxime regum.
Hoc precor in primis: hec sint rata uota precantis:
Bentiuolum pylia nobis etate parentem
Bentiuolamq; domum serues: ut prospera felix
Floreat: utq; diu patriae moderetur habenas:
Fortunata bonis cunctis: et perside gaza.
Auxiliumq; feras miseris mortalibus. Amen.

¶ Ad Magnificum Anibalem Bentiuolum Philippi Beroaldi carmen.

¶ O decus eximium et gentis generosa propago
Bentiuolae: o patrie dulcis alumne tue
Hunc cape tranquillo uultu facieq; libellum

Annibal: et nugas perlege quaeso meas.
Fabula tancredi mesta est: Boccatius auctor.
Hanc nos romano uertimus eloquio.
Hanc tu uulgato lege tu sermone latino:
Atq; animum alterna cognitione foue.
Illa suo candore placet. sed nostra placebit
Si fuerit genio grata camena tuo.
Sunt hec parua quidem fateor: sed magna subinde
Esse solent paruis deteriora bonis.
Hoc adamas gemmeq; docent: quae corpore paruo
Oblectant reges: diuitibusq; placent.
Nos contra horremus magnos persepe gigantes.
Terremur magnis sepe uoluminibus.
Quod si non sordent istec leuiora: dabuntur
Mox maiora: uale spes q; decusq; meum.

Magna deteriora plerū q; paruis rebus

¶ Fabula Tancredi ex boccatio in latinum uersa a Philippo beroaldo.

¶ Tancredus placida princeps ditione salernum
Et paruum tenuit sceptriger imperium.
Huius erat mite ingenium moresq; benigni.
Huic tranquilla quies leta q; uita fuit.
Vixerat hic nimium felix: nisi sanguine amantum
Optasset senior commaculare manus.
Filius huic nullus fuerat prolesq; uirilis:
Cui moriens pulchrum traderet imperium.
Sed fortunatus nimium foret atq; beatus
Si foret in magna filia nulla domo.
Sola fuit forma excellens et nubilis aeuo
Filia corporeis conspicienda bonis.
Gismondae nomen natae dixere parentes:
Quae poterat dici Cynthia siue Venus.
Cuius erat facies priscis aequanda deabus:
Cuius erat candor lacteus atq; color:
Diligit hanc genitor solam, solamq; requirit,

Hanc fouet: hanc uitam delitias uocat.
Multi illam antiqua dauni de gente petebant.
Lucanique petunt oenotriique proci.
Sed pater in longum cupidos producit amantes:
Et nectit uarias callidus usque moras.
Tandem campanus multis de milibus unus
Deligitur ductor sponsus: et ille placet.
Gaudia concelebrant. lectus genialis in aula
Sternitur: hic iuno est pronuba: suntq faces.
Hic hymenea canunt. sed enim iam fata recusant
Connubium hoc foelix perpetuumque fore.
Occubat ante diem properata morte maritus:
Et deploratas deserit ecce domos.
Exequias postq coniunx et iusta peregit
Coniugis ad patrias moesta remigrat opes.
Iam pertesa uiri: thalamumque perosa iugalem
Destinat in uiduo uiuere sola thoro:
Hoc probat ipse parens. natamque in celibe lecto
Esse cupit sine qua uiuere triste putat:
Forte fuit iuuenis regali pulcher in aula
Moribus ingenuis et probitate decens.
Is dominum solus curabat iussaq obibat
Principis egregia dexteritate potens.
Hunc Gismonda sibi multis ex milibus unum
Deligit: huic soli sola placere cupit.
Deperit hunc furtim: limis que aspectat ocellis:
Hunc optat tenero posse fouere sinu.
At iuuenis cui nomen erat guiscardus acuto
Ingenio solers consilio que uafer
Cognouit flammas: et se presensit amari.
Nec minus occultis ignibus ipse calet.
Estuat et teneras est mollis flamma medullas:
Vt feruens stipulas urere flamma solet.
Hanc spectans pulchra que oculos in uirgine figens
Diuitias cresi despicit atq midae.
Gismundam cupit: hanc solam noctesque diesque

Flagitat: hoc solum nomen in ore sonat.
Felices parili quibus alma calescere flamma
Dat uenus: et quorum mutuus extat amor.
Ambo cupidineas pariter sensere sagittas:
Ambo complexus colloquiumque uolunt.
Quid faciat gismunda? patris custodia magni
Hinc premit: hinc cohibet dedecus atq; pudor.
Quid non sentit amor. fallacem excogitat artem
Femina et archanas conficit ipsa notas.
Littera dissecta celatur arundine furtim:
Quam dat amatori pulchra puella suo.
Callidus hanc cannam temere non credit amator
Esse datam: inuentas inspicit ille notas.
Gaudet amãs laudatque uiam: quã femina monstrat:
Polliciti expectans gaudia concubitus.
Scripta docent furtiuus amor coiungere amantes
Quo possit cupidos tempore quo ue loco.
Stat uetus et densis uestitur sentibus antrum:
Aulae contiguum principis atque domu.
Desuper exigua patefactum luce foramen
Imminet: hoc uepres hoc quoq; spina tegit.
Illinc angusti calles et semita tendit
Gismondae ad thalamum conspicuasq; fores.
Nemo hanc speluncam longeua etate peresam
Nouerat: hec nullis usibus apta fuit.
Quid non cernit amor: quid non uestigat amator?
Illum deprendit femina prima specum.
Illud monstrat iter. carpendus flosculus illinc
Ille est: qui tantam spirat amariciem.
Quisquis amare cupit discrimina nulla recuset
Omneq; tormentum iudicet esse leue.
Guiscardus nitidis exutis uestibus hirtum
Induitur corium precipitatq; moras.
Impiger angustum demisso fune foramen
Intrat sublustri nocte iubente deo.
Continuo cecas nullo comitante latebras

In amore nil recusandum

Exuperat. ceptis sancte cupido faue.
Tuque uenus iuuenem: qui se tibi credit: ab omni
Eripe nunc casu subsidioque foue.
Gismonda interea dilectum expectat amantem:
Sola: tremens: inter spemq; metumq; labans.
Iam Guiscardus adest. dominam iam cõspicit: et iam
Alter in alterius candida colla ruunt.
Oscula iam carpunt. iam mutua gaudia sumunt:
Illa suum dominum iam uocat: ille deam.
O fortunati natiq; fauentibus astris:
Gaudia si uobis hec diuturna forent.
Nil homini firmum est. nulla est diuturna uoluptas.
Candida nullius it sine nube dies.
Nam dum sepe iocos dum dulcia furta frequentant
Fortunae in laqueos insidiasque cadunt.
Primus furtiuum sentit Tancredus amorem:
Primus proh natae cernit adulterium.
Ingemit et magno perculsus corda dolore
Quid faciat nescit. consilioque caret.
Tandem custodes tenebroso ponit in antro
Qui furtim egressus introitusque notent.
Sic miser et fato natus Guiscardus iniquo
Prenditur et domini sistitur ante pedes.
Cui mox Tancredus lachrimis fedantibus ora
Dat singultatis talia uerba sonis.
Nec mea te pietas nec te clementia: nec ius
Improbe in officio continuere pio.
Hoccine pro meritis tantis ingrate rependis?
Vt cupias nostram commaculare domum.
Proh dolor infandum facinus sceleratаq; facta
Vidi ego. nil ultra dissimulare potes.
Contra hec Guiscardus. maius Tancrede cupido
Possidet imperium plusque uigoris habet
Quam tu q̃ leges q̃ fas q̃ nostra uoluntas.
Is iussit. contra quis queat ire deos?
Gismonda interea tantarum nescia rerum

Nil homini firmum

Inter uirgineos stat speciosa choros.
Ecce pater lachrymás turbato pectore natam
Seuocat: et soli talia solus ait.
Cum tua nata mihi uirtus probitasq; fuisset
Cognita: cum mores ingeniumq; pium:
Credere te quiui nunq̃ committere tantum
Posse nefas: q̃tum his uidi ego luminibus.
Tu ne pudiciciam potuisti prodere sanctam:
Et stupro corpus prostituisse tuum?
Te proter misera est atq; erumnosa senectus
Nunc mea: te propter nunc mihi uita grauis.
Quod si incesta tuo flagrabat corde libido
Nec poteras casto uiuere casta thoro
Saltem patricius saltem generosus amator
Ille foret: cui te prostituisse cupis.
Hoc est ꝙ doleo: quod cor mihi uellicat hoc est:
ꝙ tibi Guiscardus perfidus ille placet
Pauper uilis inops humili de sanguine natus
Qui matrem ignorat sordidus atq; patrem.
Qui mihi mox meritas persoluet sanguine penas:
Collaq; carnifici qui iugulanda dabit.
De te quid statuam dubia est sententia: nutat
Mens mea: et a tantis fluctuat icta malis.
Hinc amor et pietas iram cohibere paterna
Me monet: hinc stimulat me tua nequitia.
Illa iubet ueniam tibi me indulgere: sed ista
Vt preter genium sim truculentus atrox.
Exitus in dubio est. tu nunc exprome quid ista
In re decernas improba: scire uelim.
Talibus exarsit magno perculsa dolore
Gismunda et lachrymas uix cohibere potest.
Mox animosa uiro similis lamenta recusat
Feminea: et uitae prodiga: certa necis
Hec patri responsa dedit. non deprecor ipsa
Nec nego quae quereris me meruisse pater.
Altera res quoniam mihi nil prodesse ualeret:

Exitus in dubio est.

Altera ne prosit nec iuuet ipsa uolo.
Non ego nunc uerbis animum mulcere benignis
Quero tuum: ueniam nec peritura rogo.
Guiscardum fateor gracilem non rustica amaui:
Et dum luce fruar nomen amabo pium.
Quod si morte carent anime: si manibus ullus
Sensus inest: huius grata erit umbra mihi.
At non ut iactas mihi tam furiosa libido
q̃ tua segnities suasit amoris opus.
Debebas genitor calidae meminisse iuuentae
Quantaqꝫ femineo pectore flamma calet.
Cernere debueras ꝙ sum tibi filia mollis:
ꝙ non ex ferro nata neqꝫ ex silice.
Non tantum ardet apex etneus: flagrat olympus
Nec tantum: q̃tum cor iuuenile calet.
q̃que puellares genuino ardore medullae
Flagrant: quas luxus deliciaeque fouent.
Non potui sterilis florem fructumque iuuentae
Perdere: uestalis non ego uirgo fui.
Olim expta uirum et ueneris dulcissima dona
Non queo mellitos non meminisse iocos.
Quid facerem iuuenis diues formosa puella?
Id facio: quod uel penelopea probet.
Atria complures proceres pater ampla frequẽtãt:
Ingentes quorum conspiciuntur opes:
Ex illis fateor placuit mihi nullus amator.
Nullus guiscardo est uisus amabilior.
De quo conquereris de quo gemis: est quia pauper
Et quia maiorum stemmata nulla colit:
Nemo est crede mihi genitor laudandus ab illis
Quae sunt fortunae munera fluxa bonis.
Vera-que nobilitas non est in stemmate longo
Non in cerosis est sita imaginibus.
Vna est cunctorum prima et genitalis origo:
Omnibus est genitor iuppiter est que deus.
Sola facit uirtus generosum sola beatum;

Nemo laudandus a fortuna

Sola facit Virtus generosum

Sola potest mentes demeruisse probas.
Hec in guiscardo tam pura et clara refulget
Vt fulget celo cynthia sidereo.
Hunc ego dilexi: quod si pater optime turpis
Hic tibi et infamis esse uidetur amor
Tu certe in causa es. namque hunc tu semper amasti:
Qui tibi charus erat: non mihi charus erit?
Est et erit charus. quod si uestigia patris
Nata sequor: debes ipse probare pater.
Guiscardus placuit: qui nobilis et generosus
Virtute effectus conspicuusq; uiget.
Est pauper fateor: spectat sed dedecus ad te:
Egregio qui das premia nulla uiro.
Verum nobilitas non paupertate fugatur:
Fortunae uirtus succubuisse nequit.
Multi nunc regno clari sceptroq; potentes
Olim pauperiem sustinuere grauem.
Contra mendicat uestem uictumq; precatur
Qui quondam magno floruit imperio.
Has fortuna uices prestat: nosque admonet: ut quae
Permutant dominum despiciantur opes.
At quod in extremo nondum decresse fateris
De me quid statuas: ambiguusq; manes.
Illud tolle precor. nam si Guiscardus ad orcum
Mittitur atq; tuo concidit ense miser
Subsequar ipsa comes: nam sors quaecunq; miselum
Me quoq; seua manet. mors trahet una duos.
I nunc foemineo lachrymas effundere ritu
Perge: unoq; ambos uulnere dede neci.
Talia commemorans animo Gismonda uirili
Reddidit attonitum sollicitumq; patrem.
Qui cuncta expendens tandem sic destinat: ut det
Guiscardus meritum crimine supplicium.
Acciriq; iubens fidum notumque ministrum
Imperat ut iugulet nocte silente uirum.
Iussa facit propere seruus: qui corda reuellens

Fortunae uirtus succubuisse nequit.

Mors trahet una duos.

Ad dominum defert sanguinolenta trucem.
Hoc cor tancredus fuluo componit in auro
Et mittit natae dona nefanda ferus.
Admonet et seruum: uerbis ut munus adornet:
Haecq; suo ad natam nomine iussa ferat.
Haec tibi dona parens mittit: cape gaudia; sunt haec
Illa nimis cordi munera grata tuo.
Gaudia nam simili genitori sorte rependis;
Qui potuit bis te sospite posse mori.
Postq̃ guiscardi cor lamentabile nouit
Gismonda ad famulum uersa dolenter ait.
Non aliter mitti meruit tam nobile munus.
Cordi conueniunt aurea busta pio.
Hoc solum facis o genitor quod filia laudet.
Hoc propter grates nunc tibi tristis ago.
Iamq; uale: extremum hoc tibi iam moritura relinquo
Mox paterę incumbens talia sola refert.
O dulce hospicium et gismondae sola uoluptas
Dulcius o cunctis cor mihi diuitiis.
Dispereat qui causa fuit: qui iussit ocellis
Inuitis ut te cogerer aspicere.
Debuit esse satis q; cor te corde uidebam.
Quodq; tuae menti mens mea iuncta fuit.
Vixisti et cursum tibi quem fortuna parauit
Explesti exutis sollicitudinibus
Iamq; tenes metas: ad quas festina breuisq;
Vita hominum properat quadrupedante gradu.
Fuluum tancredus pater et regale sepulcrum
Iure dedit: uirtus hoc tua digna fuit.
Nil preter lachrymas nostras preterq; querelas
Heu cor dulce tuis defuit exequiis.
Non tamen his lachrymis sic dii uoluere carebis;
Quas ego persoluam nunc tibi uita pias.
Post hec efficiam languens ut spiritus istinc
Egrediens umbrae sit comes usq; tuae.
Te duce lustrabo loca plena silentibus umbris.

Te duce per campos ibimus elysios.
Haud equidem dubito quin tu quoqꝫ nostra pererres
Tecta: et apud manes officiosus ames.
Dixerat: et lachrymis pateram manantibus implet:
Quae uelut effusae precipitantur aque.
Oscula dat cordi gemebundaqꝫ lumina cordi
Infigens largis fletibus ora rigat.
Mox siccata genas atqꝫ exaturata dolore
Iam tremebunda suae conscia mortis ait.
Exolui officium quod amor pietasqꝫ requirit
Nostra: parentales struximus inferias.
Dixit et exprompto quod fecerat ipsa ueneno
Ebibit impauide pocula mortifera:
Conscenditqꝫ thorum manibus cratera retentans:
Cordeqꝫ Guiscardi cor premit usque suo.
Mirantur famulae ignarae. pars fletibus ora
Commaculat: pauet hec: illa stupore silet.
Ast ubi iam dominae sensim morientia membra
Aspiciunt properant flentqꝫ docentqꝫ patrem.
Ille repente uolat thalamumqꝫ ingressus apertum
Iam uita natam deficiente uidet.
Ingemit: et sero damnat sua facta: trucisqꝫ
Penitet incepti consiliiqꝫ mali.
Tunc oculos moribunda leuans gismonda iacentes
Edidit extremos uoce labante sonos.
Has serua genitor lachrymas ad tristia fata.
Non fatis nostris talia conueniunt.
Quis furor hic? defles tota quod mente petisti.
Defles quod factum est te faciente nephas.
Sed si ulla affectus remanet scintilla paterni:
Et si quid patriae iam pietatis habes.
Te rogo sancte parens: extremum hoc munus amāti
Concede. et natae fac rata uota tuae:
Nil quoniam in uita nobis commune dedistis
Communi ut saltem contumulemur humo.
Sic ait et cordi incumbens dulcissima linquit

Defles tota quod mēte petisti

Lumina: tartareas mox subit umbra domos.
Regia tunc omnis lachrymis planctuq; sonoro
Perstrepit: et tota est luctus in urbe frequens.
Ante omnes gemitu princeps Tancredus acerbo
Confectus natae se superesse dolet.
Post meritas lachrymas et post lamenta sepulchrum
Extruit antiquae nobilitatis opus.
Atq; una amborum cineres componit in urna:
Ambobusq; pias exhibet exequias.
Exitus hic ille est miserorum et finis amantum:
Quos amor ante diem misit in elysium.
Discite nunc iuuenes: qui iam cepistis amare:
Quot gemitus prestet quot mala seuus amor.

¶ Eiusdem endecassyllabon de officio scribae.

¶ Dici qui cupit optimus bonorum
Scribarum: et uiridem tenere palmam
Inter decurias recentiorum
Monstrari digito: omnibus placere:
Sit prudens: facilis: bonus: fidelis:
Intra pectora sanctiora condat
Archanum sibi creditum: nec ulli
Promat. sit medici breuisq; somni.
Nullos difficiles putet labores.
Sit cultor domini frequens palati.
Primus uentitet: ultimus recedat.
Sit rerum ueterum ac recentiorum
Thesaurus probus: atq; litteratos
Scribat uersiculos: epistolasq;
Facundas: nitidas: breues: apertas:
Crebris sensiculis scaturientes:
Nullas stultitias ineptiasq;
Nulla et barbara uerba continentes.
Sit uelox manus: expedita lingua:
Quae nunq̄ calamum moretur acrem.

Huic sit uita seuera: sermo comis
Vrbano sale et attico lepore
Fartus: non sine sanctitate auita
Verbosi fugiat notam malignam
Paucis expediens agenda uerbis.
Cancellarius: ut recentiori
Scribas nomine nuncupem uetustos:
Dici qui cupit et cupit uideri
Perfectissimus: omniumq; princeps:
Hic nil falsidico loquatur ore.
Nec sit polypus: aut rapax celeno.
Nummos exigat a cliente paucos
Subscribens precio leui libellos.
Nec lucrum petat inde: sed lucello
Contentus tenui paret fauorem
Maiorum sibi: pauperum: minorum.
Talis si fuerit repertus usq̄
Qualem rusticulus canit libellus
Nostra hunc tempora diligent: probabunt:
Hunc et secula posteriq; dicent.

HEXASTICON.

Egregius scriba et tenuem pfectus ad unguem.
Esto bonus: prudens: impiger: assiduus
Arcani custos fidissimus: utilis urbi:
Lucrum ingens nolit: parua lucella uelit.
Sit comis sermone: stilo grauis: arte politus:
Viuidus ingenio: uiuidus et calamo.

DISTICON.

Arcani custos: prudens: linguaq; politus
Et calamo facilis scriba erit eximius.

Eiusdem Vir prudens

Rebus in aduersis uir prudens atq; secundis
Perpetuum discet uitae seruare tenorem.
Fortunae instabili nusq̄ confidet: acerbos
Illius spernet uultus: spernetq; benignos.
Inuictus duplicem librato examine lancem
Pensabit. summumq; bonum laudabile quod sit
Credet: et a sancto nunq̄ disiunget honesto.
Nulla libido uirum franget: summumq; malorum
Esse uoluptates cordata mente monebit.
Et quae miratur uulgus uirtute minora
Ducens: toto animo metam spectabit ad illam
Quam fixit Zeno et diuini dogmatis auctor:
Qui non expauit gelidas haurire cicutas
Delatore anyto morti damnatus iniquae.
Nec magis ad dextram flectet flectet ue sinistram.
Certa sed infiget uestigia tramite recto.
Idem culpabit quicquid mensura modusq;
Non reget at fuerint si quae moderata probabit.
Hic uicia incusans personae parcet. amicum
Non petet ex mensa triuiis unctaq; popina
Non petet ex lustris. sed qui precepta Platonis
Qui cata Aristotelis callebit dogmata: in illum
Totus pronus erit: illi sua gaudia curas
Et studia et mores reserabit: et omnia pandet.
Atq; anima ex una duo corpora uiuere ducet.
Semper idem uelle atq; idem quoq; nolle placebit.
In summa sapiens ad cuncta pericula fortis
Eriget indomitam mentem: nulloq; premetur
Pondere: et a nullo raptatus turbine cedet.
Instar idumeae palmae: quae munere diuum
Quo magis opprimitur tanto magis exit in auras
Ethereas uictrix. et recto uertice surgit.

Epigramma ad Petrum bonum Citharedum.

Iam cedat Thamyras: iam Methymeus Arion:
Cedant threiciae plectra canora lyrae:
Cedat et amphion Dirceus: cedat olympus.
Et Timotei docta liniq; chelis.
Et cum Terpandro cedat crinitus ioppas:
Blandaq; chironis barbyta nubigenae.
Cedat et archadicus deus: et patareus apollo
Et lyrici uates: Thespiadumq; chorus.
En Cytharedus adest aeui noua gloria nostri.
Petrus cognomen ex bonitate trahens.
Hic celeri dulces percurrit pollice neruos
Et mouet artifici mobilitate manus.
Exprimit hic fidibus resonantia uerba canoris:
Est testudo loquax huius in arbitrio.
Perstringunt acies oculorum et lumina fallunt
Petri docta manus articuliq; leues.
Hunc post fata uolet summi regnator olympi:
Hunc uolet infernus Tartareusq; pater
O Bone ter foelix: Qui post tua fata: tonãtis
Aut iouis elysii qui cytharedus eris.

In cenam datam Principi Bentiuolo
a Mino Roscio.

Luculli cenas sileat patinasq; uitelli:
Nec non Antoni prandia prisca fides.
Fercula pontificum nemo aut epulas Saliorum
Iactet; et albanas Cesareasq; dapes.
Iam patina Esopi cẽdat: iam luxus Apici:
Et ptolemeorum prodiga luxuries.
Iam sua campani taceant conuiuia: poenus
Quae sensit poenis pernitiosa suis.
Nec medi iactent reges siculiq; Tyranni
Vana quaesitos ambitione cibos.

Omnia iam caedant conuiuia: prandia: cenae:
Quae celebrant uates: famaq; cantat Anus:
Fercula sunt Regum: sunt hec ientacula diuum:
Haec nectar sapiunt pocula: et ambrosiam.
Haec nitida: haec dubia est: haec est lautissima cena
Quam gens dat genti Roscia Bentiuolae:
Iuppiter huic epulo si forte uocatus adesset:
Diceret. In celis talia non habeo.

¶ Quod ueriores sunt imagines ex libris
q̄ ex nomismatis.

¶ Nil prestare queūt tibi fusa nomismata plumbo:
Nullus inest mutis usus imagnibus.
Nulla hinc utilitas: nulla est mihi crede uoluptas.
Vix oculos pascunt talia: non animum.
Quare age: cum fictis ueras mutato figuras:
Et pro plumbosis accipe chartaceas.
Est scriptis uiuax facies: et forma perennis
Magnorum Regum nobiliumq; ducum:
Scriptis Caesarei proceres sanctiq; Catones
Scriptis Pompeius noscitur atq; Numa.
Hae uerae effigies: haec sunt simulacra uirorum.
Hi spirant uultus: haec monumenta uigent.
Id tibi scripta dabūt: quod nulla nomismata possunt.
Sic oculos poteris pascere: sic animum.

¶ Epithaphium accipitris

¶ Occidit aeriae proles pulcherrima gentis
Occidit accipitrum gloria: splendor: honos
Vix dudum nido discesserat iste paterno.
Et uix maternos spreuerat esse cibos.
Iam formosus erat: iam fortis: et unguibus uncis
Cęperat et rostro carpere cortis aues.

Sępe columbini fętus: et picta coturnix
Passa sub accipitre est fata cruenta gemens.
Hic domini solamen erat: curasq; leuabat.
Hic domino lusus delitiasq; dabat.
Confestim hic aderat primo clamore uocatus
Deq; manu domini norat inire dapes.
Proh dolor ecce iacet modo funere raptus acerbo:
Qui nec langoris signa pusilla dedit.
Nam subito occubuit: spectat dum feruida phoebi
Lumina: et apricus sub ioue carpit iter.
Tu uero accipiter diri solatia fati
Haec habe apud manes tartareasq; domos.
Quod tibi grata dolens dominus monuméta parauit.
Nec poteras tumulo nobiliore tegi.
Namq; iaces inter floresq; herbasq; uirentes:
Imminet et busto Rosmaris ecce tuo.

Laus equi cursoris.

Cędat Amycleus sonipes: et cedat Arion:
Xanthus et hirpinus: qui memorantur equi.
Cedant Eumeli Alipedes: cedatq; podarges.
Atq; omnes quos quos rumor in astra uehit.
Ocyor hic ceruis: uolucrum pernicior alis
Ocyor est uentis: fulmineaq; face.
Euolat ante omnes primus: longoq; senescens
Subsequitur spacio quisq; secundus erit:
It leuis: atq; pedum uestigia nulla relinquit.
Puluere nec certas imprimit ille notas.
Non opus est stimulo: crebrisq; animare flagellis.
Sponte uolat: Calcar mitte: lupata tene.
At tu Bentiuolae Soboles clarissima gentis
Hannibal eximio uiue superbus equo.
Qui tibi sępe dabit pulchro in certamine palmam
Ornabitq; tuas fronde uirente fores.

Philippi. B. Epi. Ad Mag. do. Io. Bentiuolum:

Qui pedibus uolucres superabat cursibus auras
Inter cornipedes gloria barbaricos.
Confectus longo iacet hic Ciuetonius aeuo
Qui domino palmam sępe parauit equus.

Philippi B. Epi. Malatestae Carbonesii

Qui forma puerum maronianum
Et phoebum superabat et liaeum:
Qui forma poterat puer uideri
Ideus: fieri Iouis minister.
De cuius manibus tonantis uxor
Hausisset dea poculum libenter.
Quem pallas cuperet libens maritum
Pro quo iam Cybele dedisset atym:
Et Myrrhae Sobolé uenus decoram:
Omnes cui cuperent placere nuptae:
Omnis quem cuperet puella sponsum:
Heu fato Malatesta raptus atro
Carbonesius hoc iacet sepulchro.
Extinctus uiridi miser iuuenta
Lustris quatuor heu nefas peractis
Hos cum uersiculos leges uiator
Effusis lachrymis genas rigato.

Idem

Cui formā Cytherea uenus charitesq; decorē
Singula cui superi dona dederе dei
Hic situs est fato raptus Malatesta procaci
Qui nondum quinas implet olympiadas.
Non aurum non forma ualet nec flosculus aeui
Votaq; lanificas exuperare deas.
Hunc genitor deflet: gens Carbonesia luget.
Hunc merent iuuenes; hunc pia turba senes.

Epitaphium Roberti Sanctoseuerinatis.

Nil queror o superi letum hoc. sic occidit hector
Traiectus phthia pectora seua manu.
Sic duo scipiadae pereunt: quos hosticus ensis
In tartessiaca dat regione neci.
Sic et Marcellus cecidit: quem bella cientem
Perforat hostili lancea torta manu.
Hec sunt fata ducum: pulchrũ est cecidisse sub armis
Mors bellatori conuenit ista uiro.
Sic ego sic cecidi sed non inglorius: orbem
Implet fama mei nominis atq; polum.

Idem.

Quantus erat dextra pellides: Tullius ore:
Phillirides herbis: phoebus apollo lyra.
Carmine meonides. ladas pede. lumine lynceus:
Viribus alcides: relligione numa.
Tantus ego in bello fueram. mihi tota sub armis
Sub clypeo: galea: casside: uita fuit.
Me puerum mauors et me bellona uirago
Omnia perdocuit munera militiae.
Qualis Pelleus ductor libycusq; fuerunt
Romulidaeq; duces talis et ipse fui.
Dum uult supremo duri certamine martis
Sors dare me pessum: sustulit ad superos.

FINIS :.

REGISTRVM.

Omnes sunt quaterni excepto ultimo qui est duernus.

Expliciunt orationes et q̃plures apendiculae Versuum editae a Philippo Beroaldo Bononiẽsi Impresse uero Bononiae anno. Mcccclxxxxi. in commune a Benedicto hectoris librario et Platone de Benedictis Impressore solertissimo ciuibus Bononiensibus

LAVS DEO